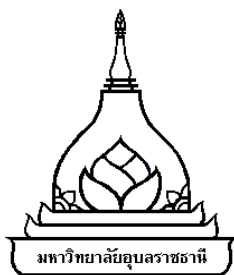

รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี
และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ทิพย์สุวรรณ แซ่ลี

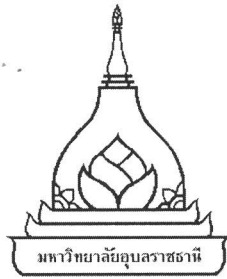
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

THE MODEL OF SUITABLE COMMUNITY-BASED TOURISM
MANAGEMENT NETWORK OF ALUE COMMUNITY AND OMKAEW
COMMUNITY OF SURIN PROVINCE

THIPSUWAN SAELEE

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
MAJOR IN TOURISM INOVATION
FACULTY OF LIBERAL ARTS
UBON RATCHATHANI UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2018
COPYRIGHT OF UBON RATCHATHANI UNIVERSITY

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์

เรื่อง รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี
และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย นางสาวทิพย์สุวรรณ แซ่ลี

คณะกรรมการสอบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท โมราชาติ

ประธานกรรมการ

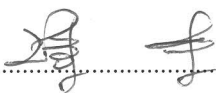
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีร์รต สมนึก

กรรมการ

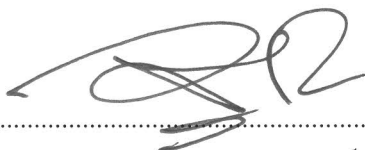
ดร.พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ

กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

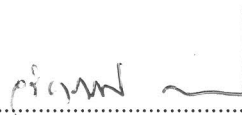

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีร์รต สมนึก)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง)

คณบดีคณะศิลปศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.อริยาภรณ์ พงษ์รัตน์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีการศึกษา 2561

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตาอย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีร์วรรต สมนึก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท โมราชาติ ประธานกรรมการสอบ และอาจารย์ ดร.พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ กรรมการสอบ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระเทพวรมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครพนม และเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร ที่เมตตากรุณาสนับสนุนด้านการเรียน การพัฒนาศักยภาพของชีวิต สนับสนุนทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและงบประมาณในการศึกษาวิจัยครั้งนี้และกราบขอบคุณ บิดา มารดา และครอบครัวที่คอยสนับสนุนด้านการศึกษาและให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล ศิริเวชพันธุ์ และเจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงาน การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์ วิทยากรผู้มากความสามารถในการถ่ายทอดแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้งานวิจัยสามารถดำเนินได้ได้อย่างน่าประทับใจ ขอขอบคุณผู้นำชุมชน ตัวแทนการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชน และให้ความร่วมมือในการหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ทิพย์สุวรรณ แซ่ลี

ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

เรื่อง : รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชน
บ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย : ทิพย์สุวรรณ แซ่ลี

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยว

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวิรรต สมนึก

คำสำคัญ : รูปแบบเครือข่าย, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, บ้านอาลี, บ้านอ้อมแก้ว

งานวิจัยและพัฒนาเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสองชุมชน พัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองชุมชน ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างเจาะจง โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ได้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองแห่ง จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า

(1) บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งสองแห่ง มีบริบทที่แตกต่างกัน มีวัฒนธรรมไทยอีสานที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ส่วย และเขมร และศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละชุมชน ซึ่งสามารถเอื้อประโยชน์แก่กันได้อย่างลงตัวและนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายของสองชุมชนได้อย่างเหมาะสม (2) การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองผ่าน การฝึกอบรม การศึกษาดูงานระหว่างชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และฝึกอบรมในด้านการบริหารจัดการ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยวด้วยการวางแผนการจัดการสร้างโปรแกรมนำเที่ยวและองค์กรเครือข่าย การจัดการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นวางแผนตลอดจนการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์และการให้บริการต่าง ๆ โดยปฏิบัติตามมาตรฐานการให้บริการของโฮมสเตย์ไทยและพัฒนาคุณภาพการให้บริการ การพัฒนาสินค้าที่ระลึกโดยนำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งสองชุมชนพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกของเครือข่าย การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ด้วยการจัดทำแผ่นพับนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการทำเพจเฟซบุ๊ก ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายด้วย (3) เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองชุมชน เป็นรูปแบบเครือข่ายอย่างแท้จริงคือ สมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน เข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน ทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กัน มีส่วนร่วมในการ

แบ่งปันประสบการณ์ มีการฟังพาท้ายกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร
ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ABSTRACT

TITEL : THE MADEL OF SUITABLE COMMUNITY-BASED TOURISM
MANAGEMENT NETWORK OF ALUE COMMUNITY AND OMKAEW
COMMUNITY OF SURIN PROVINCE

AUTHOR : THIPSUWAN SAELEE

DEGERR : MASTER OF ARTS

MAJOR : TOURISM INOVATION

ADVISOR : ASST. PROF. PARIWAT SOMNUEK, Ph.D.

KEYWORDS : NETWORK PATTERN, COMMUNITY-BASED, TOURISM, BAN ALI,
BAN AOM KAEW

This study aimed to find contexts and potentials of community-based tourism (CBT) in the two communities, development and suggestion of a suitable tourism network pattern of the two villages. Selected by Purposive Sampling, Nonprobability sampling, comprising of village leaders and tourism committees in the villages. Representatives of this study were a total of 30 samples, The findings were indicated as follows:

(1) Tourism contexts and potentials of the two communities were different with unique northeastern cultures and several ethnic groups such as Laos, Suay, and Khmers. Tourism resources of the two villages were remarkable and outstanding consistent with its contexts but the resources of the communities could support each other and they could be applied in travel itineraries appropriately. (2) For development of tourism network pattern, there should be practical trainings on tourism management and destinations, outside observations among the two villages, knowledge exchanges, tourism planning of tour guides, travel itinerary management, qualified homestay accommodations consistent with Thai homestay standards, clear job responsibilities, service development, local souvenir enhancement as the network souvenirs, and public relations through brochures, Facebook, and local media channels presenting interesting tourism activities. (3) In relations to recommendations on the tourism network pattern, members of the network should aware of vision,

missions, and planning. Planning should be completely implemented with a fair benefit distribution, a participation on tourism experience and attitudes exchanges, and interdependence of local tourism resources, knowledge, and tourism staffs

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลี	7
2.2 บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	11
2.3 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	15
2.4 แนวคิดการสร้างเครือข่าย	32
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1	56
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ที่ 2	57
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ที่ 3	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	61
4.2 เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	81
4.3 เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	85
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผล	102
5.2 อภิปรายผล	104
5.3 ข้อเสนอแนะ	108
เอกสารอ้างอิง	110
ภาคผนวก	
ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินการเป็นเครือข่ายแท้จริง และเอกสารการอบรม	119
ข หนังสือการเชิญวิทยากร	128
ค คู่มือรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	130
ประวัติผู้วิจัย	139

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน	27
2.2	การวิเคราะห์โอกาสและความเสี่ยงของชุมชน	29
3.1	สรุปวิธีดำเนินการวิจัย	59
4.1	การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอาลี	64
4.2	การศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชนบ้านอาลี	65
4.3	การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	70
4.4	การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	71
4.5	การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกันของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	73
4.6	โครงสร้างองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	97

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกูย	7
2.2	โครงสร้างองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลี	10
2.3	วัฒนธรรมการแต่งการชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	11
2.4	โครงสร้างองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	14
2.5	กรอบแนวคิดการวิจัย	55
4.1	พิธีกรรมการรำกลมอกลอ	61
4.2	แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลี	63
4.3	กิจกรรมการล่องเรือชมลำห้วยทับทันชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	77
4.4	แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	69
4.5	โฮมสเตย์บ้านอาลีและโฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว	76
4.6	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	78
4.7	เส้นทางคมนาคมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	79
4.8	กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	79
4.9	แผนที่การเดินทางจากชุมชนบ้านอาลีไปยังชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	81
4.10	เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	81
4.11	การศึกษาดูงานระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	82
4.12	การอบรมให้ความรู้การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	83
4.13	เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว	85
4.14	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	86
4.15	ฝึกทักษะการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์	91
4.16	บ้านพักโฮมสเตย์ของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว	92
4.17	ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	94
4.18	สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันอุตสาหกรรมบริการมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและสามารถแข่งขัน รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 เพื่อการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) การจะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง จำเป็นต้องมีการพัฒนาตั้งแต่รากฐานของประเทศคือประชาชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเองรวม ทั้งการนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559)

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์มีความโดดเด่นไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากการสำรวจสถิตินักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ พ.ศ.2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 24,631 คนและจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,191,562 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) จะเห็นได้ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงงานแสดงช้างนอกจากการชมการแสดงช้างแล้ว ยังนิยมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ อาทิหมู่บ้านทอผ้าไหมยกทองโบราณบ้านท่าสว่าง หมู่บ้านเครื่องเงินเขวาสินรินทร์ ปราสาทศีขรภูมิและตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2556) นอกจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์แล้วจังหวัดสุรินทร์ยังมีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มีการนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปสัมผัสเรียนรู้ด้วยตัวเองคือ

โฮมสเตย์บ้านอาลี ตำบลสำโรงตา อำเภอสำโรงตา จังหวัดสุรินทร์เป็นชุมชนพื้นบ้านชาวกูยพื้นเมืองซึ่งเป็น 1 ใน 3 ชนเผ่าของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองอยู่มากมายซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์เช่น วัฒนธรรมภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีเครื่องแต่งการที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือผ้าย้อมมะเกลือ มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 15 หลัง ไว้รองรับนักท่องเที่ยว

โฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง 3 เผ่าของจังหวัดสุรินทร์คือเผ่าลาว (อีสาน) เผ่ากวย (กวย) เผ่าเขมร (ขแมร์) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในลำห้วย (ห้วยทับทัน) เป็นลำน้ำสายเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านชุมชนกิจกรรมล่องเรือชมบรรยากาศธรรมชาติของลำห้วยศึกษาพรรณไม้ของชุมชนในกลางวัน และกิจกรรมล่องเรือชมจันทร์ดูหิ่งห้อยในกลางคืน นอกจากนี้ยังมีฐานการเรียนรู้ที่เกิดจากอาชีพของคนในชุมชนซึ่งแต่ละชุมชนที่กล่าวมานี้มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัวในแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรมการพูด การแต่งกาย พิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย น่าสัมผัส

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดึงเอาเอกลักษณ์ความโดดเด่นของตนเอง มานำเสนอแก่นักท่องเที่ยว แต่ละชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างไม่สม่ำเสมอ แต่ละชุมชนก็นำเสนอการท่องเที่ยวของตนเองแบบต่างคนต่างทำ จึงไม่เป็นที่น่าสนใจเท่าที่ควร จากการให้สัมภาษณ์ ของประธานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว วิชัย เข้มแก้ว (2561: สัมภาษณ์) เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการเปิดตัวมาเป็นระยะเวลา 3 ปี มีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อบริหารจัดการ และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเรื่อยๆ อย่างไม่สม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลี สะพรั่ง วิญญัต (2561: สัมภาษณ์) เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเองมีการบริหารจัดการที่ดี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ มีคณะกรรมการในการปฏิบัติงาน แต่หากมีการจัดตั้งเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกัน ก็จะทำให้การท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนเข้มแข็งขึ้น ซึ่งทั้งสองชุมชนนั้นมีความต้องการที่จะรวมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับทั้งสองชุมชนด้วยกันอย่างสมานฉันท์

จากบทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนทั้งสองแห่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทั้งสองชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ และมีคณะกรรมการ และประชาชนชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเข้ามาอย่างไม่สม่ำเสมอ ซึ่งผู้นำทั้งสองชุมชนมีความต้องการที่จะรวมเป็นเครือข่ายเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งในการช่วยกันทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองแห่งไปด้วยกันอย่างสมานฉันท์

จากการศึกษางานวิจัยของ ปวีรพรต สมนึก (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในเส้นทางท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 แห่งมีความหลากหลายทั้งในประเภททรัพยากรทางธรรมชาติศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตที่มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยวทั้งสี่แห่ง การไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อปรับวิสัยทัศน์ และการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเครือข่ายของเพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายที่ดีกว่าการที่ชุมชนการท่องเที่ยวแต่ละแห่งจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชน อีกทั้งระพีพรรณ ห่อทอง (2556) ศึกษาเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางมีลักษณะการทำงานที่แยกส่วนขาดการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัดภายหลังการจัดเวทีเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการทำแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนมีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเอง มีการบริหารจัดการ วางแผนการปฏิบัติงาน โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ทำชุมชนไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ คือการขาดกลุ่มพันธมิตรทางการท่องเที่ยวในการช่วยแนะนำการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือติดตามผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะทำให้ทั้งสองชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน การจับมือกันเป็นเครือข่ายสามารถสร้างอำนาจในการแข่งขันทางธุรกิจได้เป็นอย่างดี

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ทั้งสองชุมชนสามารถสร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงาน ทักษะการทำงาน เป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนผู้วิจัยได้เห็นปัญหาการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชนคือชุมชนขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานระหว่างชุมชน ขาดการทำการตลาดหรือหาตลาดนักท่องเที่ยวร่วมกัน และไม่มีการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน ต่างชุมชนต่างบริหารจัดการกันเอง ทำให้ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพ ขาดอำนาจในการต่อรองและประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างพลังให้กับชุมชนการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์ที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันให้มีพลังต่อรอง และเป็นพันธมิตรทางธุรกิจท่องเที่ยวด้วยกันได้อย่างเหนียวแน่น และยั่งยืนและกลายเป็นต้นแบบสำหรับชุมชนการท่องเที่ยวอื่น ๆ ของจังหวัดสุรินทร์หรือระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

1.2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

1.2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

1.3.1 หน่วยงานภาครัฐ

1.3.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลลำโรงทาบ และองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมแก้ว สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในสังกัด

1.3.1.2 สถาบันการศึกษาของผู้วิจัยและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเส้นทางการท่องเที่ยวอื่นๆของจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่น ๆ

1.3.1.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์ สามารถนำข้อมูลผลการวิจัย ไปใช้ในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนทั้งสอง แห่งเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.3.1.4 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดสุรินทร์ให้ศักยภาพมากยิ่งขึ้น

1.3.2 หน่วยงานภาคเอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.3.2.1 ตัวแทนการท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนสามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชนทั้งสองชุมชน

1.3.2.2 ตัวแทนการท่องเที่ยวของชุมชนอื่นสามารถนำข้อมูลการวิจัยของทั้งสองชุมชนไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเองให้เกิดความเข้มแข็ง

1.3.2.3 สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเขียนโปรแกรมนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดสุรินทร์ เพื่อสามารถส่งนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการยังชุมชนเหล่านั้นและเป็นการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจอย่างแท้จริง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้คือชุมชนบ้านอาลีอำเภอลำทะเมนชัยและชุมชนบ้านอ้อมแก้วอำเภอสครีณรงค์จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจาก ทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 5 ปี มีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวและทั้งสองชุมชนมีระยะทางห่างกันเพียง 30 กิโลเมตร มีบริบทของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งสามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามแนวคิดบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7 ประการ แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A's รวมถึงแนวคิดศักยภาพชุมชน 7 ประการในการศึกษาบริบทและศักยภาพของทั้งสอง ชุมชน การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วตามแนวคิด แนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่าย ได้แก่ จัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกันสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายและเสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามแนวคิดการบริหารจัดการใน 5 ประการ ได้แก่ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาสินค้าที่ระลึก และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชน และได้ใช้แนวคิดหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ คือตัวแทนการท่องเที่ยวจากทั้งสองชุมชนผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีไม่อาศัยความน่าจะเป็นซึ่งใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชนได้จำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างออกมาเป็นทั้งหมด 30 คนซึ่งประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองแห่ง ๆ ละ 15 คน (ทองใบ สุดชาติ, 2549)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง วิธีการที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว กำหนดเป็นแบบแผนในการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีส่วนร่วมของสมาชิก มีการเสริมสร้าง เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนซึ่งกัน

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง เป็นการทำงานที่รูปแบบการประสานงานของ กลุ่มคน หรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อแก้ปัญหา และการวางแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ

ชุมชนบ้านอาลี หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ที่ บ้านอาลี ตำบลอาลีอำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์ที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ชาวภูย ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ชนเผ่าในจังหวัดสุรินทร์ มีวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น การรำกลมอ การย้อมผ้ามะเกลือ มีภาษาถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์คือภาษาภูย เป็นต้น

ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว หมายถึง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ที่บ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุขอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ที่มีความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีลำห้วยทับทันไหลผ่านหมู่บ้านใช้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และมีวัฒนธรรม 3 ชนเผ่าของจังหวัดสุรินทร์ เขมร ลาว ภูย รวมถึงฐานการเรียนรู้ของชุมชน เช่น กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติกกลุ่มขนมไทย เป็นต้น

รูปแบบเครือข่าย หมายถึง วิธีการที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ กำหนดไว้โดยชุมชนจะต้องมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกันการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันมีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เป็นเอกลักษณ์และสามารถนำมาพัฒนาเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของเครือข่าย

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ เป็นงานวิจัยที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นในบทนี้ จึงรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานสำคัญในการศึกษาข้อมูลต่อไปโดยละเอียด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- (1) บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลี
- (2) บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว
- (3) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (4) แนวคิดการสร้างเครือข่าย
- (5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีอำเภอสำโรงตาสา จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 2.1 วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกูย

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของบ้านอาลี

ชุมชนบ้านอาลีตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 ตำบลสำโรงตาสาอำเภอสำโรงตาสา จังหวัดสุรินทร์ ชื่อของหมู่บ้านตั้งชื่อตามต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นบริเวณสระน้ำของหมู่บ้านชาวแต่เดิมอพยพมาจากบ้านตะเคียนหมู่ที่ 9 ซึ่งเป็นชุมชนชาวกูยดั้งเดิมเนื่องจากในขณะนั้นมีโรคระบาดหมู่บ้านอาลีก่อตั้งเมื่อพ.ศ. 2459 ชุมชนบ้านอาลีปัจจุบันประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นส่วนใหญ่และสตรีภายในหมู่บ้านจะใช้เวลาว่างในการทอผ้าไหมโดยเฉพาะผ้าไหมพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ (ย้อมมะเกลือ) เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษบ้านอาลีเป็นชุมชนดั้งเดิม ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวกูยชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มายาวนานนับร้อยปี ปัจจุบันบ้านอาลียังคงมีชีวิตและความเป็นอยู่เช่นวันวานชาวบ้านยังคง

ดำเนินชีวิตภายใต้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและการแต่งกายโบราณ

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ การแต่งกายของชาวกูย หญิงสูงอายุ มักจะนุ่งผ้าลายเฉพาะของชาวกูย และนิยมใส่สร้อยคอลูกปัดเงินและชอบทัดดอกไม้ที่หู ชาวกูยมีธรรมเนียมว่า จะต้องดูแลการแต่งกายของแม่ที่สูงอายุให้ดี ให้แม่ນุ่งผ้าไหม เป็นต้น จึงจะถือว่าดูแลดี ในปัจจุบันการทอผ้าไหมหรือผ้าหรือผ้าฝ้ายเริ่มลดน้อยลง ชาวกูยส่วนใหญ่นิยมที่จะซื้อด้านจากตลาดมาทอ เพราะสะดวกกว่าสามารถพบการทอผ้าไหมของชาวกูยได้ที่ บ้านตรึม ตำบลตรึม บ้านแตล อำเภอศีขรภูมิ บ้านสำโรงทาบ ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ

การแซวผ้า หมายถึง การเย็บผ้าให้ติดกันด้วยมือซึ่งสมัยโบราณยังไม่มีจักรเย็บผ้าและเครื่องมือในการตัดเย็บเสื้อผ้าชาวกูยสมัยโบราณจะเอาไม้ตัดผ้าเป็นชิ้นเพื่อนำมาทำเป็นเสื้อสวมใส่เย็บผ้าให้ติดกันด้วยมือ คิดค้นวิธีเย็บแบบต่าง ๆ ให้เกิดลวดลายสวยงามเรียกว่าการแซวผ้าโดยจะแซวเป็นลวดลายต่าง ๆ คิดชื่อลายจากวิธีการดำเนินชีวิตของชาวกูยเช่น ลายขามดแดง ลายตัวตะขาบ ลายดอกพิกุล ลายดาวกระจาย เป็นต้น

นอกจากนี้โรงเรียนที่อยู่ในตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ยังได้มีหลักสูตรการสอนเกี่ยวกับการแซวผ้าให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาอีก เพื่อเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ ที่โรงเรียนมีการจัดแสดงผลงานการแซวผ้าของนักเรียน ในการแซวจะใช้ด้ายไหม ที่คนในชุมชนเลี้ยงเองเริ่มจากการเลี้ยงไหม สาวไหม แล้วนำมาย้อมสีต่าง ๆ จากธรรมชาติ แล้วนำด้ายไหมมาควั่นให้เป็นเกลียวเพื่อจะได้ด้ายแซวที่มีลวดลาย นำด้ายที่ควั่นแล้วมาแซวตกแต่งเสื้อผ้าเช่น ตกแต่งรอบคอเสื้อรอยผ่าข้าง ชายเสื้อ กลางตัวเสื้อ ทำชายผ้าสบ เป็นต้น ทำให้เสื้อแซวของชาวกูยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สวยงามเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษชาวกูย อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

วัฒนธรรมด้านภาษา “ภาษากูย” เป็นภาษาพูดของกลุ่มชนเก่าแก่กลุ่มหนึ่งที่ยังใช้ภาษาพูด และรักษาวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเด่นชัด แต่ไม่มีภาษาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

หมู่บ้านอาลี ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ จะมีการใช้ภาษากูยกันภายในหมู่บ้านที่เป็นการอนุรักษ์ภาษากูยไม่ให้หายไป ชาวบ้านทุกคนจะพูดภาษากูยที่เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวกูย และเป็นวัฒนธรรมของหมู่บ้านอาลี ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ (bundit chantanit, 2013)

กิจกรรมภายในชุมชน

- (1) การทอผ้าพื้นเมือง การย้อมผ้าไหมด้วยมะเกลือ การทอผ้าไหมครบวงจร
- (2) การตัดเสื้อชาวกูย การแซวผ้าด้วยมือ
- (3) การเซ่นไหว้ปู่ตา
- (4) การบายศรีสู่ขวัญ
- (5) พิธีการแสดงศิลปะท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น เช่น รำกล่อม แกลลอ
- (6) บ้านเก่าชาวกูยโบราณ ทำสร้อยด้วยวุ้นเปราะหอม เครื่องมือโบราณ
- (7) ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูย วัดตะเคียน

- (8) ปราสาทอารยธรรมขอม บ้านโพธิ์ศรีธาตุ
- (9) ค่ายมวยปัญญาเมฆ บ้านสองหนอง ตำบลเกาะแก้ว
- (10) ปราสาทดอนเกต
- (11) ปราสาทศรีขรภูมิ
- (12) ปราสาทปรังค์กู

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอาลี ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสำโรงทาบ ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสุรินทร์ ประมาณ 58 กิโลเมตร

- (1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนลาดยางสาย 226 ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์
- (2) ทิศใต้ ติดต่อกับ ห้วยลำพอก ตำบลสำโรงทาบอำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์
- (3) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลสำโรงทาบอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์
- (4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านกง หมู่ที่ 2 ตำบลสำโรงทาบอำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์

โครงสร้างองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลี

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลี
ที่มา: ทำเนียบคณะกรรมการหมู่บ้านอาลี (2561)

2.2 บริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอศรีนคร จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 2.3 วัฒนธรรมการแต่งกายชุมชนบ้านอ้อมแก้ว
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมแก้ว (2561)

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอ้อมแก้ว

หมู่บ้านอ้อมแก้วเป็นหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ประกอบพืชเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ ลำห้วย และหนองคลองบึง ทำการเกษตรทางด้านพืชผักสวนครัว จักสานค้าขาย การจัดตั้งหมู่บ้าน ผู้จัดตั้งครั้งแรก อพยพมาจากบ้านไพรชรหมู่ที่ 7 ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย คุณพ่อผุย ขวัญทอง และคนในท้องถิ่น คุณพ่อพุด ทางธรรม คุณพ่อพิกุล ปัญญาฉลาด เป็นผู้นำจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา จำนวนผู้มาจัดตั้งครั้งแรก 30 หลังคาเรือน การจัดตั้งชื่อหมู่บ้าน คือมีเกาะอยู่แห่งหนึ่งซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านประมาณ 3 เมตร เกาะนั้นมี ลำห้วยใหญ่และลำห้วยเล็กแบ่งแยกออกไปและวงเวียนเป็นวงกลมเป็นที่สวยงาม บ้านถิ่นเดิม (บ้านโนง เขาเรียกว่าเป็นเกาะอ้อมแก้ว) ทุกคนมาจัดตั้ง ก็ถือเอาเกาะอ้อมแก้วนี้เป็นชื่อหมู่บ้านจนถึงทุกวันนี้ ชุมชนบ้านอ้อมแก้วหมู่ที่ 3 ตำบลศรีสุขอำเภอศรีณรงค์จังหวัดสุรินทร์ หมู่บ้านอ้อมแก้วเป็นหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ประกอบพืชเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ลำห้วยและหนองคลองบึง ทำการเกษตรทางด้านพืชผักสวนครัว จักสานค้าขาย พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านอ้อมแก้วเมื่อก่อนเป็นป่าดงดิบ เป็นป่าหนาแน่นและเป็นป่าถาวรที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้ที่หลากหลายและยังมีสัตว์ป่าหลายชนิด หมู่บ้านอ้อมแก้วเริ่มมาจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500 โดยมีคุณพ่อคำพูนขวัญทองเป็นหัวหน้าที่มาจัดตั้งครั้งแรก และมีครัวเรือนเกิดขึ้น 28 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านไพรชร ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์นำในการจัดตั้งหมู่บ้านอ้อมแก้วคือมีเกาะอยู่แห่งหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านอ้อมแก้วประมาณ 250 เมตร เกาะแห่งนั้นมีลำห้วยทับทันและลำห้วยเล็กแยกออกจากลำห้วยใหญ่เมื่อลำน้ำเล็กและลำน้ำใหญ่ไหลมาบรรจบกันจึงเกิดศูนย์กลางที่น้ำ ไหลมาบรรจบกันก็เลยเกิดเป็นเกาะอยู่เกาะหนึ่งชาวบ้านเรียกเกาะนั้นว่าเกาะวังแก้วดังนั้นเลยนำชื่อกรมแก้วเป็นชื่อหมู่บ้านว่า หมู่บ้านอ้อมแก้วจนถึงทุกวันนี้ ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวสุรินทร์ทั้ง 3 คนเผ่า คือ เผ่าลาว เผ่ากวย (กวย) และเผ่าเขมร (เขมร) ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพ

หลักคือการทำเกษตร และมีอาชีพเสริมคือการจักสานผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น เช่น เสื่อกก เสื่อไหล และยังมีสินค้า OTOP ระดับ 3 - 5 ดาว

คำขวัญบ้านอ้อมแก้ว

บ้านอ้อมแก้ว	หมู่บ้านพัฒนา
วัดวรมเย็น	กีฬาดีเด่น
งดเว้นยาเสพติด	การเกษตรก้าวหน้า
การศึกษาก้าวหน้า	น้ำใจมากล้น
ชุมชนสามัคคี	มากมีวัฒนธรรม

ข้อมูลประชากรบ้านอ้อมแก้ว

จำนวนครัวเรือน 157 ครัวเรือน จำนวนประชากร 817 คนชาย 411 คนหญิง 406 คน

ข้อมูลประเพณีบ้านอ้อมแก้ว

บุญบั้งไฟ เดือนพฤษภาคม

เทียนพรรษา เดือนกรกฎาคม

สงกรานต์ เดือนเมษายน

เทศน์มหาชาติ เดือนเมษายน

ออกพรรษา เดือนตุลาคม

ทำบุญปีใหม่ เดือนมกราคม

มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน และประชากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีกลุ่มอาชีพดังนี้

- (1) กลุ่มจักสาน
- (2) กลุ่มทอเสื่อกกไหล
- (3) กลุ่มทอผ้า
- (4) กลุ่มขนมไทย

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีณรงค์ระยะทาง 10 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 65 กิโลเมตร ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตั้งอยู่ที่ ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

- (1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านตรวดหมู่ที่ 15 ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- (2) ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านศรีสุขหมู่ที่ 1 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- (3) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านนอนหมู่ที่ 5 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัด

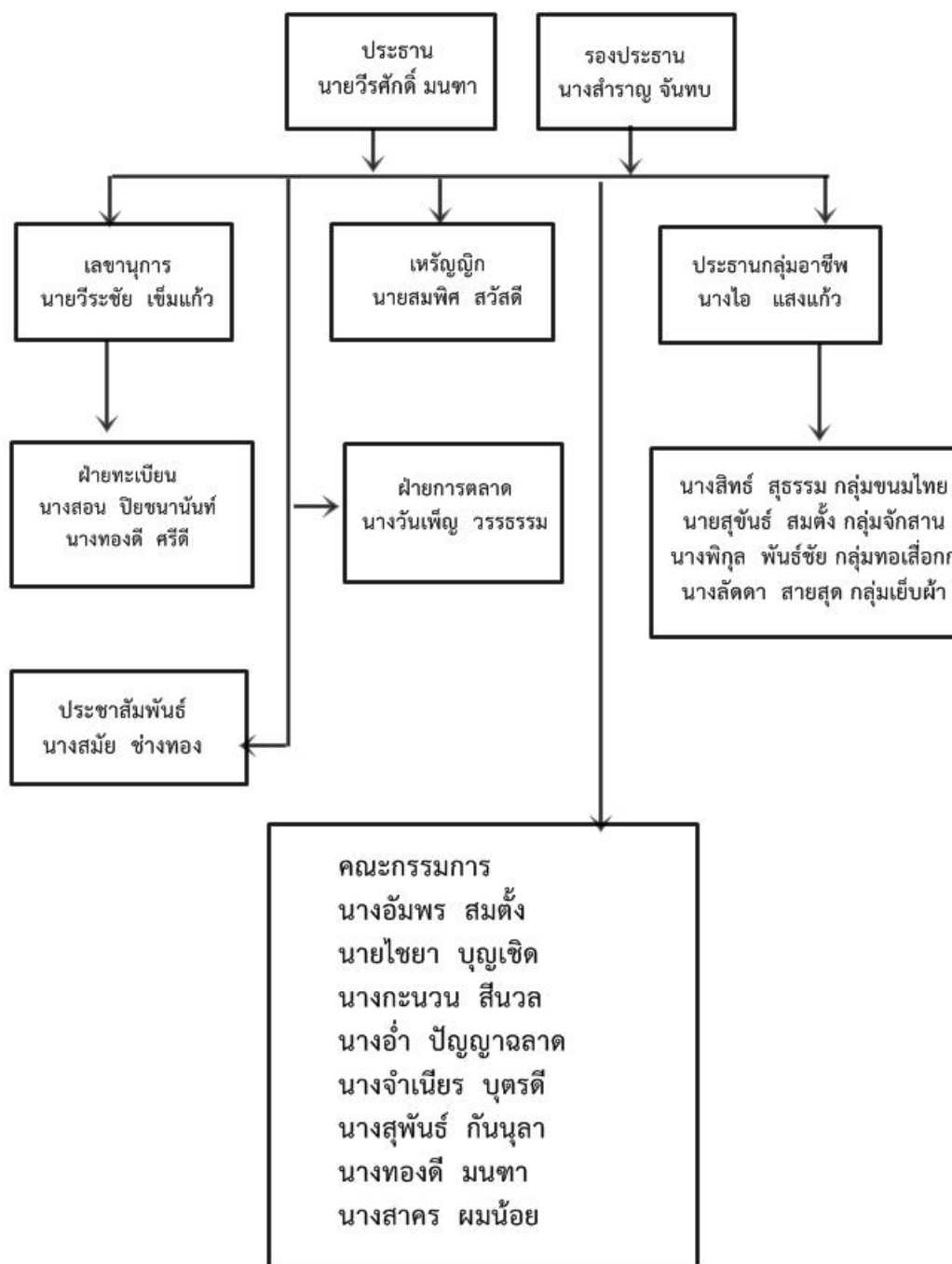
สุรินทร์

- (4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพระจันทร์หมู่ที่ 8 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัด

สุรินทร์

ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีบรรยากาศท้องทุ่งนา มีลำห้วยเล็ก ๆ ไหลผ่านผู้คนใช้ชีวิตเรียบง่าย มีความเป็นกันเองพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนบ้านอ้อมแก้วยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยทับทัน) กิจกรรมตอนกลางวันล่องเรือชมธรรมชาติของลำห้วยตอนกลางคืนกิจกรรมคือล่องเรือชมจันทร์และดูหิ่งห้อยและมีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสวัฒนธรรมและธรรมชาติของโฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว (องค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมแก้ว, 2561)

โครงสร้างองค์การท่งเทียวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างองค์การท่งเทียวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว
ที่มา: ทำเนียบคณะกรรมการหมู่บ้านอ้อมแก้ว (2561)

2.3 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการที่เกิดขึ้นโดยตัวแทนของชุมชนร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยนำเอาต้นทุนเดิม คือทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีชีวิตวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (2) หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (3) ลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (4) องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (5) ประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (6) องค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยว
- (7) ศักยภาพของชุมชน
- (8) ประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (9) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- (10) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สินธุ์ สโรบล (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในประเด็นสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น

รัชพร จันทรสว่าง (2546) ยังมีความเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

พจนา สวนศรี (2540) ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ว่าเป็น การจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะนำแนวความคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลังความคิดหลักการความหมายและองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

(Tourism Product) ซึ่งเมื่อถูกผลิตขึ้นแล้วจะหมุนไปตามกลไกการตลาดและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหากแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ โดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง (2547) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการจากแนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยว สร้างชุมชนให้มีความภาคภูมิใจในตนเองมีทรัพยากรที่ผลิตได้เองและมีองค์การที่เข้มแข็ง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

2.3.2 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2561 กล่าวว่าหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Principles) ช่วยให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนดังนี้

- 2.3.2.1 ชุมชนเป็นเจ้าของ
- 2.3.2.2 ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
- 2.3.2.3 ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง
- 2.3.2.4 ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 2.3.2.5 มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 2.3.2.6 คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2.3.2.7 ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 2.3.2.8 เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 2.3.2.9 เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมของท้องถิ่น
- 2.3.2.10 มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

2.3.3 ลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนนา สวนศรี (2546: 24) กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ ผลจากการดำเนินการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม นั่นคือ ทางตรง ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้กับคนในชุมชน ในทางอ้อม ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน

สินธุ์ สโรบล (2546) กล่าวถึงลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110) กล่าวว่าลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว

จากลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม และต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจการวางแผนและมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และยังรวมถึงการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3.4 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการศึกษาองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังมีรายละเอียดดังนี้

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2548) ได้กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องพิจารณา 4 ประการ คือ

2.3.4.1 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ทะเล

2) แหล่งโบราณคดี/ แหล่งประวัติศาสตร์/ ศาสนสถานที่สวยงาม

3) พิพิธภัณฑสถาน

4) งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมือง

5) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในชุมชน

6) ไร่นา สวนเกษตร และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ

7) บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยวด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการรถนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือ วิทยากรในท้องถิ่น) เป็นต้น

2.3.4.2 ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กและมีบทบาทเป็นเจ้าของท้องถิ่นโดยชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมประกอบด้วย องค์ประกอบ (เดโช แสนภักดี, 2546) ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้สภาพของชุมชน กระดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปราย และแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากรการบริหารงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของสังคมและบุคคล

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในกรอบของแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปัจจุบัน มีการพัฒนาแตกต่างกันออกไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ การจัดการท่องเที่ยวแต่ละประเภทล้วนมีรูปแบบการจัดการที่อิงอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชนและสภาพเป็นจริงของชุมชน คือการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งตนเองชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน, 2545: 40-41; สินธุ สโรบล, 2546: 239-240)

ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนและมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้วยการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชาวบ้านควรเข้าถึงทรัพยากรและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของท้องถิ่นโดยตรงรวมทั้งร่วมมือกันรักษาฐานทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นมรดกของคนรุ่นลูกหลานและรุ่นต่อ ๆ ไป อาทิ การรักษาป่าต้นน้ำไว้ให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของชุมชนและเป็นฐานสนับสนุนการเกษตรกรรมซึ่งเป็นรายได้หลักของชุมชน

2.3.4.3 ด้านการบริหารจัดการองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ จะต้องครอบคลุมรายละเอียดดังนี้

- 1) มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- 2) มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 3) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- 4) มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- 5) มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- 6) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ทั้งนี้ การบริหารจัดการต้องครอบคลุมไปถึง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการน้ำเที่ยวและมัคคุเทศก์การบริหารจัดการที่พักและการให้บริการการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกและการตลาดและการประชาสัมพันธ์

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนต้องมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง พร้อมทั้งการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุด

(1) มีแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวซึ่งอาจเป็นแหล่งธรรมชาติเช่น แม่น้ำภูเขา หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเช่น วัด เจดีย์ เป็นต้น หรือใช้แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยว

(2) ชุมชนมีกฎกติกาการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เพื่อให้การใช้ประโยชน์เป็นไปอย่างยั่งยืนเช่น ปริมาณนักท่องเที่ยวที่ชุมชนรองรับได้การไม่เก็บพันธุ์พืชออกจากป่า เป็นต้น

(3) มีกิจกรรมที่สัมพันธ์กับงานการฟื้นฟูอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบเช่น การปลูกป่าการจัดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชน เป็นต้น

(4) มีแผนงานหรือมาตรการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลดสภาวะโลกร้อน

(5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนและกลุ่มโฮมสเตย์ มีแผนงานมาตรการและแนวทางปฏิบัติในการจัดการขยะอย่างถูกวิธีเช่นการแยกขยะไม่เผาขยะ เป็นต้น

(6) มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและลดสภาวะโลกร้อน

(7) เน้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเช่น ห่อข้าวด้วยวัสดุที่มาจากธรรมชาติ

(8) มีกิจกรรมที่ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองเช่น ใช้จักรยานแทนการใช้รถใช้เรือพายแทนการใช้เครื่องยนต์หรือการใช้หลอดประหยัดไฟในครัวเรือน

การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

สิ่งสำคัญของการจัดนำเที่ยวในชุมชน คือรายการนำเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชน

(1) มีการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกันของชุมชนและกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละกลุ่มกิจกรรม

(2) มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เผยแพร่สู่สาธารณะและนักท่องเที่ยวที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน

(3) มีข้อมูลรายละเอียดกิจกรรมในโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างกันตามภูมิศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกได้

(4) เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือประสานงานให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว

(5) กลุ่มหรือเจ้าของบ้านเป็นผู้นำเที่ยวเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมศิลปะสถาปัตยกรรมการแสดงความคิดเห็นภายในชุมชนแก่นักท่องเที่ยว

(6) มีการจัดทำสื่อเช่น สิ่งพิมพ์รูปถ่ายภาพวาดเพื่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

การให้บริการต่างๆและที่พักแบบโฮมสเตย์

ลักษณะของการบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวประกอบด้วย

(1) วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท

(2) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

(3) ความปลอดภัย

(4) ความสะอาด

(5) ห้องพักร่วมอาหาร

(6) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

(7) ความเต็มใจของสมาชิกในครอบครัวต่อการรับผู้มาเยือน

(8) บ้านพักมีโครงสร้างที่ดี

(9) ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีศักยภาพที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา ทะเล และอยู่ใกล้สาธารณูปโภคที่จำเป็นเช่น ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ เป็นต้น

(10) ควรมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ที่นอน หรือเตียงนอน หมอน น้ำประปา
ห้องน้ำสะอาด

การพัฒนาสินค้าที่ระลึก

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับการจับจ่ายซื้อสินค้าที่ระลึกกันเป็นจำนวนมาก ทำให้สินค้าที่ระลึกกลายเป็นสินค้าและธุรกิจสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศ ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นมีรายได้และอาชีพจากการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ระลึกในรูปแบบของสินค้าพื้นเมืองจึงทำให้ธุรกิจสินค้าที่ระลึกได้รับความนิยมและแพร่หลายมากขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของขวัญของฝากของที่ระลึกหรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนสามารถนำมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้ทั้งเป็นของขวัญของที่ระลึกหรือเสื้อผ้าสิ่งทอ ของที่ระลึกโดยใช้วัสดุและวัตถุดิบท้องถิ่นเป็นหลัก ผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการนำเอาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน พร้อมกันนั้นก็สามารถจัดทำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เช่น การสอนทอผ้า การจักสาน การละเล่นต่างๆ และการแสดงพื้นบ้าน

สุริย์ เข้มทอง (มปป) กล่าวว่าความสำคัญของธุรกิจที่ระลึกที่มีต่อประเทศชาติและชุมชน ต่อด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีส่วนในการส่งเสริมเศรษฐกิจดังนี้

(1) ช่วยเพิ่มมูลค่าของวัตถุดิบในท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นเมือง สินค้าที่ระลึกส่วนใหญ่ผลิตจากวัตถุดิบที่หาได้ภายในท้องถิ่น ส่งผลให้วัตถุดิบและสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองที่ผลิตจากวัตถุดิบที่ราคาต่ำกลับมีมูลค่าสูงขึ้น เพราะความต้องการซื้อของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

(2) มีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ธุรกิจสินค้าที่ระลึกจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากทั้งในด้านการผลิตการจัดการ การจำหน่ายและการบริการสินค้า ช่วยให้เพิ่มโอกาสในการจ้างงานของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย

(3) ช่วยเพิ่มพูนรายได้สู่ประเทศ ปัจจุบันรายได้หลักอย่างหนึ่งของประเทศไทยคือ รายได้จากค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่ระลึก

ความสำคัญของธุรกิจสินค้าที่ระลึกที่มีต่อด้านสังคม ธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีส่วนในการพัฒนาสังคมดังนี้

(1) ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัวและสังคม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในธุรกิจสินค้าที่ระลึกจึงถือว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงตลอดจนเป็นที่พบปะของเพื่อนร่วมงานในหมู่บ้านหรือชุมชน

(2) ลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง แรงงานส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้นๆทำให้ประชาชนไม่จำเป็นต้องเดินทางมาหางานทำในกรุงเทพมหานคร

(3) มีการพัฒนาชนบทและสังคม เมื่อประชาชนในชนบทมีรายได้และอาชีพที่มั่นคง ประชาชนจะร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งประชาชนจะมีความสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันคิดค้นการผลิตสินค้าที่ระลึกจากทรัพยากรที่มีอยู่ และทรัพยากรเหลือใช้ในชุมชนเพื่อให้มีรายได้และอาชีพเสริม

ความสำคัญของธุรกิจสินค้าที่ระลึกที่มีต่อด้านวัฒนธรรม ธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีส่วนในการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติดังนี้

(1) ช่วยอนุรักษ์และรักษาศิลปวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น สินค้าที่ระลึกช่วยกระตุ้นให้คนท้องถิ่นมีการคิดค้นสินค้าที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตน โดยนำทรัพยากรจากท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกที่สามารถแสดงถึงความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

(2) สินค้าที่ระลึกเปรียบเสมือนตัวแทนของแหล่งท่องเที่ยวที่เผยแพร่ไปทั่วโลก ธุรกิจสินค้าที่ระลึกเป็นธุรกิจที่มีส่วนช่วยเผยแพร่วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่งดงามของประเทศ ซึ่งเป็นศิลปะประจำชาติอย่างหนึ่ง เช่น ผ้าไทย ชุดไทยของแต่ละท้องถิ่น สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย

ความสำคัญของธุรกิจสินค้าที่ระลึกที่มีต่อด้านสิ่งแวดล้อม ธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อมดังนี้

(1) ทำให้ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลธรรมชาติ ธุรกิจสินค้าที่ระลึกมุ่งเน้นการนำวัตถุดิบที่เหลือใช้จากธรรมชาติมาพัฒนาและดัดแปลงให้เป็นของใช้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ เช่น การประดิษฐ์ของใช้จากผักตบชวา หรือการประดิษฐ์ของใช้จากวัตถุดิบที่ใช่แล้ว

(2) ช่วยลดภาวะโลกร้อน เนื่องจากสินค้าที่ระลึกส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบธรรมชาติ ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวมักนิยมใช้เครื่องปั้นดินเผาเป็นภาชนะบรรจุน้ำจำหน่ายมากกว่าใส่ถ้วยพลาสติก และบางแห่งจะใช้กะลามะพร้าวมาบรรจุอาหารจำหน่าย ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะเก็บภาชนะเหล่านั้นเป็นที่ระลึก ซึ่งในการทำลายก็สะดวกเพราะสามารถเปลี่ยนสภาพเป็นปุ๋ยอินทรีย์ได้ซึ่งจะช่วยลดภาวะโลกร้อนได้

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการพัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีรายละเอียดคือ

(1) การพัฒนาสื่อเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย คู่มือแผ่นพับแผนที่การเดินทางโปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวราคาและสถานที่ติดต่อ

(2) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีเป้าหมายแผนงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน

(3) รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็น เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ และเว็บไซต์ต่าง ๆ

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก ทั้งการติดต่อสื่อสารต่างๆ การเจรจาทางธุรกิจ การตกลงซื้อขายสินค้า หรือแม้กระทั่งการโฆษณาสินค้า ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารนั้นทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีลักษณะการกระจายแบบทุกทิศทางมีระบบตอบสนองอย่างรวดเร็ว และยังเป็นการสื่อสารแบบสองทิศทางซึ่งทำให้การตลาดในปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่การตลาด 3.0 ซึ่งเน้นการขับเคลื่อนคุณค่าสังคมและประชาสังคมโดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการทำตลาดและสื่อสารแบบสองทิศทาง เพื่อให้สินค้าและบริการตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุดวิวัฒนาการของการตลาดท่องเที่ยว

การตลาด 1.0 เป็นยุคที่การตลาดมุ่งเน้นสินค้าเป็นหลัก (The Product Centric Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับตัวสินค้า โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตสินค้า และกำหนดราคาขายให้ต่ำเพื่อให้ได้ปริมาณการขายเป็นจำนวนมาก และเน้นการสื่อสารแบบมวลชนที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากเช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 2.0 เป็นยุคที่การตลาดที่มุ่งเน้นผู้บริโภค (The Customer-Oriented Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เกิดเป็นสินค้าหรือบริการให้เลือกเป็นจำนวนมากแต่การตลาด 2.0 นี้ผู้บริโภคจะเป็นเพียงผู้รับสาร โดยไม่สามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบได้ซึ่งเป็นลักษณะของสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) แต่จะมุ่งเน้นการสื่อสารเฉพาะกลุ่มมากขึ้นเช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 3.0 เป็นยุคการตลาดที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยค่านิยม (The Values Driven Era) เป็นการตลาดที่ไม่ได้มองผู้บริโภคเป็นผู้รับสารทางการตลาดอย่างเดียว แต่มองในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีความคิดจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นและทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) โดยแสดงความคิดเห็นของตนเอง ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าหรือบริการ เพื่อให้สินค้าและบริการนั้นตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ดียิ่งขึ้น

รูปแบบของการสื่อสารประชาสัมพันธ์นั้นก็มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายด้านชนิดของสื่อความหลากหลายด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ความหลากหลายด้านกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายซึ่งการสื่อสารประชาสัมพันธ์แต่ละรูปแบบก็มีความเหมาะสมกับผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม ดังนั้นการเลือกรูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์จึงมีส่วนสำคัญในด้านการตลาดเช่นเดียวกัน รูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์นั้นสามารถจำแนกเป็น 2 ทิศทางคือการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้าง ซึ่งการสื่อสารในทิศทางนี้จะเป็นการสื่อสารเพียงทางเดียวผู้บริโภคไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้และเป็นการสื่อสารเพื่อกระตุ้นความรู้สร้างแรงบันดาลใจโดยอาศัยสื่อต่างๆ เช่นโทรทัศน์วิทยุหนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ ส่วนการสื่อสารประชาสัมพันธ์อีกทิศทางหนึ่งได้แก่ การสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคในวงแคบ เป็นการสื่อสารทั้งสองทางผู้บริโภคสามารถแสดงความคิดเห็นหรือค้นหาข้อมูลเชิงลึกได้ในทันทีโดยกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่เฉพาะเจาะจงมีความสนใจเฉพาะด้านซึ่งสื่อที่ใช้ได้แก่ โซเชียลออนไลน์สื่อสังคมออนไลน์เช่น Facebook Twitter และเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นต้น (Philip Kotler Marketing 3.0, 2554)

2.3.4.4 ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวนสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ใส่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปด้วย

1) ศักยภาพของคนต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อนเพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูล และคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคีทำงานร่วมกันได้

2) ศักยภาพของพื้นที่ที่หมายรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จักต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากร ในชุมชนของตนสามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่า และยั่งยืนทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวคิดพื้นฐาน ทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

3) การจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนสมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิดมีวิสัยทัศน์ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว โดยชุมชนทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไรควรมีกิจกรรมอะไรบ้างและจะมีการกระจายจัดสรรรายได้อย่างไรทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือ การมีส่วนร่วมอันหมายถึงรวมถึงร่วมในทุก ๆ สิ่งทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

4) มีส่วนร่วมเป็นการสื่อความคิดเห็นการเกิดปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ จากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่นพบว่า ชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุยร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

กระบวนการเรียนรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสร้างการเรียนรู้ระหว่างกัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงไม่เป็นเพียงการใช้ความคิดเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้ทุนทางทรัพยากร ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่เท่านั้น หากแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวถูกสร้างขึ้น และยังต้องทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง มีการเรียนรู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความผูกพัน ระหว่างนักท่องเที่ยว (Guest) กับเจ้าบ้าน (Host) (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2555)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์การชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ในการศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ และด้านการบริหารจัดการ นำมาใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

2.3.5 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

Dickman (1996) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวว่าแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist Destination and Tourism Product) จำเป็นต้องประกอบด้วย5องค์ประกอบหลักหรือองค์ประกอบ5A's ดังนี้

2.3.5.1 ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอพร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนักสถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการ มีความเหมาะสมต่อสถานที่และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนักทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) เช่น

- 1) โรงแรม
- 2) รีสอร์ท
- 3) บังกะโล
- 4) เกสต์เฮาส์
- 5) อพาร์ทเมนต์
- 6) โฮมสเตย์ ฯลฯ

2.3.5.2 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดังและโดยทั่วไปแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่างเช่น ภูเก็ตซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายเช่น หาดทราย กิจกรรมทางน้ำ สถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจแหล่งท่องเที่ยวมากนัก

- 1) สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions)
- 2) สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเช่น สวนสนุกและกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE))

- 3) สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions)
- 4) สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions)

2.3.5.3 สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็วปลอดภัยและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่งซึ่งประกอบด้วยเส้นทางพาหนะสถานีและผู้ประกอบการขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Access) เช่น

- 1) เที่ยวบิน
- 2) การตรวจคนเข้าเมือง
- 3) รถโดยสารสาธารณะ
- 4) สภาพถนนหนทาง

2.3.5.4 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยวเช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้เช่น โรงพยาบาลธนาคารสำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉินก็มีความสำคัญเช่นกัน

2.3.5.5 กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยวสถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น และกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอยกิจกรรมทางทะเลเช่น นั้ว่ายน้ำเป็นต้นกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเช่น

- 1) กิจกรรมเดินป่า
- 2) กิจกรรมดูนก
- 3) กิจกรรมส่องสัตว์
- 4) กิจกรรมแสงสีเสียงในสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นต้น

2.3.6 ศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยว

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2546) กล่าวว่าลักษณะของศักยภาพของการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวควรมีรายละเอียดดังนี้

2.3.6.1 ลักษณะเด่นของชุมชนสิ่งที่มีชื่อเสียงทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักซึ่งบ่งบอกถึงความ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2.3.6.2 ความน่าสนใจทางธรรมชาติและวัฒนธรรมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและน่าสนใจของชุมชน

2.3.6.3 ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนที่เข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ การร่วมลงทุนในชุมชน

2.3.6.4 ความขัดแย้งภายในชุมชนความไม่เข้าใจกันของคนในชุมชน ที่ก่อให้เกิดการ ดำเนินการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีปัญหา

2.3.6.5 ฐานการผลิตมีการประกอบอาชีพที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มีลักษณะการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และบ่งบอกถึงการพึ่งตนเองของชุมชนได้ในระดับหนึ่ง หรือ เป็นไปในทางตรงกันข้าม

2.3.6.6 ปัญหาเร่งด่วนของชุมชนหากชุมชนกำลังประสบปัญหาเรื่องอะไร

2.3.6.7 เปรียบเทียบเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ศึกษาชุมชนในบริบทที่ เปรียบเทียบกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่

2.3.7 การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน

การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้อง มีความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับทรัพยากรการท่องเที่ยว การเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อการเรียนรู้ การทำงานร่วมกันโดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

2.3.7.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติศึกษาจุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และนำห่วงใยความเชื่อมโยงของเส้นทางระยะทางแต่ละจุด

2.3.7.2 ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตศึกษาพิธีกรรมประเพณี การละเล่นท้องถิ่นศิลปะพื้นบ้าน การแสดงการแต่งกายการสร้างบ้านการกินการผลิต

2.3.7.3 ด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษาว่า ชุมชนมีความรู้และภูมิปัญญาอะไรบ้าง ใครเป็นผู้มีความรู้ภูมิปัญญาในแต่ละด้านนั้น ผู้รู้มีการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญานั้นอย่างไร

2.3.7.4 ด้านองค์กรภายในชุมชนองค์กรภายในชุมชนมีอะไรบ้าง มีบทบาทอย่างไรมีความเชื่อมโยงกันอย่างไรใครเป็นผู้นำความสามารถของผู้นำในการประสานงานกับภายนอก ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นเครื่องมือช่วยชุมชนสรุปบทเรียน เรื่องการบริหารจัดการและการกระจายบทบาทผู้นำ หรือการสร้างผู้นำใหม่

2.3.7.5 ด้านงบประมาณการเงินหรือกองทุนของชุมชนชุมชนมีกองทุนอะไรบ้าง กองทุนอะไรที่สามารถให้กู้ให้ยืมสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวได้บ้าง และมีเงื่อนไขอย่างไรตลอดจนการบริหารกองทุนและการกระจายทุนสู่สมาชิก

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ทรัพยากรธรรมชาติ	ความงดงามของแหล่งธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ถ้ำ ทะเล ดอกไม้ นก ทิวทัศน์ ความแปลก ความเก่าแก่ ความศักดิ์สิทธิ์	- ยากในการเข้าถึง - เหมาะสมในบางฤดูกาล - รองรับคนได้ไม่มาก - มีความเปราะบาง
วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	- การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ - ประเพณีที่น่าสนใจ - การทอผ้า ตีมีด ตำข้าว - การแสดง เครื่องดนตรี พื้นบ้าน - บ้านเรือน เครื่องใช้ ที่เป็นเอกลักษณ์ - การทำสวน ทำไร่ หาปลาที่น่าสนใจ	- ไม่อนุญาตให้คนภายนอกเข้าร่วม มีการแสดงเฉพาะในพิธีกรรมเท่านั้น - ชาวบ้านเข้าร่วมในพิธีกรรมหรือการแสดงน้อยลง - ผู้มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมน้อยลง - ชาวบ้านไม่สามารถพูดภาษาไทยได้
ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	- นิทาน ตำนาน คำสอน - สมุนไพรพื้นบ้าน	- ขาดผู้สืบทอด - หันไปพึ่งพาภายนอกมากขึ้น

ตารางที่ 2.1 ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
องค์กรภายในชุมชน	- มีกลุ่มต่างๆที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี สหกรณ์ - มีการประสานงานที่ดี มีผู้นำที่กระตือรือร้น - ชาวบ้านให้ความร่วมมือทำงาน	- มีความขัดแย้ง - มีความไม่โปร่งใสในการทำงาน - ผู้นำทำงานหลายอย่าง - ขาดการกระจายบทบาท - ชาวบ้าน
การเงินหรือกองทุนของชุมชน	- มีกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวบ้านและกิจกรรมที่สร้างรายได้	- ไม่สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นได้ นอกจากที่ระบุไว้ในระเบียบ

ที่มา: พจนา สวนศรี (2546)

2.3.8 การศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชน

การศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชน การศึกษาหาข้อมูลอาจได้จากขั้นตอนในการเรียนรู้เรื่องผลกระทบทางการท่องเที่ยว การไปศึกษาดูงานชุมชนการท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีประเด็นในการศึกษาการศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชนตามรายละเอียดดังนี้

2.3.8.1 นักท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวจำนวนชาวต่างประเทศ/คนไทย ฤดูกาลท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเองหรือเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว

2.3.8.2 เส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงหรืออิงกับสถานที่ ๆ มีชื่อเสียงหรือสามารถพัฒนารูปแบบใหม่ผสมผสานกับรูปแบบเก่าใกล้หรือไกลจากจุดท่องเที่ยวหลัก

2.3.8.3 การคมนาคมการเข้าถึงชุมชน ยากหรือง่ายเพียงใด ความสะดวกในการเดินทาง (จำนวนเที่ยวของรถ/เรือโดยสารประจำทาง)

2.3.8.4 การแข่งขันสิ่งที่ชุมชนมีเหมือนหรือแตกต่างจากที่อื่นอย่างไร

2.3.8.5 ความร่วมมือการเห็นความจำเป็นและความสำคัญขององค์กรภายนอกในการทำงานร่วมกัน

2.3.8.6 นโยบายรัฐส่วนกลางและรัฐท้องถิ่น มีนโยบายและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

2.3.8.7 องค์กรพี่เลี้ยงที่จะลงทำงานร่วมกับชุมชนเช่นหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ บริษัทนำเที่ยว NGO

การวิเคราะห์โอกาสและความเสี่ยงเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 2.2 การวิเคราะห์โอกาสและความเสี่ยงของชุมชน

ประเด็น	โอกาส	ความเสี่ยง
นักท่องเที่ยว	สนใจเรื่อง CBT มากขึ้น	- ท่องเที่ยวตามฤดูกาล - ไม่ติดต่อล่วงหน้า
เส้นทางที่เกี่ยวข้อง	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจำนวนมาก	ชุมชนมีลักษณะของภูมิประเทศและวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดให้มีการท่องเที่ยวอยู่แล้ว
การคมนาคม	โครงข่ายการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็วทั้งถนน รถไฟ และเครื่องบิน	เข้าถึงยาก ไม่มีรถประจำทาง ในฤดูฝนบางครั้งเข้าไม่ถึง
ความร่วมมือ	ผู้นำประสานงานกับรัฐและหน่วยงานภายนอกได้ดี	เคยร่วมกับหมู่บ้านอื่นประท้วงเจ้าหน้าที่ของรัฐ
การแข่งขัน	ชุมชนมีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร	ภาพการท่องเที่ยวที่บริเวณใกล้เคียงใช้นโยบายทัวร์ราคาประหยัดในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
นโยบายรัฐ	ส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกหมู่บ้านมีงบประมาณสนับสนุนและช่วยประชาสัมพันธ์	เปลี่ยนนโยบายและผู้รับผิดชอบบ่อย
องค์กรสนับสนุน	มีความเข้าใจเรื่องแนวคิดการพัฒนาจากพื้นฐานของชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม	เอาองค์กรตัวเองเป็นศูนย์กลาง ต้องการให้ผลงานออกมาเร็ว ๆ

ที่มา: พจนา สวนศรี (2546)

การพัฒนาศักยภาพของชุมชน เป็นการช่วยให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง (community empowerment) โดยการเชื่อมโยงระหว่าง คน ความรู้ ทรัพยากรจนเกิดความสัมพันธ์ซึ่งเรียกว่า กระบวนทัศน์พัฒนาใหม่ที่ประกอบไปด้วย การเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนาซึ่งก็คือว่า ชุมชนมีการจัดการตนเอง มีการจัดองค์กรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนา

ที่มีฐานคิดใหม่ว่าแต่อยู่บนฐานของความเข้าใจเรื่องศักยภาพของชุมชนที่มีคน ความรู้ ทรัพยากรเริ่ม และเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ (คนสัมพันธ์กับความรู้) กระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความรู้ (คนสัมพันธ์กับทรัพยากร) และกระบวนการพัฒนาทุนของชุมชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการสร้างทุนความรู้ ทุนทางปัญญาทุนทางสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการพัฒนา (ความรู้สัมพันธ์กับทรัพยากร)

บทบาทของหน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน

(1) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (facilitator) คือ การสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนมีความรู้ในทุกอย่างที่ต้องการทำ

(2) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” (innovation) ตัวอย่างเช่น การทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน

(3) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker) คือการเชื่อมโยงผู้คนเป็นเครือข่ายให้ผู้คนสื่อสารสัมพันธ์กัน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มาร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา รวมกันพัฒนาศักยภาพของตนเอง (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 21-22)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์กรประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่พัก สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวใดต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต้องมีการดำเนินการเตรียมความพร้อม ให้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาศักยภาพของชุมชน 7 ประการ และการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัด รวมถึงโอกาสและความเสี่ยงของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดองค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยวและแนวคิดศักยภาพของชุมชน มาใช้ในการศึกษาศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

2.3.9 ประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการประมวลองค์ความรู้จากโครงการวิจัยที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การสนับสนุนสามารถสรุปประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ 5 ประการดังนี้ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 231-235)

2.3.9.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชนเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่

2.3.9.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบต่องuestและสังคมรวมทั้งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นให้การท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

2.3.9.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการและกิจกรรม เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมระบบ

นิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ความประทับใจเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

2.3.9.4 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และหมายความร่วมมือถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการนำกลับมาบำรุงดูแลรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2.3.9.5 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการพัฒนาองค์กร เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.3.10 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ ดำเนินการไปภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นการผสมผสานการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้ง3มิติอย่างเป็นองค์รวม โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545: 40-41; สินธุ์ สโรบล, 2546: 237-239)

2.3.10.1 มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2.3.10.2 มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์รวมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาค และยุติธรรม และที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมประเพณี และสถานที่ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้การดำเนินการที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ควรมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรมผลกำไรที่ได้กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยวและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนโดยไม่ขัดแย้งกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วม

2.3.10.3 มิติด้านสังคมและวัฒนธรรมมุ่งใช้กิจกรรมต่าง ๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งอาจมีการจัดการในรูปแบบของ

- 1) การก่อตั้งจุดประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว
- 2) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
- 3) การรวบรวมภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมชุมชน
- 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา

แนวการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้มีประเด็นสำคัญสำคัญได้แก่ แนวคิดองค์ประกอบ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์การชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะนำประเด็นดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อแรกที่ว่า ศึกษาปัญหาในการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยอย่างละเอียดต่อไป

2.4 แนวคิดการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายเป็นพลังสำคัญ ที่จะทำให้สมาชิกในเครือข่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นพลังใจของสมาชิก เป็นพลังต่อรองเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของมวลสมาชิกในเครือข่ายผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ความหมายของเครือข่าย
- (2) ลักษณะทั่วไปของเครือข่าย
- (3) องค์ประกอบของเครือข่าย
- (4) ประเภทของเครือข่าย
- (5) ประโยชน์และความสำคัญของเครือข่าย
- (6) แนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่าย
- (7) การจัดการเครือข่าย
- (8) เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว
- (9) การจัดเครือข่ายระดับชุมชน/หมู่บ้าน
- (10) ข้อจำกัดและปัญหาของเครือข่าย

2.4.1 ความหมายของการสร้างเครือข่าย

พจนานุกรม (2546) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย (Networks) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันอย่างกว้าง ๆ ไม่มีลักษณะการบังคับบัญชา แต่เป็นไปในลักษณะพันธะสัญญา (Commitment) องค์การสมาชิกสามารถดำเนินการได้โดยอิสระ หากแต่การรวมตัวกันเป็นเครือข่าย สามารถทำให้องค์กรเครือข่ายมีพลัง สร้างการยอมรับและสร้างการต่อรองกับหน่วยงานภายนอกได้ นอกจากนี้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายด้วยกันยังสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานได้ เครือข่ายจึงเป็นทั้งพลังใจของคนทำงาน และพลังต่อรอง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของมวลสมาชิกในเครือข่าย

Paul Starkey (1997) ให้ความหมายของ "เครือข่าย" ว่าเป็นกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคับค้ำสมาคมแบบฟุ้งฟิง

Mitchell (1968: 2) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายหมายถึงความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายนั้นได้เครือข่ายจึงเป็นกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2538: 60-61) ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” คือรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคลกลุ่มหรือหลายองค์กรหลาย ๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรเป้าหมายมีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเองบุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาแน่นอนพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตามแต่ ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่าย แม้ว่าองค์การเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่นมีเป้าหมายร่วมกันมีประโยชน์ร่วมกัน องค์การเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์การเท่านั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 28) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กรหน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

นฤมล นิราทร (2543: 43) กล่าวถึงเครือข่ายว่าการทำงานที่รูปแบบการประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน

สนธยา พลศรี (2550: 207) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกับการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ (2548: 8) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึงขบวนการทางสังคม อันเกิด จากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ และ ความต้องการบางอย่างร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคง ความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

จากแนวคิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสรุปได้ว่า เครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชน เป็นการทำงานที่รูปแบบการประสานงานของ กลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่าย

2.4.2 ลักษณะทั่วไปของเครือข่าย

สนธนา พลศรี (2550: 213-215) ได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปเครือข่ายทุกประเภท มีลักษณะดังต่อไปนี้

2.4.2.1 เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย เป็นการลักทอดสายใย สัมพันธ์ของสมาชิกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบโดยมีลักษณะเหมือนกับตาข่ายหรือใยแมงมุม

2.4.2.2 สมาชิกของเครือข่ายอาจจะมีลักษณะบางประการร่วมกัน เช่นการอยู่อาศัยใน ชุมชนเดียวกันหรืออาณาบริเวณเดียวกันประกอบอาชีพเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน

2.4.2.3 สมาชิกของเครือข่ายอาจจะมีลักษณะบางประการแตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2.4.2.4 มีลักษณะหลายมิติเครือข่ายเป็นระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีหลาย ลักษณะเช่นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการทำงานความสัมพันธ์ในการร่วมมือของมนุษย์ในทางสังคม วิทยาความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงาน เป็นพลังในการทำงานเป็นเครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายของการเรียนรู้ เป็นต้น

2.4.2.5 ลักษณะเป็นการรวมพลัง หรือศักยภาพของสมาชิกเข้าด้วยกันไม่ใช่พึ่งพิงอิง สมาชิกอื่นๆ เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสมาชิกจึงต้องนำศักยภาพของตนออกมาใช้อย่างเต็มที่

2.4.2.6 สมาชิกมารวมกันด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เพราะถูกบีบบังคับ

2.4.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นแบบกัลยาณมิตรคือ มีความสมานฉันท์สามัคคี มีความเอื้ออาทรสนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ขัดแย้งชิงดีชิงเด่น

2.4.2.8 สมาชิกมีความสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนมีความรู้สึกที่ต่างเป็นส่วนประกอบของกันและกัน แม้ว่าบางเครือข่ายจะร่วมกิจกรรมกันนาน ๆ ครั้งก็ตามแต่ยังคงมีสายใย สัมพันธ์กันพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ

2.4.2.9 สมาชิกมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกิจกรรมของเครือข่าย อาจมีกิจกรรมเดียว หรือหลายกิจกรรมก็ได้เช่นการเยี่ยมเยียนกันการประชุมสัมมนาร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ร่วมกันการจัดเวทีสรุปบทเรียนร่วมกัน เป็นต้น

2.4.2.10 มีความสัมพันธ์เท่าเทียมกันสมาชิกของเครือข่าย มีโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เสมอกันแบบแนวนราบคือไม่มีใครบังคับบัญชาใครแต่มีลักษณะหุ้นส่วนกัน มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเองไม่รู้สึกรู้ว่าต้องสูญเสียอิสระของตนเองไป

2.4.2.11 การมีพันธะสัญญาร่วมกันเครือข่ายมีลักษณะ เป็นข้อตกลงระหว่างสมาชิกที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

2.4.2.12 ติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่ายมีลักษณะ เป็นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบรูปแบบต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกเพราะการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบหนึ่งของเครือข่ายนั่นเอง

2.4.2.13 เป็นการรวมกันของสมาชิกด้านต่าง ๆ คือการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย แผนงานและโครงการกิจกรรมทรัพยากรการบริหารจัดการผลประโยชน์เป็นต้น

2.4.2.14 เครือข่ายมีหลากหลายระดับตามจำนวนของสมาชิกเช่น ระดับบุคคลระดับกลุ่มระดับองค์กร ระดับสถาบัน ระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศและระดับทวีป เป็นต้น

2.4.2.15 ถ้าเครือข่ายเป็นเครือข่ายระดับกลุ่มกับกลุ่มหรือองค์กรกับองค์กรขึ้นไปสมาชิกอาจจะเป็นอิสระต่อกันมารวมกัน เป็นบางเรื่องบางส่วนเท่านั้นเมื่อดำเนินการกิจกรรมประสบความสำเร็จแล้วก็จะสลายก็ได้อาจใช้การประชุมร่วมกันเป็นครั้งคราว หรือจะตั้งเป็นองค์กรร่วมกันก็ได้โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของเครือข่ายความจำเป็นในการดำเนินกิจกรรม และความเห็นพ้องระหว่างสมาชิกของเครือข่าย

2.4.2.16 เครือข่ายบางเครือข่ายอาจจะดำรงอยู่ได้นาน แต่บางเครือข่ายอาจจะล้มละลายได้ง่าย

2.4.2.17 มีลักษณะเป็นพลวัตเป็นระบบที่มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสมาชิกและการหาสมาชิกใหม่โดยไม่หยุดยั้ง

2.4.2.18 เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเครือข่าย มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกด้วยการ หรือสมาชิกกับคนอื่น ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญที่อยู่นอกเครือข่าย นักวิชาการสาขาต่าง ๆ การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียนการปรับปรุงข้อผิดพลาดที่ผ่านมา การจัดทำแผนและโครงการเป็นต้น ซึ่งทำให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.3 องค์ประกอบของเครือข่าย

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ (2561) กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่ายว่า องค์ประกอบของเครือข่าย มี 2 ชนิดดังนี้

2.4.3.1 เครือข่ายเทียม (Pseudo network) หมายถึงเครือข่ายที่ผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่าเป็นเครือข่าย แต่แท้จริงแล้วเป็นแค่การชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพาหรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ลักษณะของเครือข่ายลวงจะไม่มีสานต่อ

ระหว่างสมาชิก ดังนั้นการทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายแทนการสร้างเครือข่ายเทียม

2.4.3.2 เครือข่ายแท้ ซึ่งเครือข่ายแท้มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 7 อย่างด้วยกัน

- 1) การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception)
- 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)
- 3) มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย(stakeholders participation)
- 5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)
- 6) มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (interdependent)
- 7) มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction)

ซึ่งแต่ละองค์ประกอบของเครือข่าย มีการให้ความหมายดังนี้

มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (common perception)สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้าร่วมกันเป็น เครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างกันช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้นแม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการ (need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก (อ่านเรื่องแรงจูงใจในตอนท้าย) เช่นเกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ บุคคลธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตัวเอง (human needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (horizontal relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1>2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

การเกื้อหนุนพึ่งพากัน (interdependence) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสถานะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยในการสร้างเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็น การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน และมีปฏิสัมพันธ์กันเชิงแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่าย ซึ่งปัจจัยขององค์ประกอบของเครือข่ายนี้ มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอีกด้วย

2.4.4 ประเภทของเครือข่าย (The Rational and Benefits of Networks at Different Levels) แบ่งออกเป็น 4 ระดับ

พจนานุกรม (2546) ได้กล่าวถึงประเภทของเครือข่ายดังนี้:-

2.4.4.1 เครือข่ายในระดับชุมชน

1) สร้างความรู้สึกว่าชุมชนเป็นเจ้าของ CBT และได้รับประโยชน์หรือผลตอบแทนจาก CBT ในทางกลับกันก็ร่วมรับผิดชอบในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

2.4.4.2 เครือข่ายระหว่างชุมชน

1) สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน

2) ในบางพื้นที่ ชุมชนใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน หรือเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกัน มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกัน เพื่อวางแผนในการใช้ทรัพยากร และสร้างความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อลดความตึงเครียดเรื่องการแข่งขัน

3) การเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน สามารถต่อรองและประสานการสนับสนุนจากรัฐและภาคเอกชนได้

4) สามารถทำการตลาดร่วมกันได้ เป็นการลดต้นทุน และกระจายผลตอบแทน

2.4.4.3 เครือข่ายระดับประเทศ

1) สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน

- 2) ขยายความคิดเรื่อง CBT และช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบ CBT ให้แก่ผู้สนใจ
- 3) มีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน
- 4) สามารถใช้เครือข่ายในการต่อรองทรัพยากรจากรัฐ

2.4.4.4 เครือข่ายระหว่างประเทศ

- 1) สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน
- 2) ขยายความคิดเรื่อง CBT และช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบ CBT ในเครือข่ายของแต่ละประเทศให้แก่ผู้สนใจ
- 3) มีที่ยืนทางสังคมในการนำเสนอปัญหาและข้อเท็จจริงจากการท่องเที่ยว และรู้ความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 4) สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนในระดับรากหญ้าในการนำเสนอความคิดและความต้องการของสมาชิกต่อองค์กรระหว่างประเทศ เรื่องการท่องเที่ยวได้

2.4.5 ประโยชน์และความสำคัญในการสร้างเครือข่าย

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว 2549 21 - 39 ให้เหตุผลของความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายว่า

2.4.5.1 สถานการณ์และสภาพแวดล้อมเกิดปัญหาซับซ้อนหลากหลายและขยายตัวเกินความสามารถที่กลุ่มจะแก้ปัญหาได้โดยลำพัง

2.4.5.2 สร้างโอกาสและให้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพของฝ่ายต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่าย

2.4.5.3 การประสานผลประโยชน์เชิงเครือข่ายอย่างเท่าเทียม

การเป็นเครือข่ายจะต้องประกอบด้วยสมาชิกเครือข่าย จุดมุ่งหมายร่วมกันการทำหน้าที่ต่อกันของสมาชิกการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกันความเท่าเทียมของสมาชิกฝ่ายต่าง ๆ และการแบ่งปันผลประโยชน์เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกัน ที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ปัญหาที่ใหญ่โตและซับซ้อนเกินกว่าที่ใครจะเผชิญได้โดยลำพังคนเดียวเช่น เอดส์ยาเสพติดการค้าเด็กและสตรีเพื่อการบริการทางเพศการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพิทักษ์สิทธิชุมชนเป็นต้นการสร้างเครือข่ายหรือทำงานเป็นเครือข่ายเป็นเครื่องมือ ที่ทำให้เกิดผลกระทบที่มากกว่าในระดับภูมิภาคระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ“ประสานพลัง” (synergy) ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่งคือ

- (1) ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้
- (2) ทำการรณรงค์ได้กว้างกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า

- (3) ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
- (4) ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่งที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- (5) ร่วมมือกันทำแบ่งงานกันทำ
- (6) ลดงานที่ซ้ำซ้อนลงและลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
- (7) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์แรงบันดาลใจและทักษะ
- (8) ทำให้เกิดความสามัคคีให้กำลังใจกันและช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ ในบาง

กรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

2.4.6 แนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่าย (Network Development Methods)

แนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่าย มีอยู่หลายระดับตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.6.1 ระดับชุมชน

1) การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อหาจุดร่วมในการทำงาน และสร้างการยอมรับว่า CBT คือกิจกรรมส่วนหนึ่งของชุมชน ที่ชาวบ้านและกลุ่มต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2) มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือ เช่น การเปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเป็นวิทยากรนำชมกลุ่มกิจกรรม การขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) มีการสรุปบทเรียนและพัฒนาสู่กิจกรรมร่วมที่ยากขึ้น เช่น การจัดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน การกระจายบทบาทผู้นำ การวางแผนกิจกรรมร่วมกัน การจัดสรรผลประโยชน์ และการสร้างความสามัคคี เพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมของชุมชน

2.4.6.2 ระดับเครือข่ายระหว่างชุมชน

- 1) จัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน
- 2) จัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน
- 3) จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน
- 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 5) สร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เพื่อสร้างพลังของเครือข่าย และให้ผลประโยชน์

ตกแก่กลุ่มสมาชิก เช่น การมีคณะกรรมการเครือข่าย เพื่อเจรจาเรื่องพื้นที่ป่า พื้นที่ทำกินและแหล่งท่องเที่ยว การทำประชาสัมพันธ์และการตลาดร่วมกัน หรือการต่อรองกับบริษัทนำเที่ยว การประสานทรัพยากรจากรัฐ

2.4.6.3 ระดับเครือข่ายระดับประเทศ

- 1) การศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน
- 2) การจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 3) การผลักดันเชิงนโยบาย

2.4.6.4 ระดับเครือข่ายระหว่างประเทศ

- 1) การศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
- 2) การจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนบทเรียนและประสบการณ์
- 3) การสร้างกิจกรรมร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน
- 4) การผลักดันนโยบายระหว่างประเทศ เช่น GATS (General Agreement on

Trade in Service)

จากแนวคิดการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นี้มีประเด็นสำคัญสำคัญ ได้แก่ แนวทางการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การจัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน การจัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพร่วมกัน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และการสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เพื่อสร้างพลังของเครือข่าย ผู้วิจัยจะนำประเด็นการจัดการเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพร่วมกันและการสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อสองที่กล่าวว่าพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยอย่างละเอียดต่อไป

2.4.7 การจัดการเครือข่าย

แนวคิดในการจัดการเครือข่ายนั้น เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปัจเจกบุคคลเริ่มมีการติดต่อสื่อสารเพื่อที่จะสมาคมกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มและเครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งแนวคิดนั้นเป็นไปในการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยคาดหวังถึงยุทธศาสตร์ความเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ โดยแนวคิดดังกล่าว เป็นหลักการเบื้องต้นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบุคคลผู้ที่ได้เห็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และมีความต้องการที่จะแก้ไขสถานการณ์นั้น ด้วยพลังกลุ่มและเครือข่าย ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักการที่สำคัญของการจัดการเครือข่าย โดยมุ่งเน้นกระบวนการจัดการตัวเองของเครือข่าย โดยนัยต่าง ๆ ดังนี้

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2546) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการจัดการเครือข่าย โดยยกตัวอย่างแนวคิดการจัดการเครือข่ายสารการบิน ว่าเกิดจากความคิดของแกนนำในกลุ่มสายการบิน ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รถเช่า ธุรกิจการท่องเที่ยว และผู้โดยสาร ที่ต้องการเชื่อมโยงกระบวนการทางธุรกิจ โดยจุดสำคัญของแนวคิดคือ การรวมกลุ่ม จากองค์กรที่เคยเป็นคู่แข่งให้หันหน้าเข้าหากัน ผนวกความร่วมมือจนเป็นพันธมิตรในเชิงธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน แทนการทุ่มเทในการแข่งขันอย่างที่เป็นมาในอดีต โดยยึดจุดหมายร่วมและการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการจัดการเครือข่าย ซึ่งมี 6 ประการดังนี้

- (1) จุดมุ่งหมายร่วม การทำงานเครือข่ายจะเกิดประสิทธิภาพสูง หากทุกฝ่ายสามารถกำหนดจุดหมายร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดหมายที่ทุกฝ่ายเห็นและต้องการให้เกิดขึ้น

(2) บุคคล ในการทำงานของเครือข่ายนั้นบุคคลในเครือข่ายจะต้องมีจิตสำนึกร่วม มีความถนัดในงานที่ทำ และมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน รวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากความเป็นสมาชิกในเครือข่าย

(3) การเชื่อมโยง การทำงานของเครือข่ายจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงที่เหมาะสม โดยอาจเชื่อมต่อกันผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเชื่อมต่อโดยมีศูนย์ประสานงานและการเชื่อมต่อโดยเทคโนโลยี

(4) การสร้างความรู้สึกร่วม หลังจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายแล้ว ทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้สึกร่วมกับกระบวนการทำงานของเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันเป้าหมาย

(5) การพัฒนาระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ระบบการทำงานของเครือข่ายจะต้องสามารถและพัฒนาให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส และตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมที่ดีต่อทุกฝ่าย และผู้ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย

(6) การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการติดต่อสื่อสารและสารสนเทศ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อความยั่งยืนของเครือข่าย เพราะจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทราบถึงกิจกรรมความเคลื่อนไหวของเครือข่าย

2.4.8 เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว

เครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคลกลุ่มและองค์กรที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงขยายผลการท่องเที่ยว หรือแนวคิดไปสู่กลุ่มองค์กรอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันการมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย

ระพีพรรณ ห่อทอง (2551) ได้กล่าวถึงเครือข่ายการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.4.8.1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายการท่องเที่ยวทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มย่อยที่เป็นเครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ ระหว่างกัน

2.4.8.2 เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาสมาชิกเครือข่ายและกลุ่มมีปัญหาและประสบการทางที่เหมือนกันและต่างกันเป็นเครือข่ายกันจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ตนเองประสบให้กับสมาชิกกลุ่มอื่นได้เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งทำไม่ได้

2.4.8.3 เกิดการพึ่งพาตนเองในกลุ่มสมาชิกเครือข่ายที่มีการทำงานที่เข้มแข็งจะส่งผลให้สมาชิกและเครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านเรื่องของทุนทรัพยากรความรู้และการจัดการ

2.4.8.4 เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนกันรวมกันเป็นเครือข่ายก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายการลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเสริมหนุนการทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.4.8.5 เกิดพลังอำนาจในการต่อรองการทำกิจกรรมต่างๆโดยลำพัง อาจไม่มีพลังอำนาจในการต่อรองแต่ถ้ามารวมกันเป็นเครือข่ายจากก่อให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรอง

2.4.8.6 เกิดพลังใจความสามัคคีให้กำลังใจและช่วยเหลือกันในรูปแบบต่าง ๆ

2.4.9 การจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน/หมู่บ้าน

ในการจัดการเครือข่ายนั้น ยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการจัดการตนเองของเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายของในระดับชุมชน/หมู่บ้านและเครือข่ายขนาดเล็กที่เรียกว่า การจัดการเครือข่ายโดยชุมชน ซึ่งการจัดการเครือข่ายโดยชุมชนมีกระบวนการจัดการไม่แตกต่างจากหลักการจัดการเครือข่ายโดยทั่วไป แต่มีข้อที่น่าสนใจ คือการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชนนั้นจะต้องคำนึงถึงศักยภาพของชุมชน และขนาดของเครือข่ายทั้งในด้านพื้นที่และประเด็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน คือการจัดการพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการโยกโยกกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ที่ยึดเอาความสำเร็จในการพัฒนาเชิงพื้นที่และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาเป็นยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการจัดการเครือข่าย ซึ่งมีหลักการและวิธีการ ดังนี้

- (1) การจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน
 - (2) การจัดการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
 - (3) การจัดการที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน
- โดยมีข้อที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.4.9.1 การศึกษาชุมชนและสภาพการณ์ภายในชุมชน เป็นการศึกษาถึงข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยเป็นการศึกษาถึงบริบทและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งการศึกษาชุมชนดังกล่าว จะทำให้เห็นแนวทางในการวิเคราะห์ชุมชนอย่างเป็นระบบ และจะนำไปสู่การส่งเสริมการจัดการเครือข่ายภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยการศึกษาชุมชนนั้นมุ่งการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่ชาวบ้านกับฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินการ

2.4.9.2 การค้นหาผู้นำกลุ่มที่สำคัญ เมื่อศึกษาสภาพการณ์ของชุมชนแล้ว การค้นหาว่าใครเป็นผู้นำกลุ่มย่อยในหมู่บ้าน ใครเป็นแกนนำเครือข่ายในด้านต่าง ๆ ใครเป็นผู้นำตามธรรมชาติ หรือผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือจากนั้นจึงเข้าไปปรึกษาหารือและหาแนวทางทำงานร่วมกัน วิธีการค้นหาผู้นำที่สำคัญนี้ มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายในระดับชุมชน เพราะในสังคมไทยนั้นการให้การยอมรับนับถือกับผู้นำในชุมชน เช่นพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ จะมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งหลายเครือข่ายเกิดจากการที่ผู้นำในชุมชนได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัว ดังนั้น การค้นหาผู้นำที่สำคัญในระดับชุมชน จึงเป็นเทคนิคและวิธีการอย่างหนึ่งในการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน

2.4.9.3 การเสริมสร้างความตระหนักในการรวมกลุ่มและเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่สร้างความสนใจในการรวมกลุ่มและ ร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับชุมชน กล่าวคือ เป็นวิธีการเพื่อให้ชุมชนเกิดความสนใจและเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการสร้างความตระหนักต่อสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลทางเลือกในการจัดการกับ

ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งการสร้างความตระหนักในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายนั้น จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกกระบวนการ

2.4.9.4 การพัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ การจัดการกิจกรรมเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะจะนำไปสู่การจัดการเครือข่ายและการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและแนวทางการพัฒนาสังคมในภาพรวม ซึ่งการพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนนั้น ควรมีลักษณะที่เรียบง่าย ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้ด้วยพิธีกรรม ความเชื่อ หรือการกระทำที่บ่งบอกว่าสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดความสุขและความเจริญของชุมชน

2.4.9.5 การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดการเครือข่ายโดยชุมชนนั้น จะต้องมีการจัดระบบข้อมูลภายในชุมชนและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการรับรู้กิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนและเครือข่าย เพื่อเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารนั้น สามารถกระทำได้โดยวิธีการที่ไม่ซับซ้อน เช่น การทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน การทำหอกระจายข่าว การทำรายการทรัพยากรของชุมชน เป็นต้น

2.4.9.6 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากเครือข่ายมีความเป็นปึกแผ่นแล้ว ชุมชนและเครือข่ายจะต้องมีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และสภาพการณ์แวดล้อมของชุมชน รวมทั้งการจัดการกับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชน เป็นต้น

2.4.9.7 การสรุปบทเรียนและการขยายกระบวนการเครือข่าย การสรุปบทเรียนของเครือข่ายในระดับชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเครือข่าย และการพัฒนาชุมชนในระยะยาว เพราะจะช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ที่ได้จากการสรุปบทเรียนนั้น ๆ ซึ่งการสรุปบทเรียนจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อชุมชนได้นำบทเรียนนั้นไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระบวนการดังกล่าว จะกลายเป็นการขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายและการพัฒนาชุมชนที่กว้างขวางออกไป

กิจกรรมของเครือข่าย

เครือข่ายทำได้หลายอย่าง เครือข่ายขององค์กรที่ทำงานเชื่อมประสานรณรงค์ ให้การสนับสนุน อย่างกรณีองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรอิสระต่าง ๆ หรือเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ ที่รวมเอาองค์กรของรัฐเข้าไปด้วยในบางครั้ง เน้นการทำข้อมูล การวิเคราะห์และแบ่งปันข้อมูล การรณรงค์ การฝึกอบรม การระดมพลังเพื่อให้เกิดความสามัคคี การวางแผนการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบและวิธีการตามที่เครือข่ายจะกำหนดร่วมกัน เครือข่ายในระดับ “รากหญ้า” หรือองค์กรชุมชนก็สามารถทำเช่นที่กล่าวมาได้ รวมทั้งยังสามารถร่วมมือกัน “ลงทุน” และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ได้ ร่วมกันในการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด การบริโภค ร่วมกันจัดระบบเศรษฐกิจชุมชน ร่วมกันจัดระบบวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่เครือข่ายองค์กรชุมชนทำร่วมกัน ร่วมกันดำเนินการตั้งแต่การเรียนรู้ถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันคือ การจัดการป่าไม้ชุมชน จัดการน้ำ จัดการแหล่งอาหารต่าง ๆ อนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ ปลา สิ่งแวดล้อมโดยรวม การจัดการประเด็นร่วมของชุมชน เช่น สุขภาพ กองทุน ระบบสวัสดิการ การจัดการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น เอดส์ ยาเสพติด การละเมิดสิทธิเด็ก เป็นต้น

2.4.10 ข้อจำกัดและปัญหาของเครือข่าย

คำว่าเครือข่ายกำลังเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ดีและมีผลบวกต่อการดำเนินการต่างๆ แต่การสร้างเครือข่ายและทำงานอย่างเป็นเครือข่ายก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ มีเครือข่ายจำนวนมากที่ก่อตั้งขึ้นมาแต่ไม่ได้ทำอะไร มีแต่ชื่อ ไม่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ มีบางเครือข่ายตั้งแล้วก็เลิกกันไป ที่สำคัญคือความไม่ชัดเจนของวัตถุประสงค์ของเครือข่ายตั้งแต่แรกเริ่ม แล้วกระโดดไปสู่การจัดโครงสร้างองค์กรของเครือข่ายเลย โดยที่สมาชิกเองก็ยังไม่ชัดเจนว่า “ทำเพื่ออะไร” จึงไม่รู้ “จะเอาอย่างไร” จึงกำหนดทิศทางของตนเอง กิจกรรมของตนเองไม่ได้ ไม่มีประเด็นเชื่อมโยง และไม่สามารถดึงดูดความสนใจของสมาชิกได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นคำถามที่พบก่อนการสร้างเครือข่ายคือ

2.4.10.1 มีปัญหาหรือข้อจำกัดร่วมที่เป็นรูปธรรมที่สมาชิกในอนาคตกำลังเผชิญอยู่และสมาชิกตระหนักและรับรู้ว่าเป็นปัญหา

2.4.10.2 มีความรู้ ประสบการณ์ ผลลัพธ์ของการทำงานที่สามารถแบ่งปันกันหรือไม่

2.4.10.3 สมาชิกในอนาคตมีความเข้าใจชัดเจนเรื่องเครือข่ายหรือไม่ รู้ว่ามีประโยชน์หรือความหมายอย่างไร

2.4.10.4 สมาชิกพร้อมที่จะใช้เวลาและทุ่มเทในการแบ่งปัน ทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับคนอื่น ๆ ซึ่งอาจจะทำให้มีเวลาและกำลังสำหรับหน่วยงานของตนเองน้อยลง

2.4.10.5 มีบรรยายที่เปิดเผย โปร่งใสในหมู่สมาชิกในอนาคต และพร้อมที่จะยอมรับถ้าหากเกิดความผิดพลาดขึ้น

2.4.10.6 ขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

2.4.10.7 สมาชิกไม่เท่าเทียมกัน ทำให้บางคนบางกลุ่มข่มคนอื่น องค์กรอื่นบางคนเข้ากลุ่มแล้ว กลุ่มแตก วงแตก เพราะไปครอบงำคนอื่น หรือยึดถือความคิดเห็นเป็นหลัก ไม่ฟังใคร

2.4.10.8 การครอบงำ บางองค์กรมีเงินมากกว่า มีผลงานมากกว่า มีอิทธิพลมากกว่า อาจจะครอบงำเครือข่าย องค์กรที่ว่าอาจจะกลุ่มทางเผ่าพันธุ์ กลุ่มทางการเมืองหรือทางวิชาการก็ได้ เกิดการแข่งขัน เกิดความอิจฉาริษยาระหว่างสมาชิก ระหว่างบุคคลตัวแทนองค์กร เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ก็อาจจะถูกครอบงำโดยบางคนที่ไม่ยอมให้เห็นในทุกเรื่อง และแสดงความคิดเห็นที่ข่มคนอื่นตลอดเวลา แบบนี้สมาชิกเริ่มเบื่อ ไม่อยาก “ร่วมวงไพบูลย์” ด้วย

2.4.10.9 การรวมศูนย์และความเป็นราชการ การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานสำนักเลขานุการคณะกรรมการแกนนำ (steering committee) หรือคณะกรรมการเริ่มจะควบคุมและดำเนินงานเครือข่าย “เพื่อตนเอง” ไม่ใช่ประสานงาน (coordinating) หรือเกื้อกระบวนการ

(facilitating) เรียนรู้และการทำงานร่วมกันของสมาชิก เรื่องนี้ไปโยงกับการครอบงำโดยสำนักเลขานุการคณะกรรมการหรือแกนนำ ทำให้มีการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ และการสื่อสารระหว่างเครือข่ายต้องผ่านศูนย์หรือสำนักเลขานุการแทนที่จะสื่อสารกันโดยตรงระหว่างสมาชิกเครือข่าย ทำให้มีการจัดการแบบคนกลางหรือผู้ดำเนินรายการ (moderator) อยู่ตลอดเวลาทั้งๆ ที่ไม่จำเป็นเสมอไป กลายเป็นการ “รวบอำนาจ” ของผู้ประสาน เลขานุการ (เปรียบเทียบกับปลัด อบต. ที่ทำเกินหน้าที่) การรวมศูนย์เป็นอันตราย เพราะถ้าเกิดผู้ประสานหรือสำนักเลขานุการเกิดไม่เอาการเอางานขึ้นมา เครือข่ายก็อาจทำอะไรไม่ได้ไปด้วย

2.4.10.10 ความแตกต่างมากเกินไป มีความแตกต่างมากเกินไปในหมู่สมาชิก เช่น สมาชิกที่อยู่ในเมืองกับสมาชิกที่อยู่ในชนบทห่างไกล การคมนาคม การสื่อสารในชนบทลำบากกว่าในเมือง ประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน คนจากหมู่บ้านไปร่วมเครือข่ายในเมืองใหญ่กลายเป็นคนแปลกหน้าแปลกถิ่นและเรื่องที่พูดกันก็ห่างไกลจากความเป็นจริงของสมาชิกที่มาจากหมู่บ้านอย่างนี้ เครือข่ายก็ไปไม่ได้ เพราะที่สุดท้ายก็มีแต่สมาชิกบางคน บางกลุ่มที่ยังไปมาหาสู่กัน เครือข่ายหลายแห่งสื่อสารกันโดยอีเมล คนไม่มีคอมพิวเตอร์ก็ไม่สามารถสื่อได้ เป็นต้น

2.4.10.11 ขาดปัจจัยหรือทุน แม้ว่าสมาชิกเครือข่ายอาจจะมีความตั้งใจและความเสียสละสูงยอมเสียสละเวลาเพื่อไปร่วมประชุม แต่ถ้าหากขาดปัจจัย ขาดเงินทุนเพื่อการไปมาหาสู่กัน หรือการสื่อสารกัน ก็ยากที่เครือข่ายจะดำเนินการได้ดี เพราะสมาชิกคงควักกระเป๋าตัวเองตลอดไปไม่ได้ การทำงานเครือข่ายจึงควรมีกองทุนกลาง อย่างน้อยเพื่อช่วยค่าเดินทางสำหรับสมาชิกที่มาประชุม ถ้าหากว่าเป็นการเดินทางไกลและต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ส่วนค่าอาหารจะช่วยกันออกก็ได้ ถ้าหากมีไว้เป็นกองกลางก็จะดีกว่า จะได้ไม่ต้องรบกวนสมาชิกทุกครั้งที่มา

2.4.10.12 การใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อประโยชน์ของตนเอง สมาชิกบางคนมีโอกาสมากกว่า มีอำนาจมากกว่า อาจจะใช้ความเป็นเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเองมากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรืออาจจะใช้ทรัพยากรส่วนรวมของเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางเครือข่ายองค์กรชุมชนได้รับโครงการมา บางองค์กรที่มีอำนาจก็จะครอบงำคนอื่นและเอาส่วนแบ่งมากกว่าคนอื่นเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางคนหรือบางองค์กรได้งบประมาณมาเพื่อส่วนรวมก็เอาเปรียบองค์กรอื่น (manipulation of resources)

2.4.10.13 การสื่อสารผิด ๆ ในเครือข่ายอาจเกิดขึ้นได้เพราะข้อจำกัดทางภาษา วิธีสื่อสาร เครื่องมือสื่อสาร เชื้อประชุม แต่สมาชิกไม่ได้รับ ทำให้ขาดประชุมและทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเครือข่ายไม่ได้เชิญโดยเจตนาหรืออะไรก็แล้วแต่ อาจเกิดปัญหาขึ้นมาได้

2.4.10.14 การแข่งขันระหว่างเครือข่าย หมายความว่า มีเครือข่ายอื่นที่คล้ายกันเกิดขึ้น และแข่งขันเพราะมีวาระหรือประเด็นเรื่องการทำงานที่คล้ายกันหรือเหลื่อมกัน เครือข่ายก็อาจได้รับผลกระทบเพราะอีกเครือข่ายหนึ่งมีปัจจัยและทรัพยากรมากกว่า และสามารถครอบงำและดูดดึงเอาสมาชิกจากเครือข่ายอื่นมาเป็นเครือข่ายของตน เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นในทุกวงการ แม้วงการพัฒนาเอกชนหรือภาคประชาสังคม

2.4.10.15 การติดตามและประเมินผล เป็นประเด็นที่ยุ่งยากสำหรับเครือข่ายแม่เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะโครงสร้างเครือข่ายไม่เหมือนโครงสร้างองค์กรธรรมดา และเครือข่ายมักไม่เน้นการเหลียวไปข้างหลังแต่แลหน้ามากกว่า ถ้าหากมีการประเมินผลก็ยากที่จะกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของเครือข่าย โดยเฉพาะการประเมินในเชิงปริมาณ

2.4.10.16 ข้อจำกัดทางการเมือง เครือข่ายระดับชาติและระหว่างชาติจำเป็นต้องดำเนินการภายในขอบเขตของประเทศหนึ่งหรือภูมิภาคหนึ่ง โชคดีถ้าประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตย ไม่เต็มใบก็มักมีปัญหา ในบางประเทศรัฐบาลเพ่งเล็งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร บางกรณีรัฐบาลอาจจะแวงถึงขนาดควบคุมข้อมูลข่าวสารและตรวจสอบจดหมาย วารสาร สิ่งพิมพ์ การออกไปเยี่ยมโครงการในสนาม การจัดการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม ล้วนเป็นที่น่าสงสัยและทำด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะหากเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน

ผู้วิจัยเห็นว่า จากแนวคิดการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ มีประเด็นสำคัญสำคัญได้แก่ องค์ประกอบของเครือข่าย แนวทางการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การจัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน การจัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน การ จัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องและการสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายผู้วิจัยจะนำประเด็นการจัดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน การ จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน และการสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อสอง ที่ว่าพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยอย่างละเอียดต่อไปและจะนำมาใช้ในการสร้างตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายว่าส่งผลอย่างไรบ้างกับ ชุมชนการท่องเที่ยวที่สร้างเครือข่ายร่วมกันซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินว่าการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จะเกิดผลดีหรือไม่อย่างไรนอกเหนือจากการประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการต่อรูปแบบกิจกรรมที่ร่วมกันสร้างเพื่อเชื่อมร้อยเส้นทางการท่องเที่ยวขึ้นมาเท่านั้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยของเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

จันทิมา เพชรพิเศษศักดิ์ (2556) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนชาวกูยบ้านอาลี ตำบลลำโรงทับ อำเภอลำโรงทับ จังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาสภาพดั้งเดิมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูยบ้านอาลี (2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนชาวกูยบ้านอาลีเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนผลการศึกษาพบว่า บ้านอาลีมีการจัดการกำหนด

รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ซึ่งพบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการคือ การขาดกลุ่มพันธมิตรทางการท่องเที่ยว ในการช่วยแนะนำการบริหารจัดการชุมชน หรือติดตามผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้นแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวจึงประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) เน้นการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว โดยการรักษาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ 2) เน้นพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว เช่น การจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยว และ 3) เน้นพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ โดยให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ อันก่อให้เกิดการกระจายรายได้ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ชลัยรัตน์ ศรีอม (2556) ศึกษาเรื่อง การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาการจัดการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์และ (2) เพื่อสร้างการจัดการการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์เครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์ที่เหมาะสมโดยใช้วิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 800 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนละ 400 ตัวอย่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

(1) การตอบแบบสอบถามและการทบทวนวรรณกรรมที่ได้นำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของสรุปการอภิปรายผล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาได้เปิดรับข่าวต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยผ่านสื่อมวลชน โทรทัศน์ วิทยุ และกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจมาท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบูรณ์นิยมมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก

(2) การใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับชมการนำเสนอตัวแบบวัดระดับความสำคัญในปัจจัยทางการตลาดพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญกับ 3 ส่วนในชุดงานวิจัยได้แก่ โฮมสเตย์ เส้นทางจักรยานภูเขาและผลิตภัณฑ์และกระบวนการทัศนสำหรับการจัดการการตลาดโดยใช้การประชาสัมพันธ์โดยใช้รูปแบบตัวอย่างลักษณะของสื่อในการประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อวิทยุกระจายเสียง ตามลำดับที่จะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์

ปวีณา กุแก้วการ (2556) ศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตนวนอุทยานป่าสนหนองคู ตำบลทับทัน อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตนวนอุทยานป่าสนหนองคูและ (2) เพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนวนอุทยานป่าสนหนองคู ผลการศึกษาพบว่า การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตนวนอุทยานป่าสนหนองคู พบว่า ในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ซึ่งองค์ประกอบด้านพื้นที่ อยู่ในระดับที่ปานกลาง ด้านการจัดการด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับที่มาก สำหรับการวิจัย พบว่า

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสิ่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ มีความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ มีการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก มีศูนย์บริการข้อมูล มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการท่องเที่ยวและชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

สุนิสา มามาก (2556) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างศักยภาพโฮมสเตย์กรณีศึกษา: บ้านอาลีโฮมสเตย์ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์โดยมีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการปัจจุบันของบ้านอาลีโฮมสเตย์อำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์ (2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่บ้านอาลีโฮมสเตย์อำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์ (3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่บ้านอาลีโฮมสเตย์อำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านที่พัก ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว และด้านสภาพแวดล้อม มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ด้านอาหาร ด้านความปลอดภัย และด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านส่งเสริมการตลาด มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย และสิ่งที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพโฮมสเตย์ ได้แก่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้มะเกลือย้อมสีผ้าไหม การมีภาษาท้องถิ่น (ภาษากูย) การแต่งกาย (แบบชาวกูยโบราณ) กิจกรรมท่องเที่ยว การใช้ภาษาอังกฤษนำเที่ยว

ระพีพรรณ ห่อทอง (2556) ศึกษาเรื่อง การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับทุกภาคส่วน (2) ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (3) ส่งเสริมให้ประชาชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับ การจัดทำแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายโดยชุมชน และ (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ยังมีลักษณะการทำงานที่แยกส่วน ขาดการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับกลุ่มจังหวัด อย่างไรก็ตามภายหลังการจัดเวที เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการทำแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดตัวแทนภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน ในระดับจังหวัดที่เป็นรูปธรรมในการประสานเชื่อมโยง และขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

บุญจันทร์ ไชยสิทธิ์เสนา (2557) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเมืองหลวงน้ำทาแขวงหลวงน้ำทาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา (2) เพื่อวิเคราะห์การจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน เมืองหลวงน้ำทาแขวงหลวงน้ำทา (3) หารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เมืองหลวงน้ำทาแขวงหลวงน้ำทา ผลการศึกษาพบว่าด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมีระบบที่ออกโดยเจ้าแขวงหลวงน้ำทาเกี่ยวกับการดำเนิน กิจกรรมเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ด้านองค์กรชุมชนมีองค์กรใดองค์กรที่เข้ามาให้การช่วยเหลือประชาชนเช่น ธนาครพัฒนาเอเชีย และ กระทรวงการต่างประเทศและการค้าในขณะที่มีองค์กรชาวบ้านรวมตัวกันภายในหมู่บ้าน เพื่อจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเช่นกลุ่มบายศรีสู่ขวัญและศิลปะ กลุ่มดำข้าว กลุ่มจักสาน กลุ่มตีเหล็ก และ กลุ่มโฮมสเตย์ด้านการจัดการมีการกระจายรายรับไปสู่ภาคส่วนต่างๆ เช่นมีการเก็บค่าใบอนุญาตนำเที่ยวกองทุนการท่องเที่ยวแห่งชาติลาวร้อยละ 3 ค่าอาหารและน้ำร้อยละ 13 ค่าการท่องเที่ยวแบบประชาชนมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนร้อยละ 23 ค่าที่พักโฮมสเตย์ร้อยละ 10 ค่าขนส่ง 100 ละกัว ค่าบริการไกด์นำเที่ยวร้อยละ 13 ค่าสินค้าหัตถกรรมร้อยละ 5 ค่าบริการของบ้านร้อยละ 3 ค่ากองทุนหมู่บ้านร้อยละ 3 ค่าบริษัททัวร์ร้อยละ 17 ค่าอากรหลวงร้อยละ 2

ด้านการเรียนรู้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากรายการท่องเที่ยวที่ได้จัดขึ้นโดยมีการสร้างรายได้การท่องเที่ยวใหม่ๆเพื่อตอบสนองของนักท่องเที่ยวซึ่งจะมีความชอบที่แตกต่างกันมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนที่มีจัดการท่องเที่ยวแขวงหลวงน้ำทาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและชุมชนจัดการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายประเทศไทยโดยชุมชนทั้งสองประเทศจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นของทั้งสอง ประเทศทั้งนี้ชุมชนของทั้งสองประเทศจะดำเนินการความร่วมมือภายใต้หลักแห่งมิตรภาพและความเสมอภาคเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยบทเรียนด้านต่าง ๆ ที่สามารถสรุปออกมาได้จากการดำเนินโครงการเพื่อทำเป็นตำราการสอนให้แก่ผู้ที่มีความสนใจ

ทิพย์สุตา พุฒจรรยา (2558) ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยคนในชุมชนถือหุ้นและได้รับการปันผลทุกปี ร้อยละ 65ของรายได้ทั้งหมดจัดสรรเพื่อการบริหารงาน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ งานสาธารณประโยชน์และการจัดสวัสดิการสังคม ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นทีมบริหารงานชมรม มีผู้จัดการชมรมทำหน้าที่ดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยว สมาชิกชมรมร่วมดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ชมรมขาดคนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้ การจัดการท่องเที่ยว หน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง นักวิจัยร่วมกับชมรม กำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้ดำเนินงานพัฒนาร่วมกัน เช่น กิจกรรมพัฒนาการบริหารจัดการชมรม การทดลองจัดการที่พักในชุมชน และการกระตุ้นจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมแก่คนในชุมชน และมีการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หลักการ เป้าหมาย

กระบวนการจัดการ กระบวนการพัฒนา การประเมินผล ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ปวีรพรต สมนึก และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในเส้นทางท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพและทุนเดิมของการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนของชุมชนการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี (2) เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ (3) เพื่อประเมินความเข้มแข็งของรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

(1) ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 แห่งได้แก่ ชุมชนบ้านลาดเจริญ ชุมชนบ้านผาชัน ชุมชนบ้านชะยอม และชุมชนบ้านท่าล้ง มีความหลากหลายทั้งในประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลายและเข้มแข็ง ที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายร่วมกันได้อย่างยาวนาน

(2) การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นได้ตามกระบวนการดังนี้คือ การค้นหาศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยวทั้งสี่แห่ง การไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อปรับวิสัยทัศน์และการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเครือข่ายของตนเอง การอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างเครือข่ายในด้านการบริหารจัดการในประเด็นต่าง ๆ ของเครือข่าย อาทิเช่น โปรแกรมนำเที่ยว มัคคุเทศก์นำเที่ยว การให้บริการรวมถึงการแสดงและการต้อนรับ การกระจายผลประโยชน์ การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเครือข่าย ตลอดจนการประสานงานและร่วมกิจกรรมของเครือข่าย เป็นต้น

(3) การประเมินความเข้มแข็งของรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถทำได้ โดยการทดลองนำนักท่องเที่ยวมาใช้บริการของเครือข่าย และให้ข้อเสนอแนะแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนเครือข่าย ตลอดจนการประชุมกลุ่มย่อยจากสมาชิกเครือข่ายและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนารูปแบบเครือข่าย เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายที่ดีกว่าการที่ชุมชนการท่องเที่ยวแต่ละแห่งจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง ประกอบด้วย การจัดประชุมพบปะระหว่างชุมชนเครือข่ายเป็นประจำทุกเดือน การไปศึกษาดูงาน ตลอดจนการประชุมสัมมนาทางวิชาการทางด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระดับภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนการขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายมาอบรมเชิงปฏิบัติการในทางเทคนิคให้กับสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

เพทยา ธาราศักดิ์ (2559) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชลบุรี (2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์

ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มีส่วนร่วมของชุมชนกับศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชลบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับสูง ส่วนด้าน สิ่งอำนวยความสะดวกและด้านการจัดการและบริหารอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มีส่วนร่วมของชุมชนกับศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการ พบว่า ความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม และด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตามลำดับ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องทำการสำรวจศักยภาพของชุมชนและดำเนินการตามขั้นตอนที่ผู้วิจัยวางไว้ผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการอธิบายผลการวิจัยในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ซึ่งจะนำไปสู่การคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวใหม่ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นกว่าเดิมและจะได้นำไปใช้ในการประเมินปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จที่ทำให้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์เกิดความยั่งยืนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

Denis Tolkach and Brian King (2015) ได้ศึกษาเรื่อง Strengthening Community-Based Tourism in a new resource-based island nation: Why and how ? ผลการวิจัย พบว่าการประกาศของประเทศติมอร์เลสเตเป็นการพัฒนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดขึ้นทุนใหม่ได้รับการเกิดขึ้นใหม่ทั่วประเทศ เป็นกลยุทธ์การพัฒนาชนบท ในบริบทของรายได้จากน้ำมันของประเทศขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องเอาชนะความท้าทายต่างๆถ้าพวกเขาจะเติมเต็มศักยภาพของพวกเขา ปัจจุบันสำรวจการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบที่คาดหวังและโครงสร้างของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศโดยใช้แบบหลายขั้นตอนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสนับสนุนการพัฒนาของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและความช่วยเหลือที่จะเผชิญหน้ากับความท้าทายของการขาดความรู้ในการระดมทุนและการตลาด ช่วยปรับปรุงวิถีชีวิตชนบทนักวิจัยพิจารณา อาณานิคมทางเศรษฐกิจสังคมและชุมชนในการพัฒนาประเทศการตั้งค่าความสำเร็จของเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน อาศัยอยู่กับเงินทุนที่มีสิทธิ์และการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสียที่รักษาสมดุลของอำนาจไว้

Buaban, Maslin (2016) ได้ศึกษาเรื่อง Community-based creative tourism management to enhance local sustainable development in Kanchanaburi Province, Thailand ผลการวิจัยพบว่า Buaban, Maslin (2016) ได้ศึกษาเรื่องCommunity-based creative tourism management to enhance local sustainable development in Kanchanaburi

Province, Thailand ผลการวิจัยพบว่าคนในท้องถิ่นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน และการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพราะชุมชนมีบทบาทสำคัญของ ทิศทางการท่องเที่ยวในอนาคต อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในประเทศที่กำลังพัฒนามีข้อจำกัดในเรื่อง ของการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมทั่วโลกเป็น การสร้างผลกำไรที่สามารถใช้ในการพัฒนาและรักษาชุมชนและเป็นแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม ของชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ทฤษฎีจากข้อมูลพื้นฐานถูกนำไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนา ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรี จะนำเสนอ ปัจจัยและกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สามารถกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเป็นผลการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นเครือข่ายการท่องเที่ยวและการสร้างกระบวนการจัดการในการพัฒนา ชุมชนที่ยั่งยืนและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณค่าสามารถเพิ่มทักษะและปลูก จิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาชุมชน

Pariwat Somnuek (2017) ได้ศึกษาเรื่อง Development of Transboundary Networking Pattern of Community-based Tourism Management between Saimoon Community and Phosri Community, Phiboonmangsaaharn District, Ubon Ratchathani Province การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหาและศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชน ทราญมูลและชุมชนโพธิ์ศรีอำเภอบึงสามพันจังหวัดอุบลราชธานี (2) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) ประเมินความเข้มแข็งของรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง สองชุมชนการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 60คนตัวแทนการท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชน 30 คนและนักท่องเที่ยวทดลอง 30 คนใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่างอย่างง่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเทคนิคการประชุมกลุ่มย่อยใช้การสังเกตการณ์มีส่วนร่วม การจัดการความรู้การอภิปรายการแสดงความคิดเห็นและข้อสังเกตอื่น ๆ ที่จะทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า

(1) จุดแข็งที่แตกต่างจากการวิเคราะห์จุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และภัยคุกคาม (T) ที่พบในทั้งสองชุมชนคือบริบทชุมชนวิถีชีวิตและสถานที่ท่องเที่ยว

(2) การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเครือข่ายมีหลักการจัดการดังต่อไปนี้ (1) การศึกษาบริบทและเงื่อนไขของชุมชน (2) ค้นหาผู้นำชุมชน (3) ส่งเสริมการตระหนักถึง ความสัมพันธ์และเครือข่าย (4) การพัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ (5) การสร้างระบบ สารสนเทศ (6) การส่งเสริมกระบวนการทางปัญญาระหว่างเครือข่ายและ (7) การสรุปบทเรียนการ เรียนรู้และการขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(3) การประเมินความเข้มแข็งโดยการเปรียบเทียบระหว่างวิธีการเดิมและวิธีการสร้างเครือข่าย แสดงให้เห็นว่าวิธีการเดิมนั้นเน้นที่การจัดการของแต่ละบุคคลที่เกิดอำนาจการต่อรองต่ำที่จะมีการ นำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและน่าสนใจแก่ผู้เข้าชมตรงกันข้ามกับวิธีการ สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นศูนย์ข้อมูลของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการ

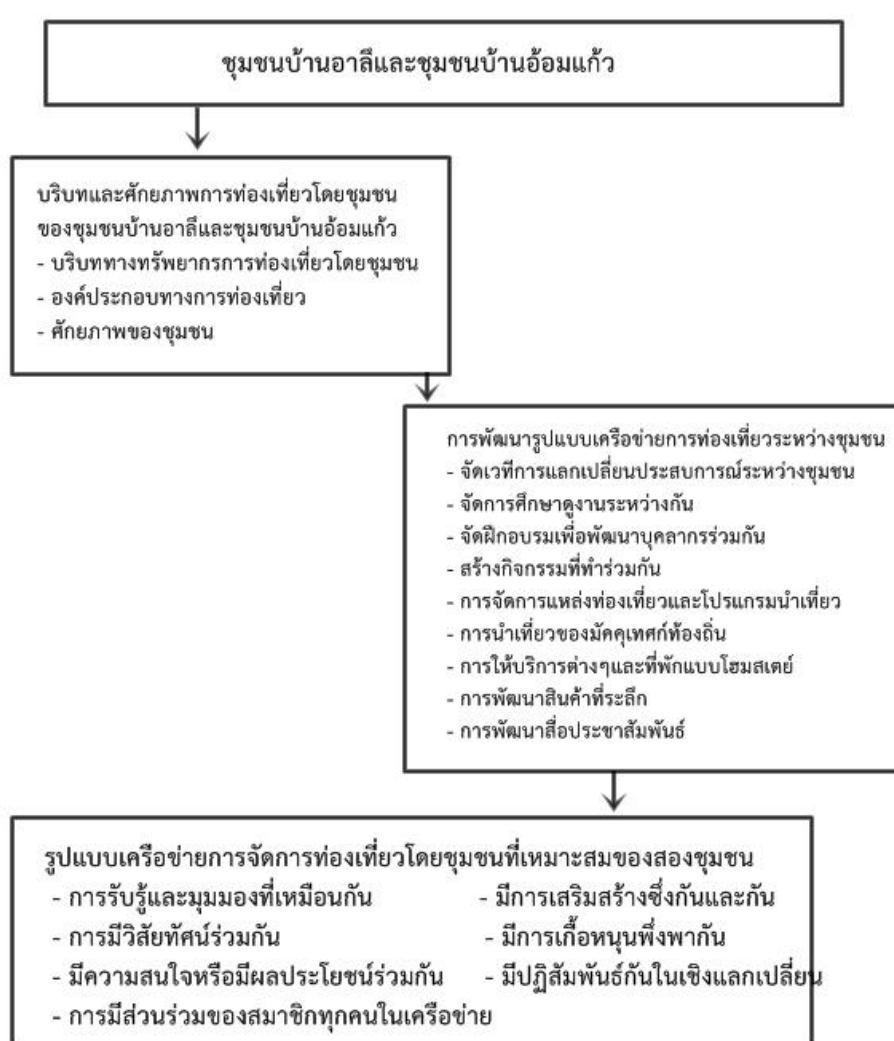
เชื่อมต่อระหว่างการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมชาวบ้านสามารถให้บริการจากทรัพยากรที่เขามีแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของบริการส่งผลให้เกิดการเพิ่มผลประโยชน์ในพื้นที่

Pariwat Somnuek (2017) ได้ศึกษาเรื่อง Development of Community-based Tourism in Ban Khok Muang in Buriram province (Thailand) and Banteay Chhmar in Banteay Meanchey province (Cambodia) การศึกษางานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านโคกเมืองและชุมชนบ้านทรายฉมาร์และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างทั้งสองชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสำรวจการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงนอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่พบในชุมชนไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการและการเรียนรู้ภูมิหลังประวัติศาสตร์ที่คล้ายกันการบริหารจัดการตนเองที่พบในชุมชนสามารถนำไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและชุมชนมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับชุมชนบริเวณใกล้เคียงแนวทางในการพัฒนาควรมีการเพิ่มผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวใหม่และการบริการที่น่าพึงพอใจของชาวบ้านและแหล่งท่องเที่ยว

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการอภิปรายผลการวิจัยในการสร้างสรรค์รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวใหม่ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นกว่าเดิมและทำให้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์เกิดความยั่งยืนต่อไป

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และคิดกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหาในการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากนั้นพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนผ่านการฝึกอบรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน นำไปสู่การประเมินศักยภาพของรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ที่จะกลายเป็นชุมชนต้นแบบในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังสามารถแสดงรายละเอียดตามกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เน้นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ สองแห่งคือ ชุมชนบ้านอาลีอำเภอสำโรงทาบและชุมชนบ้านอ้อมแก้วอำเภอศรีณรงค์จังหวัดสุรินทร์เนื่องจากทั้งสอง ชุมชนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 5 ปีและมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่สามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอคำแนะนำวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งมีหัวข้อในการเขียนตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- (2) เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ
- (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- (4) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือประชาชนในชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,503 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ใช้เทคนิคแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน (ทองใบ สุขารี, 2549)

เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อยของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองชุมชน โดยมีโครงสร้างของเครื่องมือคือ บริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยว

การทดสอบเครื่องมือผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ปรีกษาการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คือ (1) ดร.กิริติ ตระการศิริวานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล ศิริเวชพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและ (3) ดร.กุลวดี ละม้ายเงิน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์พิจารณาตรวจสอบเนื้อหาความถูกต้องโครงสร้างแบบสัมภาษณ์และปรับปรุงสำนวนภาษาที่ใช้ให้มีความชัดเจนเข้าใจง่ายเหมาะสมและสมบูรณ์และนำเครื่องมือไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างอื่นเพื่อทดสอบความเข้าใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนบ้านอาลี และบ้านอ้อมแก้ว
- (2) ทำหนังสือขอลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- (3) ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ด้วยการบันทึกข้อมูล กล้องถ่ายภาพ และเครื่องบันทึกเสียง โดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย ของตัวแทนการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชน
- (4) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดการประชุมกลุ่มย่อยมาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนการท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนจำนวน 30 คนนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกรายละเอียด เปรียบเทียบด้วยการใช้รูปภาพ ตารางนำเสนอ และอธิบายตามแนวคิดบริบททางทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน แนวคิดองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว และแนวคิดศักยภาพของชุมชนนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

3.2 พัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ประชากรประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือประชาชนในชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ใช้เทคนิคแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน

เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิทยากรพิเศษ คือเจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์กิจกรรมคือการอบรม วางแผน และสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน ตามแนวคิดแนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่าย ประกอบด้วยการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน สร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ความรู้การประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยวิทยากรผู้มีความรู้ด้านการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แก่ผู้นำและคณะกรรมการการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชน และร่วมกันสร้างสรรค์โปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับทั้งสองชุมชนและกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการในทุกด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการการฝึกอบรมให้ความรู้ ในการสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็น การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการต่าง ๆ และที่พักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาสินค้าที่ระลึก และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ร่วมกันวางแผนสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวของเครือข่ายร่วมกัน รวมถึงการวางแผนการบริหารจัดการเครือข่ายร่วมกัน จากนั้นได้ทำการประเมินการเป็นเครือข่ายแท้จริงของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การเสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

3.3 เสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือประชาชนในชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือผู้นำชุมชนคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คนโดยแบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน รวมถึงผู้วิจัย นักวิชาการ นักพัฒนาการท่องเที่ยว

เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในเสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อยของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองชุมชน รวมถึงผู้วิจัย นักวิชาการนักพัฒนาการท่องเที่ยว และตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองตำบล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการเสนอรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้

เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย ตามแนวคิดการบริการจัดการประกอบด้วย การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาสินค้าที่ระลึก และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชน นักวิชาการและนักพัฒนาการท่องเที่ยว ถึงรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนและนักวิจัยตลอดจน นักวิชาการเพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวคือ คู่มือรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ต่อไป

ตารางที่ 3.1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

ลำดับ	วัตถุประสงค์	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	แนวคิดที่ใช้
1	ศึกษาบริบทและ ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	ตัวแทนการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จำนวน 30 คน แบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย	- บริบททางทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน - องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว - ศักยภาพของชุมชน 7 ประการ
2	พัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์	ตัวแทนการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจำนวน 30 คน แบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน	การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ วางแผนการจัดโปรแกรมนำเที่ยวร่วมกันระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	การสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน - จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน - การศึกษาดูงานระหว่างกัน - จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร - สร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่าย

ตารางที่ 3.1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	วัตถุประสงค์	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	แนวคิดที่ใช้
				- การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว - การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น - การให้บริการต่างๆและที่พักแบบโฮมสเตย์ - การพัฒนาสินค้าที่ระลึก - การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์
3	เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์	ตัวแทนการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจำนวน 30 คน แบ่งเป็นชุมชนละ 15 คน	แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย	- การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน - การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน - มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน - การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย - มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน - มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน - มีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัยแล้ว จะได้มาซึ่งนวัตกรรมการท่องเที่ยว คือคู่มือรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นแบบแผนในการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว และยังสามารถเป็นต้นแบบในการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้กับชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นที่สำคัญ ตามลำดับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.1 บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปประเด็นหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1 พิธีกรรมการรำกลมอกลอ

4.1.1 ชุมชนบ้านอาลี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

ชุมชนบ้านอาลี มีบริบทของทรัพยากรการท่องเที่ยวคือ เป็นชุมชนพื้นบ้านชาวกูยพื้นเมือง ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ชนเผ่าของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเองอยู่มากมายซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือผ้าย้อมมะเกลือ มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 15 หลัง ไว้รองรับนักท่องเที่ยวและเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนพื้นบ้านโบราณที่ยังคงมีให้เห็น มีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายจากบรรพบุรุษจวบจนปัจจุบันนับเป็นเวลานับร้อยปี ภายใต

ชนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและและการแต่งกายแบบโบราณที่สืบทอดกันมา ไว้คอยรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอย่างเช่นบ้านเรือน และนางข้าวโบราณที่สร้างขึ้นด้วยสถาปัตยกรรมแบบภูไททำไร่นาเกษตรกรรม แบบดั้งเดิม และการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิิตประจำวัน พิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมชม พิธีกรรมรำกล่อม และรำกล่อ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่รักษาผู้ป่วยไม่ทราบสาเหตุที่หาได้ยากนอกจากที่ชุมชนชาวภูไทบ้านอาลี

ข้อมูลด้านพื้นที่

หมู่บ้านอาลี มีเนื้อที่ประมาณ 2,059 ไร่ โดยจำแนกได้ดังนี้

- (1) พื้นที่อยู่อาศัย รวม 145 ไร่
- (2) พื้นที่ทำการเกษตร รวม 1,882 ไร่
- (3) พื้นที่สาธารณะ รวม 32 ไร่

ข้อมูลครัวเรือนและประชากร

บ้านอาลีมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 135 ครัวเรือนจำนวนประชากรทั้งหมด 686 คน แยกเป็นชาย 335คนและหญิง 352 คน

ข้อมูลด้านการศึกษา

หมู่บ้านอาลี เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

อาชีพของประชาชนบ้านอาลี ได้แก่

- (1) อาชีพทำนา จำนวน 142 ครัวเรือน
- (2) อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 75 ครัวเรือน
- (3) อาชีพ รับราชการ จำนวน 4 ครัวเรือน

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอาลี ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสำโรงทาบ ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสุรินทร์ ประมาณ 58 กิโลเมตร

(1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนลาดยางสาย 226 ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

(2) ทิศใต้ ติดต่อกับ ห้วยลำพอก ตำบลสำโรงทาบอำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์

(3) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

(4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านกุง หมู่ที่ 2 ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4.2 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลี

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลี

- (1) ศึกษาวัฒนธรรมชาวภูวักัดบ้านอาลีเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ไม่ว่าจะเป็นภาษาภูวักัด วัฒนธรรมการย้อมผ้ามะเกลือ การแซวผ้า ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนบ้านอาลี
- (2) การแสดงพิธีการรำกลมอเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่ใช้รักษาผู้ป่วยที่ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ
- (3) การพักบ้านพักแบบโฮมสเตย์บ้านพักโฮมสเตย์ 15 หลังที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ไว้รองรับนักท่องเที่ยว
- (4) การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ (มะเกลือ) การทอผ้าพื้นเมือง และการแซวผ้า

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านอาลีจากข้อมูลที่ได้จากการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนในประเด็น ศักยภาพข้อจำกัดโอกาสและความเสี่ยงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอาลี

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนบ้านอาลีโดดเด่นทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	ไม่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	- การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยผ้าย้อมมะเกลือแบบชาวกูย - ภาษาภาษาการพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านอาลี - การทอผ้าพื้นเมืองและการทอผ้าแบบชาวกูย - ประเพณีการแสดงรำกลมอพิธีกรรมความเชื่อของชาวกูย - ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูยบ้านอาลี - มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยไว้บริการนักท่องเที่ยว	- การรับวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาในชุมชนทำให้เยาวชนสนใจในวัฒนธรรมของตนเองน้อยลง - คนในชุมชนเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยลง - ขาดเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน - ขาดทักษะภาษาเขมรและภาษาอังกฤษ ในการสนทนากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ
ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	- นิทาน ตำนานการสร้างเมืองของชาวกูยที่มีความเป็นมาที่น่าสนใจ - การเลี้ยงไหมแบบครบวงจรแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน - บ้านโบราณ แสดงช่างของเครื่องใช้ชาวคนกูยโบราณ	- ขาดเยาวชนรุ่นใหม่มาสืบทอด - ประชาชนส่วนใหญ่ ยังต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรภายนอก ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากกว่าพึ่งตนเอง
องค์กรภายในชุมชน	- มีกลุ่มอาชีพฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เข้มแข็ง - มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ได้รับการยอมรับจากชุมชน - ชุมชนให้ความร่วมมือในการ	- มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน - ผู้นำทำงานหลายอย่างทำให้การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพ - ขาดการกระจายบทบาทใน

ตารางที่ 4.1 การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอาลี (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
	จัดกิจกรรมต่าง ๆ	การปฏิบัติงาน
การเงินหรือกองทุนของชุมชน	มีกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวบ้าน และกิจกรรมที่สร้างรายได้	ไม่สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นได้ นอกจากที่ระบุไว้ในระเบียบ

ตารางที่ 4.2 การศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชนบ้านอาลี

ประเด็น	โอกาส	ความเสี่ยง
นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากเดิม	- นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นมากกว่า - นักท่องเที่ยวไม่ติดต่อชุมชนมาก่อนการเข้ามาในชุมชน
เส้นทางที่เกี่ยวข้อง	มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่มีชื่อเสียง ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายกันกับคู่แข่ง
การคมนาคม	การพัฒนาเส้นทางคมนาคมและระบบขนส่งสาธารณะให้เข้าถึงชุมชนอย่างง่าย	หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนปรับปรุง
ความร่วมมือ	สามารถประสานงานกับเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนในการขอความร่วมมือได้เป็นอย่างดี	การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ได้ผลเท่าที่ควร
การแข่งขัน	เอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยวัฒนธรรมชาวกูยที่ไม่เหมือนใครสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้	แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง จัดโปรโมชั่นทัวร์ราคาประหยัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
นโยบายรัฐ	- ส่งเสริมให้ชุมชนบ้านอาลีเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบ - ส่งเสริมชุมชนบ้านอาลีเป็นต้นแบบชุมชนบ้านสวยเมืองสุข	งบประมาณในการสนับสนุนมีไม่เพียงพอ
องค์กรสนับสนุน	มีความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาตั้งแต่รากฐานของชุมชน	องค์กรสนับสนุนไม่ได้ทราบปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีในปัจจุบัน

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีในปัจจุบัน มี 2 รูปแบบ คือ โปรแกรม 1 วัน และโปรแกรม 2 วัน 1 คืน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 โปรแกรมท่องเที่ยวบ้านอาลี 1 วัน

- 9.00 น. ออกจากสุรินทร์สู่อำเภอสำโรงตาบะวะชมกลุ่มชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านห้วยเสนง ตำบลสำโรงตาบะวะ ชมการผลิตน้ำหมักชีวภาพ-อินทรีย์ น้ำหมักไล่ยุง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆและซื้อของที่ระลึก
- 10.00 น. ชมศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวกูยบ้านใหม่ศรีสำโรง ชมการทอผ้าไหมพื้นเมือง การตัดเสื้อผ้าไหม และการแซวผ้า
- 11.00 น. แวะสักการะหลวงพ่อดะเคียนทอง ณ วัดตะเคียน อำเภอสำโรงตาบะวะ ชมอนุสาวรีย์เจดีไม้เก่าแก่หลายร้อยปีของชาวกูย เครื่องมือเครื่องใช้โบราณของชาวกูย ณ ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูย วัดตะเคียน
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ บ้านอาลีโฮมสเตย์ ด้วยอาหารพื้นเมือง การบายศรีสู่ขวัญ
- ต้อนรับนักท่องเที่ยว ชมการแสดงการรำแกลมอ แกลออ การละเล่นท้องถิ่น
- 14.30 น. ชมสวนมะนาวแป้นเงินล้าน ณ บ้านโนนบุรี ตำบลสำโรงตาบะวะ สาธิตการปลูกมะนาว การตอนกิ่งและซื้อผลิตภัณฑ์จากสวนมะนาวแป้นเงินล้าน

รูปแบบที่ 2 โปรแกรมท่องเที่ยวบ้านอาลี 2 วัน 1 คืน

วันแรก

- 09.00 น. ออกจากสุรินทร์สู่อำเภอสำโรงตาบะวะชมกลุ่มชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านห้วยเสนง ตำบลสำโรงตาบะวะ ชมการผลิตน้ำหมักชีวภาพ-อินทรีย์ น้ำหมักไล่ยุง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆและซื้อของที่ระลึก
- 10.30 น. ชมศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวกูยบ้านใหม่ศรีสำโรง ชมการทอผ้าไหมพื้นเมือง การตัดเสื้อผ้าไหม และการแซวผ้า
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. แวะสักการะหลวงพ่อดะเคียนทอง ณ วัดตะเคียน อำเภอสำโรงตาบะวะ ชมอนุสาวรีย์เจดีไม้เก่าแก่หลายร้อยปีของชาวกูย เครื่องมือเครื่องใช้โบราณของชาวกูย ณ ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูย วัดตะเคียน

- 16.00 น. เข้าพักที่บ้านอาลีโฮมสเตย์
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น ด้วยอาหารพื้นเมืองและบรรยากาศแบบพื้นเมือง การบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยว ชมการแสดงการรำกล่อม กลออ การละเล่นท้องถิ่น
- วันที่สอง**
- 07.00 น. ตักบาตรพระสงค์ตอนเช้า
- รับประทานอาหารเช้าที่บ้านโฮมสเตย์
 - เซ็นไหว้ปู่ตตามแบบชาวญายและชุมวิถีชีวิตของชุมชน
 - ชมบ้านเก่าของญาน และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ
 - ชมกระบวนการย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ (มะเกลือ)
 - ชมการเลี้ยงไหมแบบครบวงจร
 - ชมบรรยากาศหมู่บ้านที่มีต้นมะเกลือมากที่สุด ที่บ้านกุง ตำบลลำโรงทาบ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ชมสวนมะนาวแป้นเงินล้าน ณ บ้านโนนบุรี ตำบลลำโรงทาบ สาธิตการปลูกมะนาว การตอนกิ่งและซื้อผลิตภัณฑ์จากสวนมะนาวแป้นเงินล้าน
- 16.30 น. เดินทางกลับ

4.1.2 ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการล่องเรือชมลำห้วยทับทันชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ชุมชนบ้านอาลี มีบริบทของทรัพยากรการท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่ของจังหวัดสุรินทร์คือเผ่าลาว (อีสาน) เผ่าญาย (ญาย) เผ่าเขมร (เขมร) มีศักยภาพมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในลำห้วยทับทัน

ซึ่งเป็นลำน้ำสายเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวชมบรรยากาศธรรมชาติของลำห้วยศึกษาพรรณไม้ของชุมชนในกลางวันและกิจกรรมท่องเที่ยวชมจันทร์ดูหิ่งห้อยในกลางคืน นอกจากนี้ยังมีฐานการเรียนรู้ที่เกิดจากอาชีพของคนในชุมชน 4 ฐานการเรียนรู้ด้วยกัน เช่น กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้าไหมสินค้า OTOP ระดับ3-5ดาว กลุ่มจักรสานไม้ไผ่และพลาสติก ภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มขนมไทยสินค้า OTOP ระดับจังหวัด และบ้านพักโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุขของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

4.1.2.1 ข้อมูลด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านมีเนื้อที่ประมาณ 2,480 ไร่ แบ่งออกเป็น

- 1) พื้นที่เพื่ออยู่อาศัย รวม 192 ไร่
- 2) พื้นที่ทำการเกษตร (ทำนา ทำสวน ทำไร่) รวม 2,267 ไร่
- 3) พื้นที่สาธารณะ รวม 21 ไร่

4.1.2.2 ข้อมูลด้านประชากร

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 157 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 679คน โดยจำแนกเป็นชาย 349 คนและหญิง 330 คน

4.1.2.3 ข้อมูลด้านการศึกษา

หมู่บ้านอ้อมแก้วเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนวิทยาราชภัฏรำไพพรรณี

4.1.2.4 ลักษณะอาชีพของประชาชนในหมู่บ้านอ้อมแก้ว

- 1) อาชีพทำการทำนา จำนวน 130ครัวเรือน
- 2) ทำสวน/ทำไร่ จำนวน 20 ครัวเรือน
- 3) อาชีพรับจ้าง จำนวน 5 ครัวเรือน
- 4) อาชีพอื่น ๆ จำนวน 2 ครัวเรือน

4.1.2.5 ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

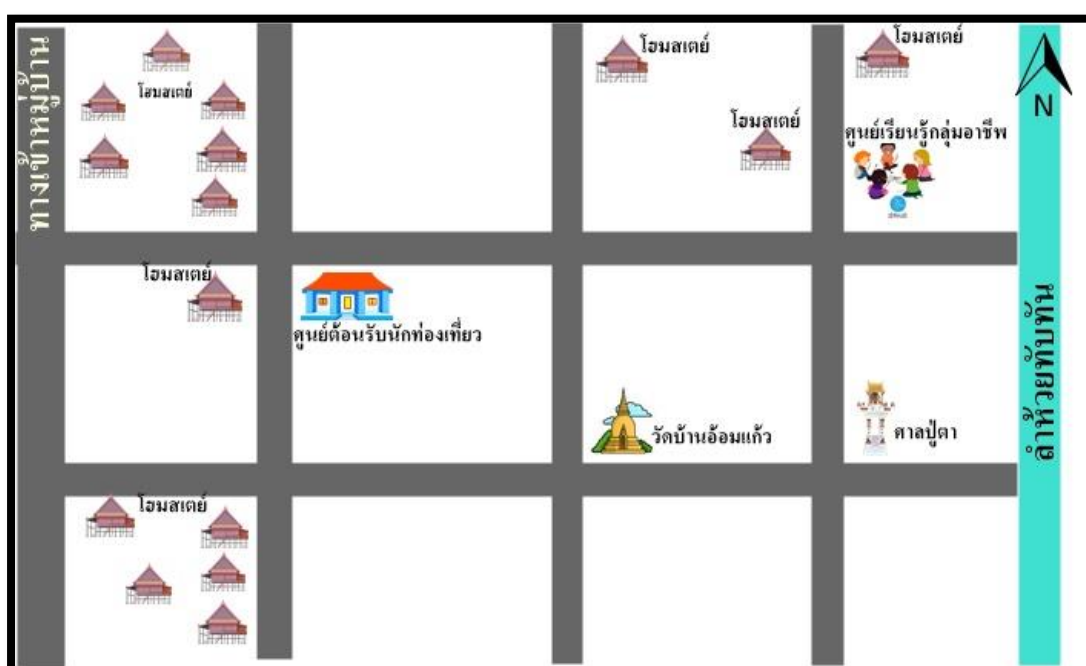
1) การมีไฟฟ้าใช้ของครัวเรือน ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือนจำนวน 175 ครัวเรือน

- 2) ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ
- 3) ไม่มีแหล่งน้ำสาธารณะที่สร้างขึ้น
- 4) มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (ห้วย หนอง คลอง บึง) จำนวน 1 แห่ง
- 5) แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สร้างขึ้น จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย บ่อบาดาลจำนวน 1 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 1 แห่ง ถังเก็บน้ำฝน (คสล) จำนวน 2 แห่ง

4.1.2.5 สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีณรงค์ระยะทาง 10 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 65 กิโลเมตร ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตั้งอยู่ที่ ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

- 1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านตรวดหมู่ที่ 15 ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- 2) ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านศรีสุขหมู่ที่ 1 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- 3) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านนอนหมู่ที่ 5 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- 4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพระจันทร์หมู่ที่ 8 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

- (1) ล่องเรือชมธรรมชาติ ลำห้วยทับทัน ศึกษาธรรมชาติ และล่องเรือชมหิ้งห้อยยามค่ำคืน
- (2) ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรม 3 ชนเผ่า

เขมร ลาว กูย ของประชาชนบ้านอ้อมแก้ว ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่

(2.1) กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์

(2.2) กลุ่มทอผ้าไหม

(2.3) กลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก

(2.4) กลุ่มขนมไทย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านอ้อมแก้วจากข้อมูลที่ได้จากการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนในประเด็น ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ทรัพยากรธรรมชาติ	ล่องเรือศึกษาธรรมชาติลำห้วย ทับทัน ชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน	- กิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อย จัดได้ในช่วงฤดูฝน - รองรับคนได้ไม่มาก - มีความแปรปรวนในการดูแล
วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	- การทอผ้าพื้นเมืองที่เป็น เอกลักษณ์ของบ้านอ้อมแก้ว - วัฒนธรรม 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูยที่มีวิถีชีวิตที่เป็น เอกลักษณ์ - การรำ 3 เผ่า เขมร ลาว กูย	- ผู้มีความรู้ในด้านวัฒนธรรม น้อยลง - เยาวชนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ
ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	กลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น (1) กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ (2) กลุ่มทอผ้าไหม (3)กลุ่มจักสานไม้ไผ่และ พลาสติก (4) กลุ่มขนมไทย	- ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น - ขาดความรู้ด้านการตลาดใน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ ชุมชน
องค์กรภายในชุมชน	มีการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยว ขึ้นและมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่าง ชัดเจน	- มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันใน กลุ่มสมาชิก - ชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความ ร่วมมือ

ตารางที่ 4.3 การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
การเงินหรือกองทุนของชุมชน	มีกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวบ้านและ กิจกรรมที่สร้างรายได้	ไม่สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นได้ นอกจากที่ระบุไว้ในระเบียบ

ตารางที่ 4.4 การศึกษาโอกาสและความเสี่ยงของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ประเด็น	โอกาส	ความเสี่ยง
นักท่องเที่ยว	เกิดการบอกต่อจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยวในชุมชน	จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร
เส้นทางที่เกี่ยวข้อง	มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่มีชื่อเสียง ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
การคมนาคม	การพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และรถประจำทางเข้าถึงชุมชน	ไม่มีรถประจำทางเข้าถึงชุมชน
ความร่วมมือ	ผู้นำมีความสามารถ ได้รับการยอมรับจากชุมชนและสามารถประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้เป็นอย่างดี	ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก
การแข่งขัน	ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่เหมือนใคร	คู่แข่งทางการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจมากกว่า
นโยบายรัฐ	ส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกหมู่บ้านมีงบประมาณสนับสนุน และช่วยประชาสัมพันธ์	การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง ขาดการติดตามประเมินผล
องค์กรสนับสนุน	มีความเข้าใจเรื่องแนวคิดการพัฒนาจากพื้นฐานของชุมชน ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วม	เอาองค์กรตัวเองเป็นศูนย์กลาง ต้องการให้ผลงานออกมาเร็ว ๆ

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วในปัจจุบัน

รูปแบบที่ 1 โปรแกรมท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้ว 1 วัน

- 08.00 น. พร้อมกันที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านอ้อมแก้ว
- 08.30 น. การไหว้สักการะศาลปู่ตาหมู่บ้านและกราบไหว้เจ้าแม่ตะเคียนทอง
- 09.00 น. - ชมฐานการเรียนรู้การทอเสื่อกก+ไหล
- ชมฐานการเรียนรู้วิธีการเลี้ยงหม่อนไหม+ทอผ้าไหม
- ชมฐานเรียนรู้งานจักสาน ทำไม้กวาด
- ชมฐานการเรียนรู้การทำขนมไทย
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 15.00 น. ล่องเรือชมธรรมชาติตลอดลำห้วยทับทัน
- 17.00 น. เดินทางกลับ

รูปแบบที่ 2 โปรแกรมท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้ว 2 วัน 1 คืน (วันแรก)

- 08.00 น. พร้อมกันที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านอ้อมแก้ว
- 08.30 น. การไหว้สักการะศาลปู่ตาหมู่บ้านและกราบไหว้เจ้าแม่ตะเคียนทอง
- 09.00 น. - ชมฐานการเรียนรู้การทอเสื่อกก+ไหล
- ชมฐานการเรียนรู้วิธีการเลี้ยงหม่อนไหม+ทอผ้าไหม
- ชมฐานเรียนรู้งานจักสาน ทำไม้กวาด
- ชมฐานการเรียนรู้การทำขนมไทย
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. เดินทางไปชมสวนมะนาว
- 15.00 น. ล่องเรือชมธรรมชาติตลอดลำห้วยทับทัน
- 16.30 น. เข้าบ้านพักโฮมสเตย์พักผ่อนตามอัธยาศัย
- 17.00 น. รับประทานอาหารเย็นร่วมกันที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน
- 18.00 น. พร้อมกันที่ท่าเรือพิบูลทองเพื่อล่องเรือห้วยทับทัน ชมจันทร์ ดูหิ่งห้อย (ช่วงฤดูฝน)
- 19.00 น. พร้อมกันที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านอ้อมแก้ว
- ชมการแสดงบายศรีสู่ขวัญ ของเยาวชนบ้านอ้อมแก้ว
- กิจกรรมนันทนาการก่อนเข้านอน

วันที่สอง

- 06.30 น. ตื่นตักบาตรหน้าบ้านพักโฮมสเตย์
- 07.30 น. รับประทานอาหารเข้ากับเจ้าของบ้านพัก
- 08.30 น. พร้อมกันที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านอ้อมแก้ว เพื่อเดินทางกลับ

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกัน
ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ประเด็น	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ทรัพยากรธรรมชาติ		
บ้านอาลี	ชุมชนบ้านอาลีโดดเด่นทางด้าน ทรัพยากรการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม	ไม่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ
บ้านอ้อมแก้ว	ล่องเรือศึกษาธรรมชาติลำห้วย ทับทัน ชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน	- กิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อยจัด ได้ในช่วงฤดูฝน - รองรับคนได้ไม่มาก - มีความเปราะบางในการดูแล รักษา
วัฒนธรรมและวิถีชีวิต		
บ้านอาลี	- การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยผ้าย้อมมะเกลือแบบชาวกูย - ภาษากูยภาษาการพูดที่เป็น เอกลักษณ์ของชาวบ้านอาลี - การทอผ้าพื้นเมืองและการ แซวผ้าแบบชาวกูย - ประเพณีการแสดงรำกลมอ พิธีกรรมความเชื่อของชาวกูย - ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาว กูยบ้านอาลี - มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ได้รับ มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยไว้ บริการนักท่องเที่ยว	- การรับวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้า มาในชุมชนทำให้เยาวชนสนใจ ในวัฒนธรรมของตนเองน้อยลง - คนในชุมชนเข้าร่วมพิธีกรรม น้อยลง - ขาดเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามา สืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน - ขาดทักษะภาษาเขมรและ ภาษาอังกฤษ ในการสนทนากับ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และ ภาษาอังกฤษ ในการสนทนากับ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
บ้านอ้อมแก้ว	- การทอผ้าพื้นเมืองที่เป็น เอกลักษณ์ของบ้านอ้อมแก้ว - วัฒนธรรม 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูยที่มีวิถีชีวิตที่เป็น เอกลักษณ์ - การรำ 3 เผ่า เขมร ลาว กูย	- ผู้มีความรู้ในด้านวัฒนธรรม น้อยลง - เยาวชนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกัน
ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว (ต่อ)

ประเด็น	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น		
บ้านอาลี	- นิทาน ตำนานการสร้างเมืองของชาวกูยที่มีความเป็นมาที่น่าสนใจ - การเลี้ยงไหมแบบครบวงจรแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน - บ้านโบราณ แสดงช้างของเครื่องใช้ชาวคนกูยโบราณ	- ขาดเยาวชนรุ่นใหม่มาสืบทอด - ประชาชนส่วนใหญ่ ยังต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรภายนอก ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากกว่าพึ่งตนเอง
บ้านอ้อมแก้ว	- กลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น (1) กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ (2) กลุ่มทอผ้าไหม (3)กลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก (4) กลุ่มขนมไทย	- ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น - ขาดความรู้ด้านการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน
องค์กรภายในชุมชน		
บ้านอาลี	- มีกลุ่มอาชีพฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เข้มแข็ง - มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ได้รับการยอมรับจากชุมชน - ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆและการต้อนรับนักท่องเที่ยว	- มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน - ผู้นำทำงานหลายอย่างทำให้การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพ - ขาดการกระจายบทบาทในการปฏิบัติงาน
บ้านอ้อมแก้ว	- มีการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวขึ้นและมีโครงสร้างการทำงานแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	- มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันในกลุ่มสมาชิก - ชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกัน
ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว (ต่อ)

ประเด็น	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
การเงินหรือกองทุนของชุมชน		
บ้านอาลี	มีกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวบ้านและ กิจกรรมที่สร้างรายได้	ไม่สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์ อื่นได้ นอกจากที่ระบุไว้ใน ระเบียบ
บ้านอ้อมแก้ว	มีกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำแก่ชาวบ้านและ กิจกรรมที่สร้างรายได้	ไม่สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์ อื่นได้ นอกจากที่ระบุไว้ใน ระเบียบ
นักท่องเที่ยว		
บ้านอาลี	นักท่องเที่ยวที่สนใจการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวน เพิ่มขึ้นจากเดิม	- นักท่องเที่ยวสนใจการ ท่องเที่ยวรูปแบบอื่นมากกว่า - นักท่องเที่ยวไม่ติดต่อชุมชนมา ก่อนการเข้ามาในชุมชน
บ้านอ้อมแก้ว	เกิดการบอกต่อจากกลุ่ม นักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยว ในชุมชน	จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร
เส้นทางที่เกี่ยวข้อง		
บ้านอาลี	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ที่สามารถดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยว	ชุมชนมีทรัพยากรการ ท่องเที่ยวที่คล้ายกันกับคู่แข่ง
บ้านอ้อมแก้ว	มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่ สามารถร่วมสร้างเครือข่ายการ ท่องเที่ยวและดึงดูดความสนใจ ของนักท่องเที่ยว	ชุมชนมีทรัพยากรการ ท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันกับ แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
ประเด็น	โอกาส	ความเสี่ยง
การคมนาคม		
บ้านอาลี	- การพัฒนาเส้นทางคมนาคม และระบบขนส่งสาธารณะให้ เข้าถึงชุมชนอย่างง่าย	- หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วน เกี่ยวข้องขาดแคลน งบประมาณสนับสนุน

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกัน
ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว (ต่อ)

ประเด็น	โอกาส	ความเสี่ยง
บ้านอ้อมแก้ว	การพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้มี ความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และรถประจำทางเข้าถึงชุมชน	- ไม่มีรถประจำทางเข้าถึง ชุมชน - ขาดป้ายบอกทางในการเข้าถึง ชุมชนที่ชัดเจน
ความร่วมมือ		
บ้านอาลี	สามารถประสานงานกับเครือ ขาย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนในการขอความ ร่วมมือได้เป็นอย่างดี	การประสานงานกับหน่วยงาน อื่นๆไม่ได้ผลเท่าที่ควร
บ้านอ้อมแก้ว	ผู้นำมีความสามารถ ได้รับการ ยอมรับจากชุมชน	ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานภายนอก
การแข่งขัน		
บ้านอาลี	เอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วย วัฒนธรรมชาวกูยที่ไม่เหมือน ใครสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้	แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง จัด โปรโมชั่นทัวร์ราคาประหยัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
บ้านอ้อมแก้ว	ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่หลากหลาย ไม่เหมือนใคร	คู่แข่งทางการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ มากกว่า
นโยบายรัฐ		
บ้านอาลี	ส่งเสริมให้ชุมชนบ้านอาลีเป็น ชุมชนการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบ ส่งเสริมชุมชนบ้านอาลีเป็น ต้นแบบชุมชนบ้านสวยเมืองสุข	งบประมาณในการสนับสนุนมี ไม่เพียงพอ
บ้านอ้อมแก้ว	- ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน มีงบประมาณสนับสนุนและช่วย ในการประชาสัมพันธ์	- การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง ขาดการติดตามประเมินผล

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงร่วมกัน
ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว (ต่อ)

องค์กรสนับสนุน		
บ้านอาลี	- มีความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาตั้งแต่รากฐานของชุมชน สนับสนุนให้ชุมชน เป็นชุมชน การท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง	- องค์กรสนับสนุนไม่ได้ทราบ ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง
บ้านอ้อมแก้ว	- มีความเข้าใจเรื่องแนวคิดการพัฒนาจากพื้นฐานของชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม	- เาองค์กรตัวเองเป็น ศูนย์กลาง ต้องการให้ผลงาน ออกมาเร็ว ๆ

4.1.3 การวิเคราะห์ ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงของชุมชนบ้านอาลีและ
ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

จากตารางการวิเคราะห์ ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยงของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น นำมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวใน 5 ประเด็น(Dickman 1996) ดังนี้

ภาพที่ 4.5 โฮมสเตย์บ้านอาลีและโฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว

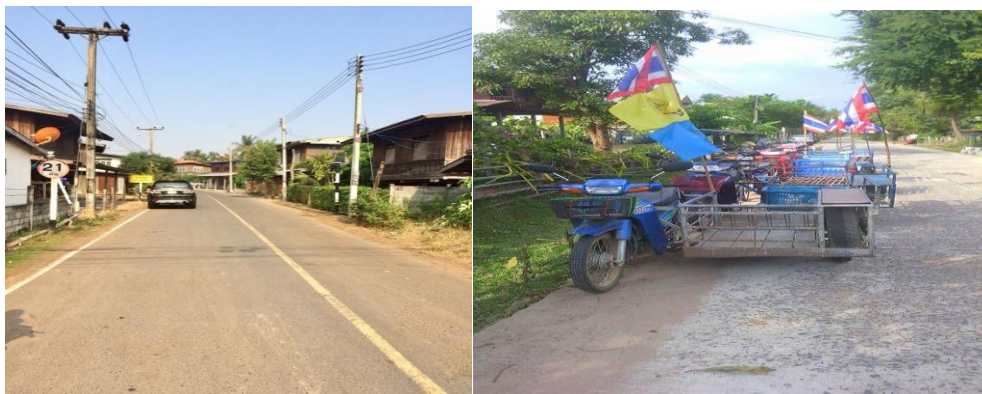
4.1.3.1 ด้านที่พักชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการจัดบ้านพักโฮมสเตย์ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีมีจำนวนบ้านพัก โฮมสเตย์จำนวน 15 หลัง ได้รับการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ในพ.ศ. 2556-2558 ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีบ้านพักโฮมสเตย์จำนวน 15 หลัง ได้รับการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ในพ.ศ. 2558-2560 ซึ่งบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังของทั้งสองชุมชน มีการปฏิบัติตาม ดัชนีวัดมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย มีการบริหารจัดการที่

เป็นระบบในการรับนักท่องเที่ยวของกลุ่มโฮมสเตย์ คือนักท่องเที่ยวติดต่อมาที่กลุ่มโฮมสเตย์ของแต่ละชุมชนหลังจากนั้นประธานกลุ่มก็จะทำการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลัง โดยมีเกณฑ์การกระจายนักท่องเที่ยวคือการส่งนักท่องเที่ยวให้บ้านพักโฮมสเตย์ตามลำดับ โดยทุกหลังจะได้รับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความอบอุ่น ให้บริการด้วยความเต็มใจ เสมือนญาติพี่น้อง เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน

ภาพที่ 4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

4.1.3.2 ด้านสิ่งดึงดูดใจชุมชนบ้านอาลีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมชาวกูยที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย รวมถึงพิธีกรรมการรำเลมอ แกลออ เป็นพิธีกรรมทางความเชื่อ ใช้รักษาอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ จนถึงปัจจุบันนอกจากวิถีชีวิตชาวกูยที่น่าสนใจแล้วชุมชนบ้านอาลี มีกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การทอผ้าพื้นเมือง การแขวผ้า การเลี้ยงไหมครบวงจร กลุ่มสัมมาชีพในชุมชน และชมบ้านโบราณ ที่จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ ของชาวกูยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ศึกษาเรียนรู้ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ คือลำห้วยทับทัน เป็นลำห้วยสายเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านภายในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ชุมชนบ้านอ้อมแก้วจึงใช้ลำห้วยทับทัน จักเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติล่องเรือชมลำห้วยทับทัน ในเวลากลางคืนยังมีการจัดกิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อยจัดขึ้นในช่วง ฤดูฝน นอกจากทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์แล้วชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ยังมีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูย ที่รวมตัวกันอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านอ้อมแก้วตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ถึงวิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ฐาน คือ กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก และกลุ่มขนมไทย ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ภาพที่ 4.7 เส้นทางคมนาคมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

4.1.3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางของชุมชนบ้านอาลี ชุมชนบ้านอาลี มีเส้นทางคมนาคมในการเดินทางเข้าถึงชุมชนที่สะดวกสบาย มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน แต่ปัญหาที่พบ คือ ชุมชนบ้านอาลีขาดรถขนส่งสาธารณะในการเดินทางเข้าสู่เข้าถึงชุมชนโดยตรง ต้องทำการติดต่อ ประสานงานถึงชุมชนให้นำรถออกมารับนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีเส้นทางคมนาคมที่ สะดวกในการเข้าถึงชุมชน ปัญหาที่พบคือขาดป้ายบอกทางไปยังชุมที่ชัดเจน และขาดรถขนส่ง สาธารณะในการเข้าถึงชุมชนโดยตรง ต้องทำการติดต่อประสานงานให้ชุมชนนำรถมอเตอร์ไซค์ สามล้อออกไปรับนักท่องเที่ยว

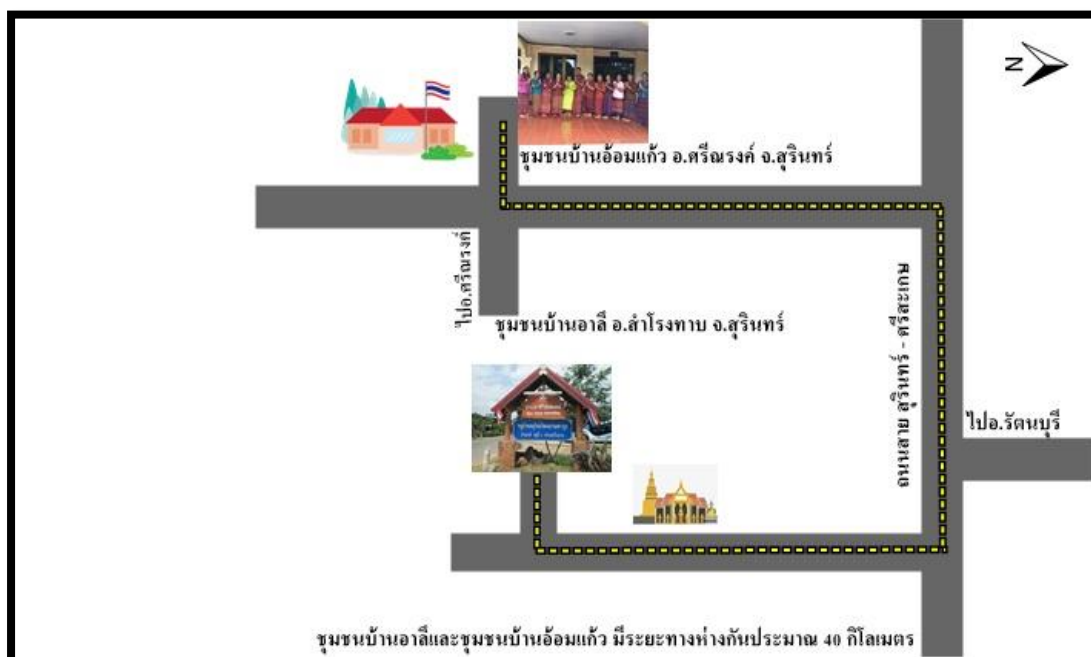
4.1.3.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่พร้อมใช้งานและเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ห้องสุขา และมีการจัดเวรยามในการดูแลรักษาความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว และชาวบ้านในชุมชนในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน ชุมชนได้มีการเตรียมรถพยาบาลฉุกเฉิน ของตำบลเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชน

ภาพที่ 4.8 กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

4.1.3.5 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนบ้านอาลีเป็นชุมชนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านชุมชนบ้านอาลี ที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลัก มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมและก่อให้เกิดเป็นฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนเช่น กิจกรรมการทอผ้าไหมพื้นเมือง การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การเลี้ยงไหมครบวงจร และกลุ่มสัมมาชีพของชุมชน ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนที่ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ และทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในชุมชนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึกของชุมชนและเป็นกิจกรรมฐานการเรียนรู้ของชุมชน เช่น กิจกรรมการทอเสื่อกก การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ การทอผ้าไหม และกิจกรรมการทำขนมไทยในแบบฉบับชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ทั้งสองชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความรู้แก่นักท่องเที่ยว ในช่วงที่นักท่องเที่ยวพำนักในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เกิดการผ่อนคลายและเกิดการเรียนรู้ควบคู่กัน

เมื่อนำมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดศักยภาพของชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2546) ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนมีชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จัก ชุมชนบ้านอาลีมีความโดดเด่นเรื่องเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวภูยกูย ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย และพิธีกรรมความเชื่อชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ลำห้วยทับทันสายเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านชุมชนลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีแกนนำและแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ความขัดแย้งภายในชุมชนมีกลุ่มคนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการในชุมชน ฐานการผลิตทั้งสอง ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นของตนเอง บ้านอาลีมีผ้าย้อมมะเกลือ และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหม บ้านอ้อมแก้วมีผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้จากฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน ปัญหาเร่งด่วนของชุมชนคือขาดงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ โดยที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละชุมชนสามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้อย่างลงตัวในการสร้างเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน และสามารถนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน มาพัฒนาเป็นโปรแกรมนำเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองแห่งได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 4.9 แผนที่การเดินทางจากชุมชนบ้านอ้อไปยังชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

4.2 พัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอ้อ และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอ้อ และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ผู้วิจัยใช้วิธีการพัฒนารูปแบบเครือข่ายด้วยวิธีการจัดการประชุมกลุ่มย่อย ตัวแทนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ้อและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เพื่อการพัฒนาเครือข่ายผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงานระหว่างทั้งสองชุมชนดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

ภาพที่ 4.10 เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนบ้านอ้อและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นการจัดประชุมกลุ่มย่อยพูดคุยถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีของแต่ละชุมชน ประสบการณ์ และปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านอาลีมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นระยะเวลา 4 ปี ซึ่งชุมชนบ้านอาลีมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จึงสามารถเป็นชุมชนพี่เลี้ยงในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงประสบการณ์และปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัญหาที่พบของทั้งสองชุมชนคือ ขาดการเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงานระหว่างชุมชน ขาดตลาดนักท่องเที่ยวและการสร้างโปรแกรมนำเที่ยวร่วมกัน หลังการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานร่วมกันแล้ว ทั้งสองชุมชนจึงมีความคิดที่จะร่วมกันเป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อผลักดันในการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชนเป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย

4.2.2 จัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน

ภาพที่ 4.11 การศึกษาดูงานระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทั้งสองชุมชนโดยการนำตัวแทนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว และนำตัวแทนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลี โดยได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการของทั้งสองชุมชน หลักจากทั้งสองชุมชนได้ศึกษาดูงานระหว่างกันแล้ว จึงได้มีการจัดการประชุมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ว่าแต่ละชุมชนมีศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง ในด้านใดบ้าง และมีอะไรที่จะต้องแก้ไข ทั้งสองชุมชนจึงตกลงร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการจัดการท่องเที่ยว

โดยชุมชนเพื่อการเกิดประโยชน์แก่ทั้งสองชุมชน และสร้างโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

4.2.3 ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน

การอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้วิทยากรพิเศษ เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรถพล ศิริเวชพันธุ์มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ อบรมให้ความรู้ในการสร้างเครือข่ายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็นการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยวการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นการให้บริการต่าง ๆ และที่พักแบบโฮมสเตย์การพัฒนาสินค้าที่ระลึกและการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยมีกำหนดการของการฝึกอบรมดังนี้

4.2.3.1 กำหนดการการฝึกอบรมการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4.12 การอบรมให้ความรู้การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วันที่ 17 มีนาคม 2561

ภาคเช้า

- วิทยากรอบรมให้ความรู้การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหัวข้อ
- การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว
- การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- การให้บริการต่างๆและที่พักแบบโฮมสเตย์

ภาคบ่าย

- วิทยากรอบรมให้ความรู้การพัฒนาารูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหัวข้อ

- การพัฒนาสินค้าที่ระลึก
- การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

วันที่ 18 มีนาคม 2561

ภาคเช้า

- ตัวแทนการท่องเที่ยวจากชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ร่วมกันสร้างโปรแกรมนำเที่ยวที่เป็นเครือข่ายร่วมกันของทั้งสองชุมชนพร้อมสร้างโครงสร้างองค์กรของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ภาคบ่าย

- ทำการประเมินเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยให้ตัวแทนการท่องเที่ยวจากชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วทำการประเมินตนเอง ประเมินซึ่งกันและกันและประเมินเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

กระบวนการในการอบรมให้ความรู้ตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเด็นการบริหารจัดการ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.3.2 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว

ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่นชุมชนบ้านอาลีโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวกูย ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติล่องเรือชมลำห้วยทับทัน ซึ่งทั้ง 2 มีการนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของตนเอง และร่วมกันสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน สร้างเป็นโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่าย โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรบุคคลร่วมกัน และได้ทำการวางแผนสร้างโครงสร้างองค์กรของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน

4.2.3.3 การจ้ดนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

อบรมให้ความรู้ในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว การวางแผนการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมถึงอบรมให้ความรู้ ทักษะในการนัดหมายนักท่องเที่ยว การต้อนรับเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจการให้ข้อมูลที่เกิดประโยชน์และน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และรวมถึงเทคนิคในการกล่าวอำล่านักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

4.2.3.4 การให้บริการต่างๆและที่พักแบบโฮมสเตย์

อบรมให้ความรู้การให้บริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในบริการและพักบ้านพักโฮมสเตย์ คือการให้บริการด้วยความจริงใจที่เจ้าบ้านมีต่อนักท่องเที่ยว และคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยเป็นสำคัญ ทั้งสองชุมชนจึงร่วมกันวางแผนการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในชุมชนและความมั่นใจของนักท่องเที่ยว

4.2.3.5 การพัฒนาสินค้าที่ระลึก

อบรมให้ความรู้ในการพัฒนาสินค้าที่ระลึก โดยให้ทั้งสองชุมชน นำเสนอสินค้าที่ระลึกที่โดดเด่นของตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสินค้าที่ระลึก ด้วยนำเอาสินค้าที่มีอยู่แล้ว มาแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เช่น การทำตุ๊กตาชนเผ่าจากเศษผ้าไหม กระเป๋า หมวก และเครื่องประดับต่างๆจากผ้าไหมพื้นเมือง

4.2.3.6 การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

อบรมให้ความรู้ในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์โดยการทำแผ่นพับนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน เพราะประชาชนในชุมชนไม่ค่อยทราบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

4.3 เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4.13 เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว

ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนการท่องเที่ยวที่มีระยะทางใกล้เคียงกันสมาชิกในกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน และร่วมรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน แต่ทั้งสองชุมชนไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน ต่างคนต่างไป ต่างคนต่างทำหน้าที่ที่ชุมชนของตนเองมอบหมายให้ ซึ่งจะเป็นเครือข่ายแบบเทียม ทั้งสองชุมชนไม่ได้มีวัตถุประสงค์เดียวกัน ทำให้ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละชุมชนไม่ได้ถูกจัดการอย่างถูกวิธี ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจึงร่วมกันเป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว

โดยชุมชนเครือข่ายแบบแท้จริง ดังรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ โดยการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดองค์ประกอบของเครือข่ายแท้จริง ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดพร้อมการวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.3.1 การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน สมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจ การวางแผน การบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมของเครือข่ายการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทั้งสองชุมชน ประสบกับปัญหาในแบบเดียวกัน คือจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนไม่สม่ำเสมอ และขาดเครือข่ายที่จะร่วมกันจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ ซึ่งทั้งสองชุมชนรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในเครือข่ายมีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ สมหมาย บุญมาก “ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน คือรับรู้ในด้านการบริหารจัดการ การวางแผน และรับรู้ถึงปัญหาที่พบในเครือข่าย พร้อมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน” สมหมาย บุญมาก (2561: สัมภาษณ์) ดังที่ทั้งสองชุมชนได้ร่วมเข้ารับการอบรมและการจัดประชุมกลุ่มย่อยทำให้ทราบถึงปัญหาของแต่ละชุมชนและร่วมกันวางแผนสร้างโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่าย

4.3.1.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว

ภาพที่ 4.14 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรบุคคลร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง จากการศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนทั้งสองแห่ง และการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยและตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองแห่ง ได้ร่วมกันสร้างโปรแกรมนำเที่ยวที่เหมาะสมกับเครือข่าย 3 โปรแกรมด้วยกันดังต่อไปนี้

รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่ 1 รูปแบบนำเที่ยว 1 วัน

- 09.00-09.30 น. นักท่องเที่ยวและตัวแทนเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว พร้อมกัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี มัคคุเทศก์กลางแนะนำเครือข่ายและมอบมาลัยแก่นักท่องเที่ยว
- 09.30-10.30 น. นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสืบสานจิตต์ของชุมชน
ชมฐานข้อมูลผ้าสีธรรมชาติ
- 10.30-12.00 น. ชมบ้านโบราณ และสวนปรางพยอม
ชมฐานเสียงไหมครบวงจร ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การเลี้ยงไหมที่ครบวงจร
- 13.30 - 14.00 น. ชุมชนบ้านอ้อมแก้วต้อนรับนักท่องเที่ยว
- 14.00 - 16.00 น. นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสืบสานจิตต์ของชุมชน
กิจกรรมล่องเรือพายศึกษาธรรมชาติ ชมความอุดมสมบูรณ์ของลำห้วยทับทัน
- 16.30 - 17.00 น. สรุปกิจกรรมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว
- 17.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่ 2 รูปแบบนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน

วันแรก

- 09.00-09.30 น. นักท่องเที่ยวและตัวแทนเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว พร้อมกัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี มัคคุเทศก์กลางแนะนำเครือข่ายและมอบมาลัยแก่นักท่องเที่ยว
- 09.30-10.30 น. นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสืบสานจิตต์ของชุมชน
ฐานข้อมูลผ้าสีธรรมชาติ
- 10.30-12.00 น. ชมบ้านโบราณ และสวนปรางพยอม
ฐานเสียงไหมครบวงจร ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การเลี้ยงไหมที่ครบวงจร
- 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี
- 13.00-15.00 น. ฐานการแซ่ผ้า
ฐานสัมผัสผ้า
- 15.00-18.00 น. เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก
- 18.00-22.00 น. รับประทานอาหารเย็น/ชมการแสดงต้อนรับ/พิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 22.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง

- 06.00 - 07.00 น. นักท่องเที่ยวติดบัตรร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
- 07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านพักโฮมสเตย์
- 08.00 - 08.30 น. นำนักท่องเที่ยวออกเดินทางสู่บ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอร่องคำ จังหวัดสุรินทร์
- 08.30 - 12.00 น. กิจกรรมฐานทอเสื่อกก นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการทอเสื่อกกของชุมชน กิจกรรมฐานจักสาน เรียนรู้การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่และพลาสติก
- 12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้ว
- 13.00 - 15.00 น. กิจกรรมฐานขนมไทย เรียนรู้และฝึกทำขนมไทยของชุมชน กิจกรรมฐานทอผ้าไหม เรียนรู้กระบวนการในการทอผ้าไหมพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์
- 15.00 - 16.00 น. สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็นระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว
- 17.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่ 3 รูปแบบนำเที่ยว 3 วัน 2 คืน

โปรแกรมนำเที่ยวเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3 วัน 2 คืน 2 ชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

วันแรก ณ บ้านอาลีโฮมสเตย์

- 09.00-09.30 น. นักท่องเที่ยวและตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว พร้อมกัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี มัคคุเทศก์กลางแนะนำเครือข่ายและมอบมาลัยแก่นักท่องเที่ยว
- 09.30-10.30 น. นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสังสรรค์ดีลสิทธ์ของชุมชน ฐานย้อมผ้าสีธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้การมัดย้อมผ้าจากสีธรรมชาติในแบบของตัวเอง

10.30-12.00 น.	ชมบ้านโบราณ และอ่านประหลาดของที่ระลึก ฐานเลี้ยงไหมครบวงจร ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การเลี้ยงไหมที่ครบวงจร
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี
13.00-15.00 น.	ฐานการแซวผ้า ฐานสัมมาชีพ
15.00-18.00 น.	เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก
18.00-22.00 น.	รับประทานอาหารเย็น/ชมการแสดงต้อนรับ/พิธีบายศรีสู่ขวัญ
22.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง ช่วงเช้าบ้านอาลี ช่วงบ่ายบ้านอ้อมแก้ว

06.00-07.00 น.	นักท่องเที่ยวตักบาตรร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
07.00-08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านพักโฮมสเตย์
08.00-11.30 น.	ชมศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูย ณ วัดบ้านตะเคียน ชมปราสาทขอมโบราณที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชน
11.30-12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวันรับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับ นักท่องเที่ยวบ้านอาลี
13.30-14.00 น.	ชุมชนบ้านอ้อมแก้วต้อนรับนักท่องเที่ยว
14.00-16.00 น.	นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสังสรรค์ดีสีห์ของชุมชน กิจกรรมล่องเรือพายศึกษาธรรมชาติ ชมความอุดมสมบูรณ์ ของลำห้วยทับทัน
16.30-18.30 น.	เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก
18.30-22.00 น.	รับประทานอาหารเย็น ชมการแสดง 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูย
22.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
06.00-07.00 น.	- นักท่องเที่ยวตักบาตรร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
07.00-08.00 น.	- รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านพักโฮมสเตย์

วันที่สาม ณ บ้านอ้อมแก้ว

- 08.30-12.00 น. กิจกรรมฐานทอเสื่อกก นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมการทอเสื่อกกของชุมชน
กิจกรรมฐานจักสาน เรียนรู้การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่และพลาสติก
- 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้ว
- 13.00-15.00 น. กิจกรรมฐานขนมไทย เรียนรู้และฝึกทำขนมไทยของชุมชน
กิจกรรมฐานทอผ้าไหม เรียนรู้กระบวนการในการทอผ้าไหมพื้นเมือง
ของจังหวัดสุรินทร์
- 15.00-16.00 น. สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น
และประสบการณ์ ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเครือข่ายการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว

จากการสร้างโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ออกมา 3 รูปแบบซึ่งประกอบด้วย โปรแกรม 1 วัน โปรแกรม 2 วัน 1 คืน และโปรแกรม 3 วัน 2 คืน ผู้วิจัยและตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมระดมความคิดเห็นและวิเคราะห์โปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายผ่านแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2555) ที่เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสร้างการเรียนรู้โดยใช้ทุนทางทรัพยากร ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่เท่านั้น หากแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวถูกสร้างขึ้น และยังต้องทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง มีการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความผูกพัน ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ผู้วิจัยและตัวแทนเครือข่ายจึงเลือกรูปแบบการนำเที่ยว 3 วัน 2 คืน เป็นโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายเพราะมีระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

4.3.1.2 การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ภาพที่ 4.15 ฝึกทักษะการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์

รวมถึงการจัดการการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการจัดการนำเที่ยว โดยใช้บุคคลกรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะเจ้าของทรัพยากรหรือคนในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนได้ดีที่สุดในด้าน สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ศิลปะ สถาปัตยกรรม การแสดง ความเชื่อ ค่านิยมภายในชุมชน แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง โดยชุมชนบ้านอาลีมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคือ นายแมน คุ่มสุข และบ้านอ้อมแก้วมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคือ นางไอแสงแก้ว มีหน้าที่กล่าวต้อนรับ ให้ข้อมูลและนำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยว ฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มอบหมายให้ นายแมน คุ่มสุข ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์กลาง มีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวของเครือข่าย นำชมสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว และส่งมอบนักท่องเที่ยวให้ นางไอแสงแก้ว เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและเพื่อพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของเครือข่าย ควรมีการจัดฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ หรือ การศึกษาดูงานชุมชนการท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสุรินทร์ หรือจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว และมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3.1.3 การให้บริการต่าง ๆ และที่พักแบบโฮมสเตย์

ภาพที่ 4.16 บ้านพักโฮมสเตย์ของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการจัดตั้งบ้านพักโฮมสเตย์ไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชน ทั้งสองชุมชน มีบ้านพักโฮมสเตย์ชุมชนละ 15 หลัง โฮมสเตย์บ้านอาลีได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยปี 2556-2558 และโฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้วได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยปี 2559-2560 ซึ่งโฮมสเตย์ของทั้งสองชุมชน สิ้นอายุการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยแล้ว (กรมการท่องเที่ยว, มปป) ต้องทำการส่งประเมินมาตรฐานใหม่ ซึ่งการส่งโฮมสเตย์เข้าประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ต้องปฏิบัติตามกรอบดัชนีมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยดังนี้

กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานการจัดการ Home Stay

มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก

- (1) ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน
- (2) ที่พักที่นอนสะอาด และสบาย
- (3) มีห้องอาบน้ำ และห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด
- (4) มุมพักผ่อนภายในบ้านหรือชุมชน

มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร

- (1) ชนิดของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร
- (2) ที่น้ำดื่มที่สะอาด
- (3) มีมีภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาด
- (4) มีห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวมีความสะอาด
อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ เช่น
 - (4.1) เตาไฟ หรือ เตาแก๊ส
 - (4.2) ตู้อับข้าว หรือฝาชี

(4.3) อุปกรณ์/เครื่องปรุงต่าง ๆ ในครัว เช่น พริก หอม กระเทียม กะปิ
น้ำปลา

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย

- (1) การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- (2) มีการจัดระบบดูแลความปลอดภัย

มาตรฐานที่ 4 อธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้านและสมาชิกในครัวเรือน

- (1) การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย
- (2) การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน

มาตรฐานที่ 5 รายการนำเที่ยว

- (1) มีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งต้องผ่านการยอมรับ

จากชุมชน

- (1.1) การเดินป่า
- (1.2) มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ
- (1.3) มีกิจกรรมบันเทิง
- (1.4) ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว
- (1.6) เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือประสานงานให้มัคคุเทศก์

ท้องถิ่นนำเที่ยว

มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (1) ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- (2) การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว
- (3) มีแผนงานหรือมาตรการเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว และลด

ภาวะโลกร้อน

- (4) มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและลดภาวะโลกร้อน

มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม

- (1) การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น
- (2) รักษาวิถีชีวิตชุมชน คงไว้เป็นกิจวัตรปกติ

มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์

- (1) ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่

นักท่องเที่ยว

- (1.1) ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์
- (1.2) การสร้างคุณค่า

- (2) ผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
- มาตรฐานที่ 9 การบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์
- (1) การรวมกลุ่มของชาวบ้าน
 - (2) คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์
 - (3) กฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ
 - (4) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
 - (5) ระบบการจอง การลงทะเบียน และการมัดจำล่วงหน้า
 - (6) รายละเอียดของค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ที่ชัดเจนและเป็น

ปัจจุบัน

4.3.1.4 การพัฒนาสินค้าที่ระลึก

ภาพที่ 4.17 ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เป็นชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเองในชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นของชุมชน เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลักมารวมกลุ่มกันสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของชุมชนดังนี้

ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนบ้านอาลี

- (1) ผ้าไหมลายลูกแก้ว
- (2) ผ้าอ้อมมะเกลือ
- (3) ผ้าคลุมไหล่
- (4) ตุ๊กตาชาวภูเขา
- (5) วานเปราะหอม

ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

- (1) ผ้าไหมพื้นเมือง
- (2) เสื่อกก และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเสื่อกก
- (3) ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่
- (4) ขนมไทยพื้นบ้านของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

จากการศึกษาทรัพยากรด้านผลิตภัณฑ์ ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วผ่านแนวคิดการพัฒนาสินค้า (สุรีย์ เข้มทอง, มปป) ทั้งสองชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ผู้วิจัยและตัวแทนการท่องเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จึงได้คิดค้นสินค้าที่ระลึกของเครือข่ายจากการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งสองชุมชนคือ ผ้าไหมลายลูกแก้ว และผ้าไหมพื้นเมืองลายต่าง ๆ โดยการออกแบบบลวดลายที่ผสมผสานกันระหว่าง สองชุมชน และพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึกของเครือข่าย เช่น ตุ๊กตา 3 คนเผ่า เขมร ลาว กูย ของจังหวัดสุรินทร์ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเศษผ้าไหม เช่น เข็มกลัดดอกไม้ ยางรัดผม และพัฒนาเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ และนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอื่น ๆ มาวางจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ในวันนี้นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับ เพื่อเป็นสินค้าที่ระลึกถึงเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

4.3.1.5 การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 4.18 สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนคือเอกสาร แผ่นพับดัดนำเสนอให้เห็นในรูปภาพ ที่มีเนื้อหา คือ โปรแกรมการท่องเที่ยว แผนที่ และกิจกรรมของชุมชนผ่านการวิเคราะห์ตามแนวคิดการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ (Philip Kotler Marketing 3.0, 2554) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายคือการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย ให้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมกิจกรรมของเครือข่าย และมีสีสันที่น่าสนใจ รวมถึงการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ การทำเพจในเฟสบุ๊คเครือข่ายเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและ

ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ รวมถึงการอบรมให้ความรู้บุคลากรของเครือข่าย และประชาชนในชุมชน ให้ความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายและ เป็นช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

4.3.2 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สมาชิกในเครือข่ายการมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายอันเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน พร้อมที่จะนำเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ออกสู่สายตานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในการให้บริการอย่างมีคุณภาพ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน จังหวัด และประเทศชาติต่อไป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของไอ แสงแก้ว “ทั้งสองชุมชนมีความต้องการผลักดันให้เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ” ไอ แสงแก้ว (2561: สัมภาษณ์)

4.3.3 มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ยังรวมถึง มีการวางแผนจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ประโยชน์ในที่นี้อาจรวมถึง เงิน ที่ได้มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม ในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ แม้น คุ่มสุข “การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเครือข่ายต้องได้รับผลประโยชน์และความสำเร็จร่วมกัน ผลประโยชน์อาจเป็นเงิน หรือชื่อเสียงของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว” แม้น คุ่มสุข (2561: สัมภาษณ์)

4.3.4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย สมาชิกในเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือทำ สมาชิกทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งว่าตำแหน่งไหนยิ่งใหญ่ หรือตำแหน่งไหนต่ำต้อย ทุกคนทำงานร่วมกันอย่าเต็มความสามารถสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ สำราญ จันทบ “สมาชิกในเครือข่ายมีส่วนร่วมในการส่งเสริม ให้เครือข่ายการท่องเที่ยวมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” สำราญ จันทบ (2561: สัมภาษณ์)

องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์จากการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการเครือข่าย การสร้างโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายและการศึกษาดูงานระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ทั้งสองชุมชนจึงได้สร้างโครงสร้างองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการบริหารจัดการ วางแผนการบริหารจัดการ การวางกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 โครงสร้างองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลี
และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง
1	นายสะพรั่ง วิญญัต	ประธานเครือข่าย
2	นายวีรศักดิ์ มณฑา	รองประธานเครือข่าย
3	นางสมควร บุญกล้า	เลขานุการ
4	นายวีระชัย เข้มแก้ว	เลขานุการ
5	นางบุญอยู่ อนุติจันทร์	เหรัญญิก
6	นายสมพิศ สวัสดิ์	เหรัญญิก
7	นายสมหมาย บุญมาก	ประชาสัมพันธ์
8	นางสมัย ช่างทอง	ประชาสัมพันธ์
9	นางสอน ปิยชนานันท์	ฝ่ายทะเบียน
10	นางวันเพ็ญวรรณธรรม	ฝ่ายการตลาด
11	นางสิทธ์สุธรรม	ฝ่ายปฎิคม/ต้อนรับ
12	นางสวัสดิ์ คลื่นกระโทก	ฝ่ายปฎิคม/ต้อนรับ
13	นายสุชินธ์ สมตั้ง	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มจักสาน
14	นางพิกุล พันธุ์ชัย	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพทอเสื่อกก
15	นางลัดดา สายสุด	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มทอผ้า
16	นางสิทธ์ สุธรรม	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มขนมไทย
17	นางพะเยา พุทธพันธ์	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มย้อมสีธรรมชาติ
18	นางปรียา สุพนาม	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มการเลี้ยงไหม ครบวงจร
19	นางสุดใจ สุขคุ้ม	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มบ้านโบราณ บ้านเปราะหอม
20	นางวิภาวัน บุญมาก	ผู้รับผิดชอบกลุ่มอาชีพกลุ่มบายศรีสู่ ขวัญ รำกลมอ แกลอ
21	นางไอแสงแก้ว	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
22	นายแมน สุขคุ้ม	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
23	นางอัมพร สมตั้ง	กรรมการ
24	นายไชยา บุญเชิด	กรรมการ
25	นางกะนวน สีนวล	กรรมการ
26	นางอ่ำ ปัญญาฉลาด	กรรมการ
27	นางจำเนียร บุตรดี	กรรมการ

ตารางที่ 4.6 โครงสร้างองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง
28	นางสุพันธ์ กันนูลา	กรรมการ
29	นางทองดี มณฑา	กรรมการ
31	นางสาคร ผมน้อย	กรรมการ
32	นางจวน สาชล	กรรมการ
33	นางสมเวียต ใจเพียบ	กรรมการ
34	นางสมวงษ์ ใจกล้า	กรรมการ
35	นางถั่วย ต้นบุญ	กรรมการ
36	นางสาวนำฝน ดวงรัตน์	กรรมการ
37	นางลำปู ผิวงาม	กรรมการ
38	นางแสงจันทร์ ดวงศรี	กรรมการ
39	นางบุญอยู่ อนลีจันทร์	กรรมการ
40	นางวันเพ็ญ จงโคกกรวด	กรรมการ
41	นางสมแปง ดวงรัตน์	กรรมการ
42	นางศรีละม้าย นุราคร	กรรมการ
43	นางผาย วิญญิต	กรรมการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์เป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแทนการท่องเที่ยวและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทั้งสองชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนารูปแบบเครือข่ายเมื่อนำมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม (เดโซ แสนภักดี, 2546) เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการศึกษาดูงานระหว่างชุมชนเพื่อศึกษาถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานของแต่ละชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อนการทำงานร่วมกัน ศึกษาถึงปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานของแต่ละชุมชน มาปรึกษาพร้อมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

(2) มีส่วนร่วมในการวางแผน ตัวแทนเครือข่ายและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย วางแผนเตรียมความพร้อมแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามโครงสร้างองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

(3) มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา ตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายด้วยการรวมให้ข้อมูลของชุมชนตนเองและให้ความร่วมมือในการระดมความคิดเห็นถึงแนวทางในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(4) มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือทั้งสองชุมชนได้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเอง ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและทั้งสองชุมชน ได้รับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยวมากขึ้น

คณะกรรมการเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ได้มีการจัดตั้งกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

(1) นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวก่อน เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ต้องใช้ชีวิตอย่างคนในชุมชน ต้องไม่มีการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวกจนเกินไป หรือไม่เปลี่ยนในเรื่องของอาหารของชุมชน

(2) นักท่องเที่ยวเตรียมเครื่องแต่งกายที่รัดกุม เหมาะสมกับสภาพอากาศ กิจกรรมท่องเที่ยว และประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

(3) ห้ามเล่นการพนัน

(4) ห้ามนำยาเสพติด เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ อาวุธที่เป็นอันตรายเข้ามาภายในชุมชน

(5) การเข้ามาในชุมชนเครือข่ายการท่องเที่ยวต้องแจ้งต่อคณะกรรมการเครือข่ายทุกครั้ง

(6) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ จารีตประเพณีของชุมชน

(7) รักษาความสะอาด ทิ้งขยะตามจุดที่กำหนดให้

(8) ห้ามนำทรัพยากรต่าง ๆ ออกจากชุมชนก่อนได้รับอนุญาต

(9) ห้ามทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(10) ห้ามส่งเสียงดังในยามวิกาล

4.3.5 มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว เป็นการรวมตัวกันของชุมชนการท่องเที่ยวสองชุมชนที่มีระยะเวลาในการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ในการทำงานก็แตกต่างกัน ทั้งสองชุมชน จึงร่วมแบ่งปันถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมแนวทางในการแก้ไขปัญหา ให้แก่ชุมชนที่มีประสบการณ์น้อยกว่า และร่วมกันค้นหาแนวทางที่จะทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จร่วมกันสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ วิภาวัน บุญมาก “บ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้วมีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน คือการแบ่งปันประสบการณ์ การทำงานของชุมชนบ้านอาลีที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมายาวนานกว่า 10 ปี ให้แก่ชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เพิ่งเริ่มจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” วิภาวัน บุญมาก (2561: สัมภาษณ์)

4.3.6 มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ที่ใช้ร่วมกัน ทำให้ความผูกพันของเครือข่ายมีความเหนียวแน่น เมื่อมีการเกื้อหนุนกันแล้ว จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ อำ ปัญญาฉลาด “ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว พึ่งพาอาศัยกันโดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน และบุคลากรทางการท่องเที่ยวร่วมกัน ทำให้ทั้งสองชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดี” อำ ปัญญาฉลาด (2561: สัมภาษณ์)

4.3.7 มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้วมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกัน มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และการไปร่วมประชุมสัมมนาในโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น อบรมให้ความรู้การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการอบรมให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีคุณค่าก็นำเที่ยว การให้บริการ การพัฒนาสินค้า รวมถึงการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ซึ่งทำให้สมาชิกในเครือข่ายมีความรัก และสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของสุจิตต์ สุขคุ้ม “ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ได้มีโอกาสไปร่วมงานประชุมสัมมนาด้วยกันหลายครั้ง ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบปะพูดคุยกัน” สุจิตต์ สุขคุ้ม (2561: สัมภาษณ์)

และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาใช้บริการของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เพื่อให้ทราบถึงผลตอบรับจากนักท่องเที่ยวคำสัมภาษณ์ของกัญญาภา เนียมประโคน “การนำชุมชนการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชนมารวมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสิ่งที่ดี ค่ะค่ากับการมาท่องเที่ยวหนึ่งครั้งสามารถท่องเที่ยวได้ถึงสองชุมชน การต้อนรับและการให้บริการอบอุ่นดีมาก” กัญญาภา เนียมประโคน (2561: สัมภาษณ์)อีกทั้งคำสัมภาษณ์ของอุดมศักดิ์ พะยอมหอม “การต้อนรับและการทำงานของสมาชิกเครือข่ายเป็นการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการแบบหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ทำงานด้วยความสามัคคีเต็มใจในการให้บริการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน” อุดมศักดิ์ พะยอมหอม (2561: สัมภาษณ์) รวมถึงคำสัมภาษณ์ของณัฐชนินทร์ แซ่ลี “เป็นสิ่งที่ดีมากที่นำทั้งสองชุมชนมาจับมือกันเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว เพราะทั้งสองชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการผสมผสานกันได้อย่างลงตัว” ณัฐชนินทร์ แซ่ลี (2561: สัมภาษณ์) จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการให้บริการของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วแล้ว สามารถสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว สามารถสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวให้เหตุผลว่า เกิดความคุ้มค่าในการเดินทางท่องเที่ยวและ

ได้สัมผัสวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนถึงสองแบบด้วยกัน และการต้อนรับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของเครือข่ายเป็นระบบและสร้างความพึงพอใจเป็นอย่างมาก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

(1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์

(2) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

(3) เพื่อเสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เน้นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development)) พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์สองแห่ง คือชุมชนบ้านอาลี อำเภอสำโรงตาบุตร และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่อาศัยความน่าจะเป็น ใช้เทคนิคแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นชุมชนละ 15 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการประชุมย่อยของผู้นำชุมชนคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ชี้แจงถึงบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วโดยการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยว ในประเด็น ศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง และลงพื้นที่ชุมชน สัมภาษณ์แหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนเพื่อค้นหาทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อนำมาสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วผ่านการวิเคราะห์ด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบดังนี้ทั้งสองชุมชน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละชุมชนซึ่งชุมชนบ้านอาลีมีความโดดเด่นทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ส่วนชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีความโดดเด่น

ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นแตกต่างกัน แต่สามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้อย่างลงตัว และสามารถนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายของสองชุมชนได้อย่างเหมาะสม

5.1.2 การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสองแห่งผ่านกระบวนการต่าง ๆ อาทิเช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานระหว่างชุมชนตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดเป็นรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีตัวแทนองค์กรเครือข่ายที่มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ ภาระเบี่ยงในการดำเนินงานร่วมกันและการจัดฝึกอบรมการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเรื่องการบริหารจัดการ ในประเด็น (1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยวด้วยการวางแผนการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการสร้างโครงสร้างองค์กรเครือข่ายและโปรแกรมนำเที่ยวระหว่างเครือข่าย (2) การจัดการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้วยการวางแผนการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาความรู้และทักษะของมัคคุเทศก์ตลอดจนการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของเครือข่าย (3) การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์และการให้บริการต่าง ๆ ด้วยการปฏิบัติตามมาตรฐานการให้บริการของโฮมสเตย์ไทยและการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของเจ้าของถิ่นที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว (4) การพัฒนาสินค้าที่ระลึกด้วยการนำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งสองชุมชนมาพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกของเครือข่าย อาทิเช่น ผ้าไหมและขนมไทย (5) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ด้วยการจัดทำแผ่นพับนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของเครือข่ายให้มีสีสันน่าสนใจ รวมถึงการทำเพจในเฟซบุ๊กประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายด้วยรวมถึงการอบรมให้ความรู้บุคลากรของเครือข่าย และประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่าย และเป็นช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

5.1.3 การเสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองชุมชนผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบดังนี้รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นเครือข่ายแบบแท้จริง กล่าวคือเครือข่ายสมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมทั้งทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นผลให้เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเกิดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยว

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 บริบทและศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามกรอบแนวคิดการวิจัยในประเด็น บริบททางทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว และศักยภาพของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า ทั้งสองชุมชน มีบริบทที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละชุมชนซึ่งมีวัฒนธรรมไทยอีสานที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กูย และเขมร และศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละชุมชน ซึ่งสามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้อย่างลงตัวและสามารถนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมนำเที่ยวของเครือข่ายของสองชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรบุคคลร่วมกันในการบริหารจัดการ และใช้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ซึ่งผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์สุดา พุฒจรรย์ (2558) ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือชุมชนมีกลุ่มผู้นำที่ทำงานเป็นทีม มีทีมบริหารงานในการดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยว และสมาชิกร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และมีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพทาย ธาราศ์คดี (2559) ศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี คือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านการจัดการและบริหาร อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการ พบว่า ชุมชนความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนและปฏิบัติงาน การติดตามและประเมินผล การวางแผนดำเนินกิจกรรม และการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกันตามลำดับ

5.2.2 การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ผ่านกระบวนการต่าง ๆ อาทิเช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานระหว่างชุมชนตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดเป็นรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีตัวแทนองค์กรเครือข่ายที่มีการกำหนดบทบาทและ

หน้าที่ กฎระเบียบในการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งผลจากการประเมินรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองชุมชนพบว่า เป็นรูปแบบเครือข่ายระหว่างสองชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ สมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันสอดคล้องกับงานวิจัยของสมนึก และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในเส้นทางท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า (1) ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 แห่ง มีความหลากหลายทั้งในประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายร่วมกันได้อย่างยาวนาน (2) การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นได้ตามกระบวนการ ดังนี้คือ การค้นหาศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยวทั้งสี่แห่ง การไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อปรับวิสัยทัศน์และการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเครือข่ายของตนเอง การอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างเครือข่ายในด้านการบริหารจัดการในประเด็นต่าง ๆ ของเครือข่าย อาทิเช่น โปรแกรมนำเที่ยว มัคคุเทศก์นำเที่ยว การให้บริการรวมถึงการส่งเสริมและการต้อนรับ การกระจายผลประโยชน์ การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเครือข่าย ตลอดจนการประสานงานและร่วมกิจกรรมของเครือข่าย เป็นต้น

5.2.3 เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นเครือข่ายแบบแท้จริง กล่าวคือเครือข่ายสมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นผลให้เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเกิดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพรรณ ห่อทอง (2556) ศึกษาเรื่อง การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ยังมีลักษณะการทำงานที่แยกส่วน ขาดการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับกลุ่มจังหวัด อย่างไรก็ตาม

ภายหลังการจัดเวที เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการทำแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดตัวแทนภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน ในระดับจังหวัดที่เป็นรูปธรรมในการประสานเชื่อมโยง และขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

5.2.4 จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทและศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วผ่านการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) ในประเด็นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว 7 ประการ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม แหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน งานบุญประเพณีพื้นเมือง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ไร่นา และบุคลากรทางการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ชุมชนบ้านอาลีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม ภาษา กุฎี พิธีกรรมการรำกล่อมแกล่อเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อของชุมชน แต่ชุมชนขาดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมโบราณ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวกูย คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรหลักจากว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลักแล้วคนในชุมชนมักรวมกลุ่มกันทอผ้าไหมพื้นเมือง และฝ้ายอมมะเกลือ ซึ่งเป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านอาลีมีบุคลากรทางการท่องเที่ยวผู้นำชุมชน ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการให้บริการในแต่ละกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากชุมชนบ้านอาลี เปิดให้บริการทางการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลา 10 ปี ชุมชนบ้านอาลีจึงมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามลำห้วยทับทัน เป็นลำน้ำขนาดเล็กที่ไหลผ่านชุมชน สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีวัฒนธรรม 3 คนเผ่าที่รวมตัวกันอยู่ในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ การทอผ้าไหมพื้นเมือง การทอเสื่อกก การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ และการทำขนมไทยแบบฉบับบ้านอ้อมแก้วมีบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเปิดให้บริการทางการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลา 3 ปี จึงขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการต้อนรับนักท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วแล้ว จะเห็นได้ว่า ชุมชนแต่ละแห่ง มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเด็น ฉะนั้นการสร้างและวางรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการนำเอาข้อดีของแต่ละชุมชนมารวมกันสร้างเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย สร้างเครือข่ายของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์ให้ทั้งสองชุมชนในการผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มีอำนาจในการต่อรองกับคู่แข่งทางธุรกิจมากขึ้น

5.2.5 จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วผ่านการวิเคราะห์ตามแนวคิดแนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายในระดับระหว่างชุมชน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2549) ในประเด็น จัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนจัดการศึกษาดูงานระหว่างกันจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกันสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายสมาชิกการพัฒนาชุมชนดำเนินการด้วยการจัดการประชุมกลุ่มย่อยของตัวแทนการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชน ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน พร้อมระดมความคิดเห็นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันศึกษาดูงานระหว่างกันเพื่อทราบถึงทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรของเครือข่าย ในประเด็น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยวการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นการให้บริการต่าง ๆ และที่พักแบบโฮมสเตย์การพัฒนาสินค้าที่ระลึกการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของเครือข่ายซึ่งสมาชิกของเครือข่ายให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และผู้วิจัยได้ทำการประเมินการเป็นเครือข่ายแท้จริงของสมาชิกเครือข่ายกล่าวคือสมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปริวรรต สมนึก (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในเส้นทางท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 แห่งมีความหลากหลายทั้งในประเภททรัพยากรทางธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตที่มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยวทั้งสี่แห่งการไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อปรับวิสัยทัศน์ และการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเครือข่ายของเพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายที่ดีกว่าการที่ชุมชนการท่องเที่ยวแต่ละแห่งจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชน

5.2.6 จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 3 เสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วผ่านการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของเครือข่าย(กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)ในประเด็นเครือข่ายแท้จริง 7 ประการรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นเครือข่ายแบบแท้จริง กล่าวคือเครือข่ายสมาชิกในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่าง

เป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพรรณ ห่อทอง (2556) ศึกษาเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางมีลักษณะการทำงานที่แยกส่วนขาดการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในระดับชุมชนระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัดภายหลังการจัดเวทีเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการทำแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนและขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5.3.1.1 การพัฒนาชุมชนเครือข่ายเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง เป็นรูปธรรม และเกิดความยั่งยืน โดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการให้การสนับสนุนดังรายละเอียดนี้

1) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสำโรงทาบและอำเภอศรีณรงค์ นักพัฒนาการทั้งสองชุมชน ควรให้การสนับสนุนในการจัดฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2) สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสุรินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ควรสนับสนุนบุคคลกร หรือนักศึกษาเข้ามาให้ความรู้ในการการพัฒนาทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยวต่างชาติให้กับตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ผู้อำนวยการสำนักงาน ควรให้การสนับสนุนโดยการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ และยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนด้วยการสร้างให้เกิดรายได้ในชุมชน

4) องค์การบริหารส่วนตำบลสำโรงทาบและองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข นายกองคการบริหารส่วนตำบลทั้งสองตำบล ควรให้การสนับสนุนการวางแผนดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดความยั่งยืน

5) องค์การบริหารส่วนตำบลสำโรงทาบและองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข นายกองคการบริหารส่วนตำบลทั้งสองตำบล ควรให้การสนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายด้วยการจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวของเครือข่าย ตลอดจนรูปแบบกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการเผยแพร่และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เครือข่ายการท่องเที่ยว

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ เท่านั้น ซึ่งการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มจำนวนชุมชนในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของชาติพันธุ์ และทรัพยากรการท่องเที่ยว

5.3.2.2 ควรศึกษาการวิจัยเรื่องการทำแผนการตลาดการท่องเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยแนวคิดส่วนผสมทางการตลาด 7p เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการหาตลาดนักท่องเที่ยวของเครือข่าย

5.3.2.3 ควรศึกษาการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5.3.2.4 ควรศึกษาการวิจัยเรื่องแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อชุมชน

5.3.2.5 ควรศึกษาการวิจัยเรื่องการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่ระลึกของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว.

http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7534. 14 พฤศจิกายน, 2559.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์. (2561). **งานส่งเสริมเครือข่าย, องค์ประกอบของเครือข่าย, การพัฒนาเครือข่ายสู่ความยั่งยืน.** กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสคนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์.

<http://oppn.opp.go.th/research01.php>. 31 มกราคม, 2561.

กรมการท่องเที่ยว. **มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย.**

<http://www.homestaythai.net/Homepages/ReadPage/2>. 4 พฤษภาคม, 2561.

_____. (2559). **สถิตินักท่องเที่ยว.**

http://61.19.236.136:8090/dotr/statistic_compare.php. 12 พฤศจิกายน, 2560.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. **ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์.**

สุรินทร์: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.

กาญจนา แก้วเทพ. **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน.** กรุงเทพฯ: สภาคหอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2538.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, 2543.

จันทิมา เพชรพิเศษศักดิ์. **แนวทางการพัฒนาชุมชนชาวภูบ้านอาลี ตำบลลำโรงทาบ อำเภอลำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2555.

ชลัยรัตน์ ศรีเอม. **รายงานวิจัยการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดการการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์เครือข่ายการท่องเที่ยว.** เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2554.

ณงลักษณ์ จารุวัฒน์. **แปลจากฟิลิป คอตเลอร์ marketing 3.0.** กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์. 2554.

ทิพย์สุดา พุ่มจ. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนสลัดคอก จังหวัดตาก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558.

ทองใบ สุดซารี. **การวิจัยธุรกิจ: ปฏิบัติการวิจัยนอกตำรา.** อุบลราชธานี: คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2549.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- เทิดชาย ช่วยบำรุง. การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ในการประชุมเทศกาลการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
2550.
- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- บุญจันทร์ ไชยสิทธิ์เสนา. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชน เมืองหลวงน้ำทา
แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย
แม่โจ้, 2557.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. “สื่อสารกับสังคมเครือข่าย”, ใน เอกสาร
ประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร 3 “การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง” สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2546.
- ปรีวรรต สมนึก. รายงานวิจัยการสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วน
ร่วมในเส้นทางการท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานีประจำ
ปีงบประมาณ 2558. อุบลราชธานี: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2559.
- ปวีณา กุแก้วการ. ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตนอุทยานป่าสนหนองคู
ตำบลทับทัน อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต:
มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์, 2556.
- พจนา สอนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและ
ธรรมชาติ, 2546.
- _____. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการ
นันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ.หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- _____. การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. แม่ฮ่องสอน: ม.ป.พ., 2540.
(อัดสำเนา)
- เพทชาย ธาราคักดี. ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่า
ชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- รัชพร จันทรสว่าง. ความหมายของนักท่องเที่ยว. ภาควิชารัฐศาสนศาสตร์: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2546.
- ระพีพรรณ ห่อทอง. คู่มือการจัดการและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2547.
- ศูนย์พัฒนาวิชาการด้านตลาดการท่องเที่ยว. (2560). สถิตินักท่องเที่ยว. <http://tatacademy.com/th/page/1>. 9 ธันวาคม, 2560.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2561). ข้อมูลชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย. <http://www.cbt-i.or.th/?ge=cbti>. 19 มกราคม, 2561.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชนและบ้านพักโฮมสเตย์. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์, 2548.
- สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้ง เฮาส์, 2550.
- สินธุ์ สโรบล และคณะ. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่: วนิดา เพรส, 2546.
- สุนิสา มามาก. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างศักยภาพโฮมสเตย์ กรณีศึกษา: บ้านอาลีโฮมสเตย์ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- สุรีย์ เข้มทอง. ธุรกิจสินค้าที่ระลึก. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ม.ป.ป.
- เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2548.
- _____. ฐานคิด: จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา, 2548.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2559). การจัดการท่องเที่ยวโดย. <http://www.trf.or.th/>. 18 ธันวาคม, 2559.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสำโรงทาบ. (2561). ภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านอาลี. <http://district.cdd.go.th/samrongthap/2017/04/25>. 6 กุมภาพันธ์, 2561.
- องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข. (2561). ข้อมูลชุมชนบ้านอ้อมแก้ว. <http://www.srisooksrinarong.go.th>. 16 มกราคม, 2561.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสำโรงทาบ. (2561). ข้อมูลชุมชนบ้านอาลี. <http://www.samrongthaplocal.go.th/index.php>. 16 มกราคม, 2561.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (COMMUNITY - BASED TOURISM). <http://www.dasta.or.th/th/>. 16 มกราคม, 2561.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Buaban, Maslin. **Community-based creative tourism management to enhance local sustainable development in Kanchanaburi Province, Thailand.** Doctor's Thesis: The University of Exeter, 2016.
- bundit chantanit. (2560). **วัฒนธรรมองค์กรชาวกุ้ยหมู่บ้านอาลี หมู่ที่ 4 ตำบลลำโรงทาบ อำเภอลำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.**
<http://chantanit.blogspot.com/2013/09/4.html>. January 16, 2018.
- Denis Tolkach and Brian King. "Strengthening Community-Based Tourism in a new resource-based island nation: Why and how ?". **Journal of Tourism Management.** 48(3); 386-398; January, 2015
- Dickman, S. **Tourism: an introductory text.** 2nd ed. Sydney: Hodder Education, 1996.
- Leksakundilok, Anucha. **Community Participation in Ecotourism Development in Thailand.** Doctor's Thesis: The University of Sydney. Australia, 2004.
- Mitchell, J.C.S. **Networks in Urban Situation.** Manchester: Manchester University Press, 1968.
- Pariwat Somnuek. **Development of Community-based Tourism in Ban Khok Muang in Buriram province (Thailand) and Banteay Chhmar in Banteay Meanchey province (Cambodia).** Faculty of Arts: Ubon Ratchathani University (UBU), 2017.
- _____. **Development of Transboundary Networking Pattern of Community-based Tourism Management between Saimoon Community and Phosri Community, Phiboonmangsa-harn District, Ubon Ratchathani Province.** Faculty of Arts: Ubon Ratchathani University, 2017.
- Starkey, Paul. **Networking for Development.** London, England: International Forum for Rural Transport and Development, 1997

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินการเป็นเครือข่ายแท้จริง

**แบบประเมินเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลี
และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์**

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้จัดทำขึ้นเพื่อประเมินตนเอง และเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ชื่อ-สกุล

อายุ

อาชีพ

ตำแหน่งในกลุ่มการท่องเที่ยว.....

ท่านมาจากชุมชน.....

**ส่วนที่ 2 ประเด็นในการประเมินตนเองและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่าง
ชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์**

1. มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกันหรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น มีความเข้าใจในปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. มีวิสัยทัศน์ร่วมกันหรือไม่อย่างไรตัวอย่างเช่น สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน

.....

.....

.....

.....

.....

3. มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือไม่อย่างไรตัวอย่างเช่น ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจรวมถึงประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน

.....

.....

.....

.....

.....

4. มีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย หรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง

.....

.....

.....

.....

.....

5. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันหรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง

.....

.....

.....

.....

.....

6. มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน หรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากรความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

.....

.....

.....

.....

.....

7. มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยนหรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่นมีการติดต่อกันผ่านทางการเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน

**เรื่อง รูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านอาลีและ
ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์**

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ – สกุล.....

อายุ

อาชีพ

รายได้

ระดับการศึกษา

ตำแหน่งในกลุ่มการท่องเที่ยว/อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 ประเด็นการศึกษาบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลี และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

ด้านบริบททางทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโบราณคดี/ประวัติศาสตร์ของชุมชนคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. พิจารณาสถานที่พื้บ้านของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. งานบุญพื้บ้าน/งานประเพณีพื้เมืองของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. ภูมิปัญญาพื้บ้าน วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพหลักในชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

6. ไร่นา สวนเกษตร และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

7. บุคคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถในการทำงานด้านการบริการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนประกอบด้วยใครบ้าง

.....

.....

.....

.....

ด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

8. ที่พักแบบโฮมสเตย์มีความเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

9. สิ่งดึงดูดใจของชุมชนการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง เช่น ทรัพยากร กิจกรรมต่าง ๆ

.....

.....

.....

.....

10. สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

11. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชุมชนมีอะไรบ้าง เช่น สาธารณูปโภค น้ำ ไฟ โทรศัพท์ เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

12. กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ด้านศักยภาพของชุมชน

13. ลักษณะเด่นของชุมชนมีอะไรบ้าง เช่นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

.....

.....

.....

.....

14. ความน่าสนใจทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

15. ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างเช่น กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

16. มีความขัดแย้งภายในชุมชนหรือไม่อย่างไรอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

17. ฐานการผลิตภายในชุมชนมีอะไรบ้างเช่น การประกอบอาชีพ ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

18. ปัญหาเร่งด่วนของชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

19. เปรียบเทียบเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข
หนังสือการเชิญวิทยากร

ที่ ศธ 0529.9/2309

คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ตำบลเมืองศรีโค อำเภวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี 34190

15 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ

เรียน เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
จังหวัดสุรินทร์

ด้วยหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จะจัดกิจกรรม การบรรยายหัวข้อ ดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาสินค้าที่ระลึก 2) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ณ บ้านอาลี ตำบล สำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ 17 มีนาคม 2561 เวลา 13.00 – 16.00 น. ความแจ้งแล้วนั้น

คณะศิลปศาสตร์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเรียนเชิญท่านเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษในหัวข้อดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากมีข้อขัดข้องประการใด ขอได้โปรดแจ้งให้คณะฯ ทราบด้วย
จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรียาภรณ์ เจริญบุตร)
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

สำนักคณบดี
โทรศัพท์ 045-353729
โทรสาร 045-288870

ภาคผนวก ค

คู่มือรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเหมาะสมของชุมชนบ้านอาลี
และชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

คู่มือ

เครือข่ายการท่องเที่ยว
 “ เขมร กูย ลาว ” สะเร็น
 คนอาลี และ คนอ้อมแก้ว

คำนำ

คู่มือรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการสร้างเครือข่ายบริหารการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อม กระบวนการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ และประโยชน์ของรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการสร้างเครือข่าย	
บทที่ 2 บริบทการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อม	
บทที่ 3 กระบวนการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์	
บทที่ 4 ประโยชน์ของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	

บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการสร้างเครือข่าย

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยว สร้างชุมชนให้มีความภาคภูมิใจในตนเองมีทรัพยากรที่ผลิตเองได้ มีองค์กรการทำงานที่เข้มแข็ง ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขณะเดียวกันยังช่วยในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนไว้ด้วย

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

- ฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์
- วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม

- มีส่วนร่วมในการศึกษา
- มีส่วนร่วมในการวางแผน
- มีส่วนร่วมในกำดำเนินการ
- มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ด้านการบริหารจัดการ

- การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว
- การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- การให้บริการที่พักและโฮมสเตย์
- การพัฒนาสินค้าที่ระลึก
- การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

ด้านกระบวนการเรียนรู้

- กิจกรรมของชุมชนสามารถสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว
- สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
- สร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

การสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการทำงานในรูปแบบของการประสานงาน ของกลุ่มคนที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เพื่อช่วยเหลือและร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย

องค์ประกอบของการเป็นเครือข่ายแท้จริง

- การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน
- การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน
- มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน
- การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย
- มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน
- มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน
- มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน

แนวทางการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน

- จัดเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน
- จัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน
- จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพร่วมกัน
- จัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- สร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกัน

บทที่ 2 บริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อม

ชุมชนบ้านอาลี อำเภอลำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนพื้นบ้านชาวกูยพื้นเมือง ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ชนเผ่าของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเองอยู่มากมายซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือผ้าย้อมมะเกลือ มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 15 หลัง ไว้รองรับนักท่องเที่ยวพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมชม

พิธีกรรมรำกลมอ และรำกลออ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่รักษาผู้ป่วยไม่ทราบสาเหตุที่หาดูได้ยากนอกจากที่ชุมชนชาวภูยบ้านอาลี

ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอศรีนคร จังหวัดสุรินทร์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง3เผ่า ของจังหวัดสุรินทร์คือ เผ่าลาว (อีสาน) เผ่ากวย (กวย) เผ่าเขมร (ขแมร์) มีศักยภาพมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในลำห้วย (ห้วยทับทัน) เป็นลำน้ำสายเล็กๆที่ไหลผ่านชุมชน กิจกรรมล่องเรือชมบรรยากาศธรรมชาติของลำห้วยศึกษาพรรณไม้ของชุมชนในกลางวัน และกิจกรรมล่องเรือชมจันทร์ดูหิ่งห้อยในกลางคืน นอกจากนี้ยังมีฐานการเรียนรู้ที่เกิดจากอาชีพของคนในชุมชน 4 ฐานการเรียนรู้ด้วยกัน เช่น กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มทอผ้าไหม สินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาว กลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก ภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มขนมไทยสินค้า OTOP ระดับจังหวัด และบ้านพักโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยว ได้มาสัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุขของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

บทที่ 3 กระบวนการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

การอบรมเชิงปฏิบัติการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว การจัดประชุมกลุ่มย่อยพูดคุยถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีของแต่ละชุมชน ประสบการณ์ และปัญหาในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองชุมชน

จัดการศึกษาดูงานระหว่างกัน

การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทั้งสองชุมชนโดยการนำตัวแทนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว และนำแทนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอาลี โดยได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการของทั้งสองชุมชน

ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกัน

กระบวนการในการอบรมให้ความรู้ตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านการบริหารจัดการในประเด็นดังนี้

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรบุคคลร่วมกันและได้ร่วมกันสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย 3 วัน 2 คีดังนี้

รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่ 3 รูปแบบนำเที่ยว 3 วัน 2 คีน

โปรแกรมนำเที่ยวเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3 วัน 2 คีน 2 ชุมชน ระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

วันแรกณ บ้านอาลีโฮมสเตย์

09.00-09.30 น. - นักท่องเที่ยวและตัวแทนเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว พร้อมกัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี มีคฤศเทศก์กลางแนะนำเครือข่ายและมอบมาลัยแก่นักท่องเที่ยว

09.30-10.30 น. - นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาสังสรรค์ดีลิตีร์ของชุมชน

- ฐานย้อมผ้าสีธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้การมัดย้อมผ้าจากสีธรรมชาติในแบบของตัวเอง

10.30-12.00 น. - ชมบ้านโบราณ และว่านประหอมของที่ระลึก

- ฐานเลี้ยงไหมครบวงจร ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การเลี้ยงไหมที่ครบวงจร

12.00-13.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี

13.00-15.00 น. - ฐานการแซวผ้า

- ฐานสัมมาชีพ

15.00-18.00 น. - เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก

18.00-22.00 น. - รับประทานอาหารเย็น/ชมการแสดงต้อนรับ/พิธีบายศรีสู่ขวัญ

22.00 น. - พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง ช่วงเข้าบ้านอาลี ช่วงบายบ้านอ้อมแก้ว

06.00-07.00 น. - นักท่องเที่ยวตักบาตรร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์

07.00-08.00 น. - รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านพักโฮมสเตย์

08.00-11.30 น. - ชมศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูย ณ วัดบ้านตะเคียน

- ชมปราสาทขอมโบราณที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชน

11.30-12.30 น. - รับประทานอาหารกลางวัน รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอาลี

13.30-14.00 น. - ชุมชนบ้านอ้อมแก้วต้อนรับนักท่องเที่ยว

14.00-16.00 น. - นำนักท่องเที่ยวไหว้ศาลปู่ตาส่งสักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

- กิจกรรมล่องเรือพายศึกษาธรรมชาติ ชมความอุดมสมบูรณ์ของลำห้วยทับทัน

16.30-18.30 น. - เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก

18.30-22.00 น. - รับประทานอาหารเย็น ชมการแสดง 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูย

22.00 น. - พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สาม ณ บ้านอ้อมแก้ว

06.00-07.00 น. - นักท่องเที่ยวตักบาตรร่วมกับเจ้าของ
บ้านพักโฮมสเตย์

07.00-08.00 น. - รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านพักโฮมสเตย์

08.30-12.00 น. - กิจกรรมฐานทอเสื่อกก นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมการทอเสื่อกกของชุมชน

- กิจกรรมฐานจักสาน เรียนรู้การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่และพลาสติก

12.00-13.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้ว

13.00-15.00 น. - กิจกรรมฐานขนมไทย เรียนรู้และฝึกทำขนมไทยของชุมชน

- กิจกรรมฐานทอผ้าไหม เรียนรู้กระบวนการในการทอผ้าไหมพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์

15.00-16.00 น. - สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น และประสบการณ์ ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและบ้านอ้อมแก้ว

การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

การนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการแบ่งหน้าความรับผิดชอบในการต้อนรับนักท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนโดยเป็นตัวแทนมัคคุเทศก์ของทั้งสองชุมชนและเพื่อพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของเครือข่าย ควรมีการจัดฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ หรือ การศึกษาดูงานชุมชนการท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสุรินทร์ หรือจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว และมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การให้บริการต่าง ๆ และที่พักแบบโฮมสเตย์

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีบ้านพักโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชุมชนละ 15 หลัง ซึ่งชุมชนเครือข่ายต้องปฏิบัติตามต้องปฏิบัติตามกรอบดัชนีมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อรับการประเมินมาตรฐาน สร้างความมั่นใจในการเข้ามาพักของนักท่องเที่ยว

การพัฒนาสินค้าที่ระลึก

ชุมชนเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งสองชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ผู้วิจัยและตัวแทนการท่องเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จึงได้คิดค้นสินค้าที่ระลึกของเครือข่ายจากการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งสองชุมชนคือ ผ้าไหมลายลูกแก้ว และผ้าไหมพื้นเมืองลายต่าง ๆ โดยการออกแบบลวดลายที่ผสมผสานกันระหว่างสองชุมชน และพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึกของเครือข่าย เช่น ตุ๊กตา 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูย ของจังหวัดสุรินทร์ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเศษผ้าไหม เช่น เข็มกลัดดอกไม้งาม วัสดุผสม และพัฒนาเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ และนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอื่น ๆ มาวางจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ในวันนี้นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับ เพื่อเป็นสินค้าที่ระลึกถึงเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายคือการจัดทำเอกสารแผ่นพับ เพื่อนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของเครือข่าย ให้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมกิจกรรมของเครือข่าย และมีสีสันที่น่าสนใจ รวมถึงการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ การทำเพจในเฟสบุ๊กเครือข่าย เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จังหวัดสุรินทร์ รวมถึงการอบรมให้ความรู้บุคลากรของเครือข่าย และประชาชนในชุมชน ให้ความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเครือข่ายและเป็นช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

บทที่ 4 ประโยชน์ของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายของชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้ว สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ทั้งสองชุมชนดังนี้

1. สามารถสร้างโอกาสและให้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพการทำงานและการบริหารจัดการในฝ่ายต่างๆขององค์กรเครือข่าย
2. การประสานผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน มีระบบการทำงานที่โปร่งใส
3. เครือข่ายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ

4. สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนเครือข่ายให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
5. สามารถสร้างอำนาจในการต่อรองกับคู่แข่งทางการท่องเที่ยวได้
6. เกิดการแบ่งหน้าที่และร่วมมือกันปฏิบัติงาน
7. สามารถลดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อน และลดปัญหาการใช้ทรัพยากรโดยสิ้นเปลือง
8. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการของชุมชนเครือข่าย
9. เครือข่ายก่อให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ

และสามารถสร้างองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นเครือข่ายแบบแท้จริง กล่าวคือกล่าวคือสมาชิกเครือข่ายในเครือข่ายมีการรับรู้ที่เหมือนกัน มีความเข้าใจการวางแผนการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกัน พร้อมจะทำตามแนวทางปฏิบัติที่ร่วมกันวางแผน มีการวางแผนการแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างสองชุมชนอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการวางแผนและแบ่งปันประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้ และบุคลากร ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นผลให้เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาลีและชุมชนบ้านอ้อมแก้วเกิดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยว

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

นางสาวทิพย์สุวรรณ แซ่ลี้

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2555-2558 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
ศิลปศาสตรบัณฑิต (การท่องเที่ยว)